

T.C
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HUKUK ANABİLİM DALI
KAMU HUKUKU BİLİM DALI

HÂKİM VE SAVCILARIN DİSİPLİN SORUMLULUĞU

Yüksek Lisans Tezi

İSMAİL ERCAN

İstanbul, 2008

T.C
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HUKUK ANABİLİM DALI
KAMU HUKUKU BİLİM DALI

HÂKİM VE SAVCILARIN DİSİPLİN SORUMLULUĞU

Yüksek Lisans Tezi

İSMAİL ERCAN

Danışman: PROF. DR. TURAN YILDIRIM

İstanbul, 2008

Marmara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

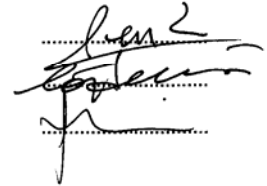
Tez Onay Belgesi

HUKUK Anabilim Dalı KAMU HUKUKU Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi
İSMAIL ERCAN'ın HAKİM VE SAVCILARIN DİSİPLİN SORUMLULUĞU adlı tez
çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 07.07.2008 tarih ve 2008-11/25 sayılı
kararıyla oluşturulan jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak
kabul edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Tez Savunma Tarihi : 4.9.2008
1) Tez Danışmanı : PROF. DR. TURAN YILDIRIM
2) Jüri Üyesi : YRD. DOÇ.DR. EYÜP ÖZDEMİR
3) Jüri Üyesi : DOÇ. DR. SULTAN UZELTÜRK

GENEL BİLGİLER

Ad ve soyadı : İsmail ERCAN
Anabilim dalı : Hukuk
Bilim dalı : Kamu Hukuku
Tez danışmanı : Prof. Dr. Turan YILDIRIM
Tez türü ve tarihi : Yüksek Lisans - Eylül 2008
Anahtar sözcükler : Yargı bağımsızlığı, disiplin kovuşturması, hâkim bağımsızlığı.

ÖZET

HÂKİM VE SAVCILARIN DİSİPLİN SORUMLULUĞU

Hâkim ve savcılar görevlerini yerine getirirken belli güvencelere sahiptirler. Ancak onların mesleklerini bu güvenceler ışığında yürütmeleri, keyfi davranabilecekleri anlamına gelmez. Hâkim ve savcılarının hesap verir olmalarını sağlamak için onların cezai, mali ve disiplin sorumluluğu düzenlenmiştir. Bu çalışmada “Hâkimler ve Savcılarının Disiplin Sorumluluğu” incelenmiştir. Hukuk devletini “polis devlet”ten ayıran en büyük özellik, koyduğu hukuk kuralları ile kendisini bağlı görmesidir. Türkiye’de genelde yargının, özeldense hâkim ve savcılarının çözüm bekleyen en önemli sorunlarından biri, hâkim ve savcılarının tabi olduğu disiplin rejiminde, hukuk devleti ile bağdaşmayacak düzenlemelerin yer almasıdır. Hâkim ve savcılarının memur statüsünde olmamalarına, özellikle hâkimlerin görevlerini yürütürken bağımsız olmalarına karşın, yürürlükteki hukuk düzenimizde disiplin rejimi bakımından oldukça güvencesiz bir sistem öngörülmüştür. Soyut ve içeriği belirsiz suç tanımlamaları, disiplin usulünün derli toplu olarak düzenlenmemesi, hâkim ve savcılarının disiplin yaptırımına karar veren Kurul’un oluşum

biçimi, tarafsızlık ve bağımsızlığı, kararlarının aleniliği ve onlara ulaşabilirlik önündeki engeller, idari başvuru yolunun yetersizliği, yargısal denetim yolunun kapalı olması, hâkim ve savcılarının savunma haklarını kullanırken getirilen kısıtlamalar, sorunun çözümü için işaret edilmesi ve altı çizilmesi gereken hususlardır.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname : İsmail ERCAN
Field : Law
Programme : Private Law
Supervisor : Prof. Dr. Turan YILDIRIM
Degree Awarded and Date : Master - September 2008
Keywords : Judicial independence, disciplinary proceedings, judgeship
independence

ABSTRACT

DISCIPLINARY RESPONSIBILITIES OF THE JUDGES AND THE PROSECUTORS

The judges and the prosecutors have definite assurances when they fulfill their duties. However, practicing their professions under these assurances do not imply they can act arbitrarily. In order to ensure their accountability; criminal, financial and disciplinary responsibilities of judges and prosecutors are determined. The purpose of this study is to investigate the ‘Disciplinary Responsibilities of the Judges and the Prosecutors’. The most discrepancy between law state and police state is bindingness of the law state by the established rules. One of the most important problems to be dealt with the judgement in Turkey in general is that the disciplinary regulations implemented for judges and prosecutors which are mostly incompatible as per the rule of law . It has been foreseen unprotected system in terms of disciplinary regulation in our rule of law in effect even though judges and prosecutors are not in position of official officer and especially judges

are independent while working. The matters to be solved and to be underlined are as follows; Definitions of crime which are very much abstract and content unknown, Unarranged of Disciplinary regulations well-organized, Format of formation of commission to make decisions regarding the disciplinary sanctions against the judges and prosecutors, Being independent and nonpartisan of the commission; The open decisions being publicity known and the hindrances on reaching the decisions, Insufficient way for applying to Administrative remedy, Being close of the way of legal auditing; The restrictions imposed to the judges and prosecutors while exercising defense rights.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

KISALTMALAR.....	xiii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

HÂKİMLİK VE SAVCILIK STATÜSÜ

I. GENEL OLARAK.....	3
II. HÂKİMLERİN BAĞIMSIZLIĞI VE TEMİNATI.....	6

İKİNCİ BÖLÜM

HÂKİM VE SAVCILAR İÇİN ÖNGÖRÜLEN

DİSİPLİN SUÇ VE CEZALARI

I. DİSİPLİN SUÇ VE CEZALARINA İLİŞKİN GENEL ESASLAR.....	13
A. KAVRAM	13
B. DİSİPLİN SUÇ VE CEZALARININ HUKUKSAL NİTELİĞİ.....	16
C. DİSİPLİN SUÇ VE CEZALARINA İLİŞKİN İLKELER.....	18

II. YÜKSEK MAHKEME BAŞKAN VE ÜYELERİ HAKKINDA	
ÖNGÖRÜLEN DİSİPLİN SUÇ VE CEZALARI.....	33
A. ANAYASA MAHKEMESİ.....	33
B. YARGITAY.....	33
C. DANIŞTAY.....	35

III. HÂKİMLER VE SAVCILAR KANUNU'NDA ÖNGÖRÜLEN	
SUÇ VE CEZALAR	38
A. UYARMA CEZASI.....	40
B. AYLIKTAN KESME CEZASI.....	42
C. KINAMA CEZASI	42
D. KADEME İLERLEMESİNİ DURDURMA CEZASI	45
E. DERECE YÜKSELMESİNİ DURDURMA CEZASI.....	48
F. YER DEĞİŞTİRME CEZASI.....	50
G. MESLEKTEN ÇIKARMA CEZASI.....	59

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SORUŞTURMA USULÜ

I. DİSİPLİN İHLALİNİN ÖĞRENİLMESİ.....	63
A. İHBAR VE ŞİKÂYET.....	63
B. TEFTİŞ.....	66
C. RE'SEN ÖĞRENME.....	66

II. İSNADIN CİDDİLİĞİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	67
III. DİSİPLİN SORUŞTURMASININ BAŞLATILMASI	71
IV. GÖREVDEN UZAKLAŞTIRMA	72
A. ÖZELLİKLERİ	73
B. GÖREVDEN UZAKLAŞTIRMA İŞLEMİNİN ÖĞELERİ	74
C. GÖREVDEN UZAKLAŞTIRILANLARIN HAKLARI	79
D. SÜRE.....	80
E. GÖREVDEN UZAKLAŞTIRMA KARARININ KALDIRILMASI.....	80
F. GÖREVE TEKRAR BAŞLATMANIN ZORUNLU OLDUĞU DURUMLAR.....	82
G. SONUÇLARI.....	83
V. KARAR.....	83
A. KARAR MERCİİ.....	83
B. KARARIN VERİLİŞ USULÜ.....	90
VI. YENİDEN İNCELEME VE İTİRAZ YOLU.....	97
VII. YARGI YOLU.....	98
VIII. DİSİPLİN CEZALARININ UYGULANMASI	101
IX. CEZA MUHAKEMESİNİN DİSİPLİN SORUŞTURMASINA ETKİSİ.....	102
X. AFFIN DİSİPLİN SUÇLARINA ETKİSİ.....	103
A. GENEL OLARAK.....	106
B. TÜRKİYE'DEKİ AF YASALARI.....	107
XI. ERTELENMİŞ CEZALARIN DİSİPLİN MUHAKEMESİNE ETKİSİ.....	108
XII. DİSİPLİN CEZALARINDA ÖZEL DURUMLAR.....	108
A. MESLEKTEN AYRILANLARA DİSİPLİN CEZASI VERİLMESİ.....	109
B. DİSİPLİN CEZALARININ GERİ ALINMASI.....	109

C. DİSİPLİN CEZALARININ ERTELENMESİ.....	111
D. DİSİPLİN CEZALARINDA FİKRİ İÇTİMA.....	112
E. DİSİPLİN CEZALARINDA TEKERRÜR.....	115
F. DİSİPLİN CEZALARINDA ZAMANAŞIMI.....	116
G. DİSİPLİN CEZALARINDA İYİ HAL VE İNDİRİM.....	118
H. ŞİKÂYETTEN VAZGEÇME	119
SONUÇ.....	120
KAYNAKÇA.....	126

KISALTMALAR

<i>AIHM</i>	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
<i>AIHS</i>	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
<i>AY</i>	Anayasa
<i>AYM</i>	Anayasa Mahkemesi
<i>bkz</i>	Bakınız
<i>BM</i>	Birleşmiş Milletler
<i>CMUK</i>	Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu
<i>CMK</i>	Ceza Muhakemesi Kanunu
<i>D.</i>	Danıştay
<i>DMK</i>	Devlet Memurları Kanunu
<i>ETCK</i>	Eski Türk Ceza Kanunu
<i>HSYK</i>	Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu
<i>HUMK</i>	Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
<i>Kurul</i>	Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu
<i>m.</i>	Madde
<i>R.G.</i>	Resmi Gazete
<i>s.</i>	Sayfa
<i>S.</i>	Sayı
<i>TCK</i>	Türk Ceza Kanunu
<i>Tüz.</i>	Tüzük
<i>Y.</i>	Kanunu
<i>Yön.</i>	Yönetmelik

GİRİŞ

Yargı bağımsızlığı, bir hukuk devletinin temel varlık koşullarındandır. Yargı bağımsızlığının olabilmesi için hâkim ve savcıların görevlerini yürütürken her bakımdan güvenceli olması gerekmektedir. Ancak hâkim ve savcıların güvenceli olması, onların hesap vermez oldukları anlamına gelmez. Zira adaleti dağıtan kişilerin yapacağı haksızlık, diğer kişilerin haksızlıklarından daha ağır olur. Hâkim ve savcıların hesap verir olmalarını sağlamak için onların cezai, mali ve disiplin sorumluluğu düzenlenmiştir.

Bu çalışmamızda “Hâkimler ve Savcıların Disiplin Sorumluluğu”nu incelemeye çalışacağız. Bu güne kadar cezai ve mali (= hukuksal) sorumluluğa ilişkin ayrıntılı çalışmalar yapılmasına karşın, disiplin rejimini her yönüyle inceleyen kapsamlı bir çalışma yapılmamıştır. Bu çalışmada mümkün olduğunca öğreti ve uygulama ışığında hâkim ve savcıların tabi olduğu disiplin rejimini irdelemeye çalışıp, bu konuda aksayan yönler için çözüm önerilerinde bulunulacaktır.

Çalışmamızın birinci bölümünde hâkimlik ve savcılık statüsü, ikinci bölümde hâkim ve savcılar için öngörülen verilen disiplin suç ve cezaları, üçüncü ve son bölümde ise soruşturma usulü incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

HÂKİMLİK VE SAVCILIK STATÜSÜ

I. GENEL OLARAK

Hâkim, sav ve savunmanın ışığında önüne getirilen hukuksal uyumsuzlukları çözen, mesleki güvencesi olan, görevinde bağımsız ve tarafsız kamu görevlisidir. Cumhuriyet savcısı ise kamu adına iddia faaliyetini yürüten kamu görevlisidir.

Birleşmiş Milletler **Bangalor Yargı Etiği İlkeleri**'ne¹ göre; hâkim, yargı yetkisini kullanan atanmış kişi anlamına gelir. **Budapeşte İlkeleri** (Savcılar için Etik ve Davranış Biçimlerine İlişkin Avrupa Esasları)² ve Avrupa Savcılar Konferansı'nın kurucu belgesi olan Tavsiye 19'a (Rec 2000) göre; savcılar, bir hukuk ihlalinin cezai yaptırım gerektirdiği yerde hem birey haklarının, hem de ceza adaleti sisteminin gerekli etkisini dikkate alarak toplum adına ve kamu yararına hukukun uygulanmasını sağlayan kamu yetkilileridir.

---

¹ Bu ilkeler, Birleşmiş Milletler'in 2000 yılı Nisan ayında Viyana'da gerçekleştirilen ilk toplantısından sonra Şubat 2001 tarihinde Hindistan'ın Bangalor şehrinde gerçekleştirilen ikinci toplantıda, Yargısal Tutarlılığın Kuvvetlendirilmesi Hakkındaki Yargı Grubu tarafından taslak olarak kabul edilmiştir. 25-26 Kasım 2002 tarihlerinde Lahey Barış Sarayında yapılan Adalet Başkanları Yuvarlak Masa Toplantısında, Yargısal Tutarlılığın Kuvvetlendirilmesi Hakkındaki Yargı Grubu tarafından ilk taslak gözden geçirilmiş ve taslak üzerinde anlaşma sağlanmıştır. Bangalor İlkeleri, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu'nun 23 Nisan 2003 tarihli oturumunda kabul edilmiştir. Avrupa Konseyi'nin Avrupa Hâkimleri Danışma Komitesi de bu ilkeleri, 13 Kasım 2000 tarihli oturumunda (ilkeler henüz BM tarafından onaylanmadan) Bakanlar Komitesi'ne bu konuda tavsiye kararı vazetmek üzere önermiştir.

² 31 Mayıs 2005'te Avrupa Savcılar Konferansı'nda kabul edilmiştir. Savcılar, ceza adaleti sisteminde, daha da ötesi, ticaret hukuku, medenî hukuk ve idare hukuku gibi alanlarda üstlendikleri görevlerde de adaletin genel destekleyicileri olarak kilit rol oynarlar. Bu genel yaklaşım ışığında, Avrupa Savcılar Konferansı, savcılar için ortak ilkelerin tanınımının teşvik edilmesi gerektiği hususunda ortak bir uzlaşmaya varmış ve Konferansta, Mayıs 2005'te Budapeşte'deki tüm üyelerin hazır bulunduğu oturumda, aşağıdaki Savcılar İçin Etik ve Hareket Tarzlarına İlişkin Avrupa İlkeleri onaylanmıştır.

Kamu görevlileri, temel özlük hakları kamu hukuku kurallarıyla düzenlenen kamu çalışanlarıdır.³ Kamu çalışanlarının büyük bir kısmı aynı zamanda kamu görevlisidir. Kamu görevlileri, memurlar ve diğer kamu görevlilerinden oluşur.⁴

Anayasa'nın 128. maddesinde, Devletin, kamu iktisadi teşebbüsleri ve diğer kamu tüzelkişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği aslî ve sürekli görevlerin, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görüleceği, memurların ve diğer kamu görevlilerinin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işlerinin kanun ile düzenleneceği kuralına yer verilmiştir. Memurlar, kamu kesiminde sürekli bir işe, kadro karşılığında, tam zamanlı olarak atanan; idari hiyerarşiye bağlı, aylık almak suretiyle çalışan ve mesleki güvencesi olan kamu görevlileridir (gerçek kişilerdir).⁵ **Anayasa Mahkemesi'**ne göre, 128. maddede sözü edilen "diğer kamu görevlileri" kavramı memurlar ve işçiler dışında, kamu hizmetinin gerektirdiği aslî ve sürekli görevlerde, kamu hukuku ilişkisiyle çalışanları kapsamaktadır.⁶ Öğretide de diğer kamu görevlileri, genel idare esaslarına göre yürütülen asli ve sürekli görevleri yerine getiren, fakat Devlet memurlarından farklı bir personel rejimine tabi tutulmuş olan kimseler olarak tanımlanmaktadır.⁷

Hâkimler ve savcılar, kamu personel rejimi içerisinde, Anayasa'nın ifadesiyle "*diğer kamu görevlileri*" statüsünde yer alan kişilerdir. Bu bakımdan hâkimler ve savcılar, memurlardan farklı, kendine özgü bir statüye tabi tutulmuş kamu görevlileridir.⁸ Hâkim ve savcılar kamu görevlisidir; ancak memur değildir. **Anayasa Mahkemesi'**ne göre, memurlarla hâkimler arasındaki anayasal ayırım açık ve seçiktir. Onun için "memur" deyiminden durumları (1961 tarihli) Anayasa'nın 117-119.

---

³ Zehra ODYAKMAZ/Ümit KAYMAK/İsmail ERCAN: **Anayasa Hukuku – İdare Hukuku**, 8. Bası, İstanbul: İkinci Sayfa Yayınları, 2008, s. 554.

⁴ İsmet GİRİTLİ/Pertev BİLGEN/Tayfun AKGÜNER: **İdare Hukuku**, Üçüncü Bası, İstanbul: Der yayınları, 2008, s. 526.

⁵ İsmail ERCAN: **Memur Kimdir?** Güncel Hukuk, Aylık Hukuk Dergisi, Hakemli Makale, Sayı 16, Nisan 2005; İsmail ERCAN: **Memurlara Verilen Disiplin Cezaları, Yargı Yolu ve Anayasa'nın 129/3. Maddesindeki Düzenleme**, İstanbul: Barosu Staj Eğitim Merkezi, Yayınlanmamış Avukatlık Tezi, İstanbul: 2004, s. 3; ODYAKMAZ/KAYMAK/ERCAN: **İdare** (2008), s. 555.

⁶ AYM, 13.12.1995, E. 1995/11, K.1995/63 (R.G. 09.10.1996, S. 22782)

⁷ Metin GÜNDAY: **İdare Hukuku**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir: 2006, s. 221.

⁸ GİRİTLİ/ BİLGEN/ AKGÜNER: **İdare** (2008), s. 526.

maddelerindeki ilkeler uyarınca düzenlenmiş “genel idare esaslarına göre yürütülen kamu hizmetlerinin görevlileri”, “hâkim” deyiminden ise durumları (1961 tarihli) Anayasa'nın 132-134. maddelerindeki ilkeler uyarınca düzenlenmiş “yargı görevlileri”ni anlamak gerekir. Yasalardaki memurlara ilişkin hükümlerde hâkimler için açık bir gönderme bulunmadıkça o hükümlerin hâkimlere uygulanması düşünülemez. Bir takım kanunlarda "memur" deyimine "hâkim"lerin girdiğinin veya girmediğinin açıklanmasının gerekli görülmesi de memur kavramının hâkimleri kapsamaktaki yetersizliğini ve yanlış uygulamalardan kaçınma kaygısını gösterir. ....Ancak kimi konularda kanunların hâkimlerle memurları aynı hükümlere bağlı tutmasının memur kavramını değiştiremeyeceği ve hâkimlerin memur sayılmalarına yol açamayacağı da ortadadır. Bütün bunlar bir yana, memur tanımlamasına şu bakımdan da hâkimleri sokmanın olanağı yoktur: Memurlar yönünden önemli bir unsurun da bunların, idarî hiyerarşi içinde yer almaları olmasına karşılık hâkimler için böyle bir durumdan söz edilemez.⁹

Anayasa'ya göre “hâkimlik teminatı” ile “savcılık teminatı” arasında bir fark yoktur. Ancak aslında iki meslek arasında, tabii oldukları hukuksal rejim açısından önemli farklar vardır:

Anayasa'da hâkim ve mahkemelerin bağımsız oldukları belirtilmiştir (AY m. 138/1, 140/2, 9); ancak savcılarının bağımsızlığından söz edilmemiştir. Hâkimlerde hiyerarşi yoktur; oysa yukarıda da değinildiği gibi, savcılar adli hiyerarşiye tabidirler. Ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcısının; ağır ceza mahkemesinin yargı çevresinde görevli Cumhuriyet başsavcıları, Cumhuriyet başsavcı vekilleri, Cumhuriyet savcıları ile bağlı birimler üzerinde; asliye ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcısının o yer yargı çevresinde görevli Cumhuriyet savcıları ile bağlı birimler üzerinde gözetim ve denetim yetkisi vardır (5235 sayılı K. m. 18/2-3). Bu denetim ve gözetim yetkisi nedeniyle Cumhuriyet savcıları başsavcının adli hiyerarşisine tabidirler. Öğretide savcının yaptığı işin idari nitelikte olduğu kabul edilmektedir. Bu nedenle idare alanında geçerli olan hiyerarşinin, yani astın üste bağlılığının ve üstten emir almasının, savcı için

---

⁹ AYM, 27.11.1969, E. 1968/44, K. 1969/68, www.anayasa.gov.tr. (Erişim Tarihi: 15.05.2008)

de geçerli olduğu kabul edilmektedir.¹⁰ Kanımızca savcılar, idare hukuku anlamındaki “idari hiyerarşi”ye tabi değildir. Zira başsavcıların düzenledikleri sicil fişlerinin savcıların mesleki anlamda ilerlemesinde tek başına belirleyici bir etkisi yoktur. Bu fişler, ilerleme ölçütlerinden yalnızca birini oluşturmaktadır. Yine başsavcılar, savcılara her alanda emir verme yetkisine de sahip değildir. Örneğin yeterli suç şüphesinin olduğu olaylarda “dava açma” şeklinde bir emir verilemez. 1412 sayılı CMUK’a göre, Adalet Bakanı Cumhuriyet savcısına “dava aç” diye emir verebilmekteydi. Yani, Adalet Bakanı savcıya her türlü emir verememekte; yalnızca savcının idari amiri olarak davanın açılması yönünde emir verebilmekte idi. Savcı, bunun dışında bir emir alamayacağı için dava açtıktan sonra sanığın suçsuzluğuna inanıyorsa, onun beraatına karar verilmesini isteyebilirdi. Ancak bu yetki, eski Yasa’da 2004 yılında yapılan değişiklikle kaldırılmıştır. Valilerin de eski düzenlemede Cumhuriyet savcısından dava açmasını isteyebilmesi mümkündür. Vali kamu davası açılmasını kendi illeri dâhilindeki Cumhuriyet savcısından isteyebilirdi. Cumhuriyet savcısı haklı nedenler göstererek bu istemi kabul etmezse yani, dava açmayacak olursa vali Adalet Bakanına başvurabiliyordu. Bu durumda kararı Adalet Bakanı veriyordu. Bu düzenleme de 2004 yılında CMUK’da yapılan değişiklikle kaldırılmıştır. Yürürlükteki 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nda da Adalet Bakanının savcıya dava açması için emir vermesi ya da valinin savcıdan dava açmasını isteyebilmesi olanağına yer verilmemiştir. Kanımızca yapılan düzenlemeler yerindedir. Zira adli soruşturma ve kovuşturmalarda “iddia” adı verilen faaliyeti başlatan ve yürüten kişilerin başka kişi veya makamlar tarafından yönlendirilmesi, toplumun adalete olan inancını sarsabilir; dahası yargının bu makam ve kişilerin güdümü altında olduğu gibi yanlış bir izlenim doğurabilir. Özellikle Adalet Bakanının siyasal kimliği ve hükümetin bir üyesi olması, yapılan adli soruşturmalara siyasal aktörlerin gölgesini düşürebilir. Bu nedenle siyasal aktörlerin soyutlanması yerinde bir düzenlemedir.

Hâkimler yalnızca diğer makam ve organlardan değil, diğer hâkimlerden de bağımsızdırlar. Ağır ceza mahkemesi başkanlarının, merkezdeki ve bağlı ilçelerdeki sorgu hâkimleriyle üçüncü sınıf hâkimler; ağır ceza merkezlerindeki en kıdemli asliye hukuk hâkimlerinin, merkezde ve bağlı ilçelerde münhasıran hukuk davalarına bakan

---

¹⁰ Saadettin ARSLAN: **Tatbikatta Hazırlık Soruşturması ve Şahsi Dava**, 2. Baskı, Ankara: Adil Yayınevi, s. 12; Ahmet TAŞKIN/İbrahim ZENGİN: **Ceza Hukuku El Kitabı**, Ankara: Yayınevi Yok, 2004, s. 190-191

üçüncü sınıf hâkimler ve bölge idare mahkemesi başkanlarının idare ve vergi mahkemelerindeki üçüncü sınıf hâkimlere sicil vermesini öngören Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun 23. maddesindeki düzenleme, 2005 yılında 5435 sayılı Yasayla yapılan değişiklikle yürürlükten kaldırılmıştır. Başsavcılık örgütü ise hakimlik makamının aksine, bir kül'dür (= bütündür). Bütün savcılar faaliyetlerini başsavcılık makamı adına yaparlar. Aynı başsavcılıkta bir savcının başlattığı soruşturmaya diğeri devam edebilir. Aynı eylemle ilgili soruşturmayı yapan, iddianameyi düzenleyen, duruşmaya çıkan, esas hakkında mütalaa sunan veya yasa yoluna başvuran savcının birbirinden farklı olması mümkündür. Başsavcılığın bir kül (= bütün) olması aynı başsavcılık makamı yönünden söz konusudur. Farklı başsavcılık makamları arasında böyle bir ilişki yoktur.¹¹ Bir mahkemenin savcılık makamı birden çok savcıdan oluşur. Başsavcılığa bağlı olan savcılar, başsavcıyı temsilen faaliyet gösterirler. Savcılar başsavcı adına yapılan tüm görevleri, herhangi bir görevlendirme olmadan yapmaya yetkilidirler. Başsavcı birlikte görev yaptığı savcılar üzerinde bir takım idari yetkilere sahiptir: (1) Başsavcının birlikte görev yaptığı savcılar denetleme yetkisi vardır. (2) Başsavcı birlikte çalıştığı savcılara göreve ilişkin emir verme yetkisi vardır. Örneğin başsavcı, savcıya iddianame düzenlemesi için veya mahkemenin bir kararına karşı temyiz yoluna gidilmesi için emir verebilir. (3) Başsavcı, savcılığın yetki çevresi içindeki işleri bizzat yapma yetkisine sahiptir. (4) Başsavcı, bir işin soruşturulması ile görevlendirdiği bir savcının yerine bir başka savcıyı görevlendirme yetkisine sahiptir. Yine isterse bir işi, görevli savcıdan alıp, bir başka savcıya da verebilir; buna engel yoktur.

II. HÂKİMLERİN BAĞIMSIZLIĞI VE TEMİNATI

Hâkimler, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre görev yaparlar. Bağımsızlık, hâkimin yalnızca yasal düzenlemeler ile bağlı olmasıdır. Hâkimlerin yalnızca yasal düzenlemeler ile bağlı olması, onların diğer mahkemelerin kendi önlerine gelen ön sorunlar hakkında verdikleri kararlarla bağlı olmadıkları anlamına gelir. Ancak içtihadı birleştirme kararları buna bir istisna oluşturmaktadır. Yargıtay Kanunu'nun 45. maddesinin 6. fıkrasına göre, "*İçtihadı birleştirme kararları benzer hukuki konularda Yargıtay dairelerini ve adalet mahkemelerini bağlar.*" Bunu

¹¹ Selahattin KEYMAN: **Ceza Muhakemesinde Savcılık**, Ankara: 1970, s. 186-187.

sağlamak için içtihadı birleştirme kararları Adalet Bakanlığı'na bildirilir. Adalet Bakanlığı bütün adliye mahkemelerine ve Cumhuriyet savcılıklarına bu kararları gecikmeksizin duyurur (Yargıtay K. m. 45/7). Mahkeme içtihadı birleştirme kararına uymak zorundadır; ancak bunun değiştirilmesini ya da kaldırılmasını isteyebilir (Yargıtay K. m. 45/3).

Bağımsızlık olmadan hukuken tanınmış, güvence altına alınmış olan haklar ve özgürlükler içi boşaltılmış vaatler halini alır. Yargı bağımsızlığı nihayetinde adaletin gerçekleşmesi için tarafsızlık ve iyi niyetle hukukun uygulanması için gereklidir. Bağımsız olan hâkim, dışarıdan gelebilecek baskılara karşı korunaklı, kimliğine ve toplumdaki konumuna bakmaksızın davanın taraflarına eşit olanaklar vererek davasını savunma olanağını tanıyan hâkimdir. Hâkimin iyi niyetle hukuktan ne anladıysa onu uygulaması; kişisel, siyasal, mali etkilerden uzak karar verebilmesi gerekmektedir.¹²

Bağımsızlığın “maddi” ve “kişisel” bağımsızlık olarak ikiye ayrıldığı kabul edilmektedir: Maddi bağımsızlık emir almamak, kararlarını verirken hiçbir baskı ve etki altında bırakılmamak; kişisel bağımsızlık ise azledilmezlik ile görev yerinin değiştirilmezliği anlamına gelmektedir.¹³ Aslında bağımsızlık çeşitli yönleriyle ele alınabilir: Birincisi bir bütün olarak kurumsal açıdan yargının diğer erklerden özellikle de yürütmeden bağımsızlığının sağlanması gerekmektedir. İkincisi, bireysel olarak hâkimlerin bağımsızlığı için güvenceler gereklidir. Örneğin görev süreleri, mesleki güvenceleri bireysel olarak bağımsızlığını ilgilendirir. Son olarak iç işleyişteki bağımsızlık da önemlidir. Bu bağımsızlık hâkimin meslektaşları ve özellikle kendinden yukarı seviyedeki diğer hâkimlere karşı bağımsızlığını içerir.¹⁴

Bağımsızlık, keyfilik demek değildir. Hâkimin bağımsız olması, onun hesap vermez olduğu anlamına gelmez. Çünkü hâkimin bağımsızlığı, bizzat amaç değil,

---

¹² Steven LUBET: Judicial Discipline and Judicial Independence, **Law and Contemporary Problems**, Vol. 61, No. 3, Summer 1998, s. 61 [Aktaran: Sibel İNCEOĞLU: Karşılaştırmalı Hukuk Bağlamında Yargıca Yönelik Disiplin Süreçlerinin Yargı Bağımsızlığına Etkisi, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı 72, Eylül-Ekim 2007, s. 55].

¹³ Nur CENTEL: **Ceza Muhakemesi Hukukunda Hâkimin Tarafsızlığı**, İstanbul, Kazancı Yayınları, 1996, s. 11

¹⁴ Shimon SHETREET: The Limits of Judicial Accountability, A Hard Look at the Judicial Officers Act 1986, 10 UNSW Law Journal, 1987, s. 7 [Aktaran: İNCEOĞLU: Yargıca Yönelik Disiplin Süreçleri... (2007), s. 55-56].

hukuksal barışın gerçekleşmesinde bir araçtır.¹⁵ Bağımsızlığın özünde hâkimin hukuku yorumlaması ve vicdanı kanısını oluşturması sırasında özgür olması yer almaktadır. Hâkimin bağımsız olmasında, yalnız kendisinin değil, kamunun da menfaati vardır. Halkın yargıya olan güveni ve saygısı, yargısal sistemin etkinliğinin güvencesidir. Hâkimlerin mesleki faaliyetlerindeki davranışları halka tarafından mahkemelerin güvenilirliğinin temeli olarak görülür.¹⁶ Halk, bir hâkim mesleğini kötüye kullanırsa, mesleğin saygınlığına uygun olmayan davranışlarda bulunursa, taraflı veya önyargılı, zarar verici veya saldırgan davranırsa hesap vermesini de beklemektedir. Ancak bu şekilde bir bütün olarak yargıya halkın güven duyması sağlanabilir. Hâkimin hesap verebilir olması da, tıpkı bağımsızlık gibi, hukukun iyi niyetle, tarafsız, adil uygulanmasına hizmet etmektedir. Dolayısıyla bağımsızlık ile hâkimin hesap verebilirliği arasında yönedikleri amaç bakımından aynılık vardır.¹⁷ Hâkimlerin hesap verir olması, yargı bağımsızlığı ile çatışan bir durumu da ortaya çıkarabilir. Hâkimlerin hesap vermesinin en önemli yollarından biri de disiplin soruşturmalarıdır. Disiplin süreçlerinin işleyiş biçimleri ve disiplin kurallarının içeriği hâkimin bağımsız davranabilmesine yönelik bir tehdit haline dönüşebilir. Zira disiplin süreçlerindeki usuli güvenceler hâkimin bağımsızlığı bakımından önemli bir yer tutmaktadır. İyi düzenlenmiş bir disiplin süreci yargı bağımsızlığı için bir güvence olabileceken, kötü düzenlenmiş bir disiplin süreci tam tersine yargı bağımsızlığı için bir tehdit haline gelebilir. Örneğin disiplin yaptırımına karar veren makamın oluşum biçimi, tarafsızlık ve bağımsızlığı, bu makam önünde hâkimin sahip olduğu savunma hakları, bu makamın kararlarının yargısal denetime tabi olup olmaması, disiplin sürecindeki alenilik, hâkimin keyfi yaptırımlara uğraması karşısında güvenceleri olacaktır.¹⁸

Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan “**Yargı Bağımsızlığının Temel İlkeleri**”ne¹⁹ göre, yargı bağımsızlığı, ülkenin anayasası veya yasalarında yer verilmek

¹⁵ Nur CENTEL/Hamide ZAFER: **Ceza Muhakemesi Hukuku**, İstanbul: Beta Yayınevi, 2005, s. 414.

¹⁶ Suat DURSUN: **Hâkimlerin Tarafsızlığı ve Bağımsızlığına İlişkin İlkeler ve Kurallar**, Ankara: Yaklaşım Yayıncılık, 2007, s. 18.

¹⁷ İNCEOĞLU: Yargıca Yönelik Disiplin Süreçleri... (2007), s. 56.

¹⁸ İNCEOĞLU: Yargıca Yönelik Disiplin Süreçleri... (2007), s. 56.

¹⁹ Birleşmiş Milletler 7. Suç Sorunları Kongresi, 28 Ağustos-6 Eylül 1985 tarihleri arasında Milano’da yaptığı toplantıda, “Yargı Bağımsızlığının Temel İlkeleri” başlığı altında bir kurallar dizisi kabul etmiştir. Söz konusu kurallar, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 13 Aralık 1985 tarih ve 40/146 sayılı kararıyla onaylanmış ve Genel Kurul, üye devletleri milli mevzuatları ve uygulamalarında bu kurallara uymaya ve Genel Sekreteri 5 yılda bir uygulama sonuçları hakkında rapor vermeye davet etmiştir. Temel ilkeler,

sureti ile Devlet tarafından teminat altına alınacaktır. Yargı bağımsızlığına riayet ve onu gözetmek, bütün resmi ve diğer kurumların görevidir. Yargı, önündeki işler hakkında tarafsız, olayın özelliklerine ve hukuka uygun olarak hiçbir kısıtlamaya etki, baskı, tehdit ve her ne nedenle olursa olsun hiçbir taraftan müdahaleye maruz kalmadan karar verecektir. Yargının görevini amacına uygun bir şekilde yapabilmesi için uygun kaynakların sağlanması, her üye Devletin görevidir.

Birleşmiş Milletler **Bangalor Yargı Etiği İlkeleri**'ne göre, yargı bağımsızlığı, hukuk devletinin ön koşulu ve âdil yargılanmanın temel garantisidir. Bundan dolayı hâkim, hem bireysel hem de kurumsal yönleriyle yargı bağımsızlığını temsil ve muhafaza etmelidir (Değer 1). Hâkim, doğrudan ya da dolayısıyla her hangi bir nedenle ya da her hangi bir yerden gelen müdahale, tehdit, baskı, teşvik ve tüm haricî etkilerden uzak, hâkimin olayları değerlendirmesi temelinde, vicdanî hukuk anlayışı ile uyum içerisinde bağımsız olarak yargısal işlevini yerine getirmelidir (Değer 1.1). Hâkim, genelde toplumdan, özelde ise karar vermek zorunda olduğu uyuşmazlığın taraflarından bağımsızdır (Değer 1.2). Hâkim, yasama ve yürütme organlarının etkisi ve bu organlarla uygun olmayan ilişkilerden fiilen uzak olmakla kalmayıp, aynı zamanda öyle görünmelidir de (Değer 1.3). Yargısal görevlerini yerine getirirken, tek başına karar vermek zorunda olduğu hususlarda diğer hâkimlerden de bağımsızdır. Hâkim, yargının kurumsal ve eylemsel bağımsızlığını sürdürmek ve arttırmak için yargısal görevlerinin ifasına yönelik koruma tedbirlerini almalı ve bunları artırmalı; yargı bağımsızlığını sürdürmede esas olan yargıya yönelik kamusal güveni güçlendirmek amacıyla, yargı etiği ile ilgili yüksek standartlar sergilemeli ve bunları ilerletmelidir (Değer 1.4., 1.5, 1.6).

Hâkimlerin bağımsızlığını sağlamak için Anayasa'da "*hâkimlerin, görevlerinde bağımsız olduğu*", "*hiçbir organ, makam, merci veya kişinin, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremeyeceği; genelge gönderemeyeceği; tavsiye ve telkinde bulunamayacağı*", "*görülmekte olan bir*

---

devletin yargı bağımsızlığını sağlamasını ve bunun için öngörülen ilkelere anayasalarda veya yasalarda yer verilmesini öngörmektedir. Adalet, herkesin yetkili, bağımsız ve tarafsız bir mahkemede adil bir şekilde yargılanmasını gerektirir. Nitekim bu husus, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 10., Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesinin 14. ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. maddelerinde de belirtilmiştir. Bağımsız bir yargı, âdil yargılama hakkının vazgeçilmez bir teminatıdır. Birleşmiş Milletler Yargı Bağımsızlığının Temel İlkeleri (Şeref ÜNAL: **Anayasa Açısından Mahkemelerin Bağımsızlığı ve Hâkimlik Teminatı**, TBMM Yayınları. Ankara, 1994; s. 150).

dava hakkında Yasama Meclisinde yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili soru sorulamayacağı, görüşme yapılamayacağı veya herhangi bir beyanda bulunulamayacağı”, “yasama ve yürütme organları ile idarenin, mahkeme kararlarına uymak zorunda olduğu; bu organlar ve idarenin, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremeyeceği ve bunların yerine getirilmesini geciktiremeyeceği” hükme bağlanmıştır (AY m. 138).²⁰ Görüldüğü üzere, Anayasa’nın 138. maddesi, diğer ögelerin yanında, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat verilmesini; genelge gönderilmesini; tavsiye ve telkinde bulunulmasını yasaklamaktadır. Danıştay da hâkimlerin özlük haklarına ilişkin davalarda özellikle yargı bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı çerçevesinde inceleme yapmaktadır. Örneğin

²⁰ **Hâkimlerin Rolü, Etkinliği ve Bağımsızlığı Konusunda Avrupa Konseyi Üye Devlet Bakanlar Komitesi Tavsiye Kararı**’nın (Bakanlar Komitesinin 13 Ekim 1994 tarihli 518. toplantısında kabul edilmiştir) “*Hâkimlerin Bağımsızlığı Genel İlkeleri*”ni düzenleyen birinci ilkesi göre, hâkimlerin bağımsızlığını korumak, geliştirmek ve saygı göstermek için özellikle aşağıdaki önlemler alınmalıdır: a) Hâkimlerin bağımsızlığı, Sözleşme ve anayasal ilkelerin ışığı altında özel hükümlerin; örneğin anayasalara veya diğer mevzuata konulması suretiyle ya da bu tavsiye kararının iç hukuka aktarılması suretiyle garanti altına alınmalıdır. Her ülkenin yasal gelenekleri de gözetilmek suretiyle bu hükümler aşağıdaki ilkeleri içerebilir: i- Hâkimlerin kararları yasa gereği sağlanan temyiz usulü dışında bir gözden geçirmeye konu olmamalıdır. ii- Hâkimlerin görev süreleri ve maaşları kanunla teminat altına alınmalıdır. İii. Mahkemelerin yetkisi konusunda, kanundaki tanımlamaya dayanarak sadece mahkemeler karar vermeli, başka hiçbir organ bu konuda yetkili olmamalıdır. iv- Genel ve özel af gibi kararlar dışında, hükümet veya idare; yargı kararlarını, geçmişe etkili biçimde geçersiz kılacak şekilde karar alamamalıdır. b) Yasama ve yürütme organı hâkimlerin bağımsızlığını sağlamalı ve hâkimlerin bağımsızlığını tehlikeye sokan hiçbir adım atılmamalıdır. c) Hâkimlerin meslekî kariyerlerine ilişkin tüm kararlar objektif ölçütlere dayanmalı, hâkimlerin seçimi ve kariyerleri; eğitimsel özelliklerini, dürüstlük, yetenek ve etkinliklerini de gözeten liyakat esasına göre olmalıdır. Hâkimlerin seçimi ve kariyerleri konusunda karar veren merci hükümet ve idareden bağımsız olmalıdır. Bu merciin bağımsızlığını teminat altına almak için getirilecek kurullarla merciin üyeleri yargı tarafından seçilmeli ve bu merci kendi usul kurallarını kendisi vazedmelidir. Bununla birlikte, anayasa veya diğer yasa hükümlerinin ve geleneklerin müsaade etmesi nedeniyle hâkimlerin, hükümet tarafından atandığı hâllerde; hâkimlerin atanma usullerinin şeffaflığını ve uygulamada bağımsızlığını sağlayıcı teminatlar sağlanmalı ve bu kararlar, yukarıda sözü edilen objektif ölçütlerin dışında hiçbir nedenden etkilenmemelidir. Aşağıdaki unsurlardan biri veya hepsi, bu teminatlara örnek olarak gösterilebilir: i- Hükümete, uygulamada izleyeceği tavsiyeleri; özel bir bağımsız ve tam yetkili organ verebilir. Veya ii- (Hükümetin almış olduğu) Karara karşı, bağımsız bir organ önünde itiraz hakkı tanınabilir. Veya iii- Kararı alan merci, gereksiz ve uygunsuz etkilere karşı tedbir alabilir. d) Hüküm verme süreci içerisinde hâkimler; bağımsız olmalı ve her türlü çevreden, her türlü nedenle doğrudan veya dolaylı olarak gelebilecek müdahalelerden, tehditlerden, baskılardan, teşviklerden, uygunsuz etkilerden ve sınırlamalardan uzak biçimde hareket edebilmelidir. Hâkimleri bu şekilde etki altında bırakmayı amaçlayan kişilere karşı yasayla yaptırımlar öngörülmelidir. Hâkimler; vicdanlarına, maddî vakıayı yorumlamalarına ve yasanın açık hükümlerine göre, davalar hakkında tarafsız biçimde karar verme bakımından, sınırsız bir özgürlüğe sahip olmalıdırlar. Hâkimler, davalarının esası hakkında, yargı dışında hiç kimseye rapor vermek zorunda bırakılmamalıdırlar. e) Davanın sonucuyla ilgili kişilerin veya davanın taraflarının istekleri davaların tevziini etkilememelidir. Bu tevzi işlemi; kur’a çekme veya alfabetik ya da benzer esasa dayalı otomatik bir dağıtım çerçevesinde yapılabilir. f) Önemli bir hastalık veya menfaat uyuşmazlığı gibi geçerli nedenler dışında, bir dava; o davaya bakan belirli bir hâkimin önünden alınmamalıdır. Davanın alınmasını gerektiren bu tür nedenler ve usuller kanunla öngörülmeli ve hükümet ya da idarenin çıkarlarından etkilenmemelidir. Bir davanın bir hâkimden alınması kararı, yargı bağımsızlığı yetkisi olan bir merci tarafından verilmelidir. Hâkimler, ister atanmış veya ister seçilmiş olsun; zorunlu bir emeklilik yaşı veya eğer varsa belirli bir hizmet süresinin sonuna kadar devam edecek bir hâkimlik teminatından yararlanmalıdırlar.

Adalet Bakanlığı Teftiş Kurulu Yönetmeliği'nde 26.12.1995 günlü yönetmelikle yapılan değişiklikle hâkim ve savcılar hakkında özel başlıklar açılmış olup; kişisel özellikler bölümü dışında, kişisel ve ailevi durumu bölümünde "*Milletin bağımsızlığı, ülkenin bütünlüğü, toplumun refah huzur ve mutluluğunu bozan, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkesiyle bağdaşmayan suçlara karşı duyarlılığı*" şeklinde bir hükme yer verilerek bu hüküm ile yasaların dışında bir ölçüt getirilmiş ve bu ölçüt hâkim ve savcılara verilecek notun bir ögesi olarak görülmüştür. **Danıştay**, sözü edilen düzenlemeyi "*Anayasal bir güvence olan yargı bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı ile bağdaşmadığından hukuka aykırı*" bularak iptal etmiştir. Yüksek Mahkemeye göre, "*Hangi suçların diğer suçlara oranla öncelikli ve nitelikli olduğu; bu suçlara ilişkin yargılamanın diğerlerine göre en kısa sürede sonuçlandırılacağına ancak üst hukuk normu olan usul yasalarındaki özel düzenlemeler ile belirleneceği açık olup; yukarıda sözü edilen biçimdeki bir denetim yetkisinin Adalet Müfettişlerine verilmeyeceği kuşkusuzdur. Zira denetim yetkisine sahip olan kişi ve makama göre değişik algılanabilecek bir kavramla hâkim ve savcılarının görevlerine ilişkin denetimlerde keyfiliğe yol açılabileceği gibi, hal kâğıtlarında not unsuru olarak değerlendirilmesinin, ilerleme ve yükselmelerinde ve hatta gelecekteki mesleki beklentileri yönünden de bir baskı unsuru niteliğini taşıdığı açıktır. Kaldı ki, hâkim ve savcılarının yargılama yetkisine ilişkin denetimleri, vermiş oldukları ya da katılmış buldukları kararlar yönünden, kararda sağlanan isabet, davanın hızla yürütülmesi ve gereksiz gecikmelere neden olunmaması, usul hükümlerinin eksiksiz ve zamanında yerine getirilmesi, dava konularının kavranıp yönlendirilmesi ve gerekçeli kararların yazılış, tahlil ve sonuçlandırılmasında gösterilen başarı, emsal kararların gözetilmesi gibi hususlar göz önünde tutularak adli yargıda Yargıtay, idari yargıda ise Danıştay tarafından temyiz mercii olarak yapılmakta ve buna göre not fişi düzenlenmektedir. Belirtilen duruma göre; denetimin, ancak yine bağımsız olan üst yargı mercilerince yapılabilmesi mümkün olup; böyle bir denetimin alt hukuk normu olan yönetmelikle düzenlenmesi ve bu yetkinin müfettişlere verilmesi olanaklı değildir. Aksi halde sübjektif değerlendirmelere dayalı idari işlemlerin tesisine yol açılır ki; bu durum hâkimlik teminatı ve mahkemelerin bağımsızlığı ilkesiyle bağdaşmadığı gibi, Anayasa ve yürürlükteki mevzuat hükümlerine de aykırılık oluşturacağı açıktır.*"²¹

²¹ 12. D., 24.12.1997, E. 1996/611, K. 1997/4255 (www.kazanci.com.tr).

Kanımızca Danıştay'ın kararı isabetlidir. Zira belli suçlara karşı özel bir duyarlılık beklemek hâkim ve savcılarının vicdani kanılarına göre değil, teftiş makamının beklentilerine göre karar vermelerine yol açar ve bu emir, talimat, tavsiye ve telkin niteliğini haiz olacağından aynı zamanda "savunma hakkının da ihlali" anlamına gelir. Çünkü hangi suçların bu kapsamda olduğunu belirleyen apaçık bir yasal ölçüt olmadığı için yapılacak değerlendirmeler öznel (= sübjektif) olacaktır.

Hâkimlik ve savcılık teminatı, hâkim ve savcılara meslekleri dolayısıyla tanınan ayrıcalıklardır. Bu teminat Anayasa ve Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nda düzenlenmiştir. Anayasa hâkimlik ve savcılık teminatı arasında bir fark görmemiştir. Hâkimlik teminatının sağladığı ayrıcalıklar şunlardır (*AY m. 139, 2802 sayılı K. m. 44*):

1- Azlolunamama [*Hâkimler ve savcılar azledilemez.*]

2- Özlük haklarından yoksun bırakılmama [*Hâkimler ve savcılar, bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması nedeniyle de olsa aylık ve ödeneklerinden ve diğer özlük haklarından yoksun kılınamazlar.*]

3- Erken emekliliğe tabi tutulmama [*Hâkimler ve savcılar, kendileri istemedikçe 65 yaşından önce emekliye sevk olunamazlar. Ancak meslekten çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymiş olanlar, görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceği kesin olarak anlaşılanlar ve meslekte kalmalarının uygun olmadığına karar verilenler hakkında yasadaki istisnalar saklıdır.*]²²

---

²² Hâkimlere tanınan bu ayrıcalıkların yanında, bazı yasaklar da getirilmiştir: Hâkim, yasalarda belirlenenlerden başka; resmi ve özel hiçbir görev alamazlar. Kazanç getirici faaliyetlerde bulunamazlar (2802 sayılı Yasa m.48). Karı koca, ikinci derece dâhil kan ve kayın hısımlar bir mahkemenin aynı dairesinde görev yapamazlar.

İKİNCİ BÖLÜM

HÂKİM VE SAVCILAR İÇİN ÖNGÖRÜLEN

DİSİPLİN SUÇ VE CEZALARI

I. DİSİPLİN SUÇ VE CEZALARINA İLİŞKİN GENEL ESASLAR

A. KAVRAM

Disiplin, “disciple” kökünden gelir ve “lideri izleyici” anlamını taşır.²³ Disiplin, öğretide değişik şekillerde tanımlanmaktadır.²⁴ Hukuksal anlamda disiplin, bir hukuksal oluşumda (adliye, meslek kuruluşları, okullar, cezaevleri vb.) yasaklanan eylemlerle, uyma zorunluluğu bulunan kural ve yükümlülüklerin tamamını ifade eder.

Disiplin hükümleri kural olarak iç düzene ilişkindirler ve kamusal işlevi yerine getiren bir topluluğun profesyonel üyelerine veya kurallara tabi kılınmış bağımsız bir mesleği icra edenlere (avukat, eczacı gibi) ya da bazı kamu hizmetlerinden yararlananlara (öğrenci, hükümlü gibi) uygulanır.²⁵ Ancak disiplin suçları yalnızca iç işleyişe ilişkin değildir; hizmetten yararlananlara karşı işlenen suçlar da mevcuttur. Disiplin suçları kamu hizmeti düzeniyle ilgili, kamu hizmeti düzenini bozan eylemlerdir.²⁶ Amacı, ihlallerin gelecekte ortaya çıkmasını önlemek ve bir hizmetin en iyi şekilde yürütülmesini sağlamaktır.²⁷

---

²³ Tahsin SARAÇ: **Büyük Fransızca Türkçe Sözlük**, İstanbul: 1985, s. 443 [Aktaran: Oğuz SANCAKTAR: **Disiplin Yaptırımı Olarak Devlet Memuriyetinden Çıkarma ve Yargısal Denetimi**, Yetkin Yayınları, Ankara: 2001, s. 119].

²⁴ Öğretideki tanımlar için bkz. Zehrettin ASLAN: **657 Sayılı Kanuna Göre Disiplin Suç ve Cezaları**, İstanbul: Alfa Kitabevi, 2002, s. 25 vd.

²⁵ Ender Ethem ATAY: **İdare Hukuku**, Ankara: Turhan Kitabevi, 2006, s. 756; SANCAKTAR: **Devlet Memuriyetinden Çıkarma** (2001), s. 119.

²⁶ Turan YILDIRIM: **Kamu Yararı ve Disiplin Cezalarının Affı**, **Anayasa Yargısı**, Cilt No 18, 2001, s. 446-447.

²⁷ Turan GENÇ: **Ceza ve Disiplin Soruşturmaları**, Ankara: 1999, s. 233 [Aktaran: ASLAN: **Disiplin Suçları** (2002), s. 24].

Disiplin, “otokratik” ve “demokratik” disiplin olmak üzere ikiye ayrılmaktadır: Otokratik disiplin anlayışı, bastırıcılığı esas alır ve korku esasına dayanır. Demokratik disiplin anlayışında yapıcılık esas alınır ve yasakların yeterince bilinmesi durumunda hukuka kendiliğinden uyulacağı esasına dayanır.²⁸

Disiplin suçları, özel bir yükümlülükle kamusal makamlara bağlı olan kimselerin bu yükümlülüklerini ihlal etmesidir.²⁹ Bu ihlal, bir öğrencinin kopya çekmesi, askerin nöbette uyuması, avukatın reklâm yasağını ihlal etmesi biçiminde olabileceği gibi, bir hâkimin veya savcının görevini eksik yapması ya da hiç yapmaması biçiminde de olabilir.

B. DİSİPLİN SUÇ VE CEZALARININ HUKUKSAL NİTELİĞİ

Disiplin suçları özgü (= mahsus) suç” niteliğindedir. Zira bu suçlar yalnızca belli sığfata sahip (kamu görevlisi, öğrenci, tutuklu, hükümlü gibi) kişilerce işlenebilmektedir.³⁰

Disiplin suçlarının niteliğı konusunda birçok görüş ileri sürölmüştür. Bunları adli suç sayanlar olduğı gibi, idari suç olarak sayanlar da olmuştur. Kanımızca disiplin suçları “adli nitelikte” bir suç değildir. Zira “disiplin suçları” ile “adli (= yargısal, genel)” suçlar arasında önemli farklar vardır.³¹

(1) Adli suçlarda tipiklik ve yasallık ilkesi geçerlidir. Başka bir deyişle, bir eylemin ceza yasaları anlamında suç oluşturabilmesi için o eylemin yasada suç olarak düzenlenmesi gerekir (yasallık); ancak bu yetmez, ayrıca o eylemin öngörölen suç tipine birebir uyması gerekir (tipiklik). Ceza hukukunda kıyas yasaktır. Oysaki disiplin hukukunda kıyas yasak değildir. Yani, yasada açıkça disiplin suçu olarak öngörölmeyen eylemler, suç olarak düzenlenen eylemlere benziyorsa, yasal ve tipik olmayan bu eylem

²⁸ Oğuz SANCAKTAR: **Memur Hukuku**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir: 2007, s. 158; SANCAKTAR: Devlet Memuriyetinden Çıkarma (2001), s. 121-122.

²⁹ ERCAN: Disiplin Cezaları (2004), s. 14; ODYAKMAZ/KAYMAK/ERCAN: İdare (2008), s. 589.

³⁰ Onur KARAHANOGULLARI: **Memur Disiplin Hukukunun Niteliğı ve İlkeleri**, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, Cilt 8, Sayı 3, Temmuz 1999, s. 58.

³¹ ASLAN: Disiplin Suçları (2002), s. 27-28; ATAY: İdare (2006), s. 757 vd.; ERCAN: Disiplin Cezaları (2004), s. 14 vd; GİRİTLİ/ BİLGEN/ AKGÜNER: İdare (2008), s. 716; KARAHANOGULLARI: Memur Disiplin Hukuku (1999), s. 57; ODYAKMAZ/KAYMAK/ERCAN: İdare (2008), s.589; Sıddık Sami ONAR: **İdare Hukukunun Umumi Esasları**, Cilt II, 3. Baskı, İstanbul: Hak Kitabevi, 1966, s. 1189; TAŞKIN: Disiplin Hukuku, (2006), s. 127 vd.

cezalandırılabilir. Örneğin 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Yasası'na göre, Yasa'da gösterilmese bile nitelik ve ağırlıkları bakımından açıkça disiplin suçu olarak tanımlan eylemlere benzer eylemlerde bulunmak da duruma göre uyarma, kınama veya kademe ilerlemesinin durdurulması cezası gerektirmektedir (2802 sayılı K. m. 63, 65, 66).

(2) Disiplin suçları, bireyin içinde bulunduğu belirli bir topluluğa taahhüt ettiği özel bağlılık yükümlülüğüne uymaması ve sınırlı bir topluluk içinde kabul edilmiş olan düzen kurallarına aykırı davranışlar ile işlenen suçlardır. Oysaki ceza hukuku kapsamındaki adli suç, toplumdaki genel düzeni bozan eylemlerdir. Ceza yasaları kural olarak bir ülkede bulunan bütün kişilere uygulanabilirken disiplin suçlarına ilişkin mevzuat hükümleri yalnızca muhataplarına uygulanabilir.

(3) Adli ceza, yargı erki içinde yer alan, mahkemelerce verilmesine rağmen, disiplin cezalarını veren makamlar için böyle bir zorunluluk yoktur. Disiplin cezalarını, idare işlevine sahip kamusal makamlar vermektedir ve disiplin cezaları birer idari işlemdir. Oysa adli ceza yargı işlemi niteliğindedir. Disiplin işleriyle ilgili ve idare işlevine sahip kamusal makamlar, organik açıdan idare içinde yer alabileceği gibi, yasama ve yargı organı içinde yer alan makamlar da olabilir. Hatta bir adım daha ilerleyerek, disiplin cezalarını vermek için kamusal bir makamın zorunlu olmadığı söylenebilir: Bir özel hukuk tüzelkişisi olan sendikalar, kendi üyeleri hakkında disiplin cezası verdiklerinde kamusal bir yetki kullanmamaktadırlar.

(4) Adli suçların cezası, özgürlüğü bağlayıcı ceza (ağırlaştırılmış müebbet hapis, ağır hapis, hapis, hafif hapis), kamu hizmetlerinden yasaklılık, adli para cezası gibi yaptırımlar olmasına rağmen; disiplin suçlarının cezası, maddi (idari para cezası, kademe ilerlemesinin durdurulması, memurluktan çıkarma), manevi (uyarma, kınama) ve istisnai olarak özgürlüğü sınırlandırıcı (oda hapsi) nitelikteki yaptırımlardır.

(5) Adli suçları kamu görevlisi olsun-olmasın herkes işleyebilir. Oysa disiplin suçlarını yalnızca belli statüdeki kişiler (kamu görevlisi, öğrenci, tutuklu, hükümlü gibi) işleyebilir.

(6) Disiplin cezası verme yetkisi idari bir yetkidir. Hiyerarşik yetkinin içinde yer alır. Ancak her hiyerarşik üst, disiplin üstü değildir. Adli ceza verme yetkisi salt

ceza mahkemelerine ve çok sıkı kurallara bağlanarak verilmiş yetkililerdir. Yargı yetkisinin kullanılması niteliğindedir.

(7) Adli cezalara karşı idari başvuru yolu öngörülmemiştir. Oysa disiplin cezalarının bazılarında idari başvuru yolu bulunmaktadır. Örneğin uyarma ve kınama cezaları gibi.

(8) Adli suçların bir kısmı şikâyete tabi olduğu için bu suçlarda şikâyetten vazgeçme, “kamu davasını düşüren” veya “cezayı kaldıran” bir nedendir. Oysa disiplin suçlarında şikâyetten vazgeçmenin soruşturmanın seyrine kural olarak bir etkisi yoktur.

Disiplin suçları, deontoloji kurallarından da farklıdır: Deontoloji, bir mesleği uygularken uyulması gereken ahlaki değer ve etik kuralları inceleyen bilim dalıdır. İnsanın belirli ödevleri olduğunu varsayan ahlak öğretilerini temel alır ve bu öğretilerden kaynaklanan görev ve kuralların çeşitli mesleklerdeki somut izdüşümlerini inceler.³² Oysa disiplin suçlarını hukuk kuralları ile belirlenir, bu nedenle yükümlülüklerin nesnel olarak belirlenmesi esastır.³³

Disiplin cezalarının hukuksal niteliğinin de açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Hemen belirtelim ki, “**adli** ve “**idari**” cezalar” arasındaki ayrım, Uyuşmazlık Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi’nin geliştirdiği ölçütlerle açıklığa kavuşturulmuştur.

Uyuşmazlık Mahkemesi’ne göre, kanunun öngördüğü bir ceza, idarenin bir organı eliyle uygulanabiliyorsa bu genel ceza hukukunun değil, idare hukukunun bir yaptırımıdır. Bu tür cezalar, uygulama alanı itibariyle, idarenin kamu düzeninin sağlanması ve korunması görev ve yükümlülüğünün yerine getirilmesi amacıyla yönelik bir hukuksal yaptırım niteliğini taşımakta olup; idari ceza uygulaması, konusu olan suçun niteliği, uygulayan merci ve uygulanan usul ile hukuksal sonuçları itibariyle adli ceza uygulamasından farklılık göstermekte ve hukuksal yaptırımlar esasen gerçek anlamda bir ceza sayılmamaktadırlar.³⁴ İdarenin organları eliyle idari usullere göre

³² Wikipedi, Özgür Ansiklopedi: <http://tr.wikipedia.org/wiki/Deontoloji> (Erişim tarihi: 20.06.2008).

³³ SANCAKTAR: Devlet Memuriyetinden Çıkarma (2001), s. 141.

³⁴ UYM Genel Kurulu, 11.7.1988, E:1988/1, K:1988/1 (RG.,13.10.1988, s. 19958); UYM Hukuk Bölümü, 27.5.2002, E. 2002/9, K. 2002/17; UYM Hukuk Bölümü, 27.3.2000, E. 1999/30, K. 2000/1 (www.kazanci.com.tr)

uygulanması ve idare hukukunun bir yaptırımı olması nedeniyle, idari işlem niteliğini taşıyan ve bu yönüyle adli cezalardan ayrılan idari cezaların yargısal denetiminde, kural olarak, idari yargı yerleri görevli bulunmaktadır.³⁵

Anayasa Mahkemesi'ne göre, "idarenin, bir yargı kararına gerek olmaksızın yasaların açıkça verdiği bir yetkiye dayanarak İdare Hukukuna özgü yöntemlerle, doğrudan doğruya bir işlemi ile uyguladığı yaptırımlarla, verdiği cezalara "idari yaptırım" denilmektedir."³⁶ İdarenin hizmetlerini gereği gibi ve ivedilikle görebilmesi için, yaptırım uygulama yetkilerine gereksinimi vardır. İdare bu yetkilerle, kamu düzeni ve güvenliğini, kamu sağlığını, ulusal servetleri zamanında ve gereği gibi koruyabilir. Bu nedenle, idareye, geniş ve çeşitli yaptırımlar uygulama yetkisi tanınmıştır. Kişilere, idare hukuku alanındaki düzene aykırı davranışları nedeniyle verilen idarî cezalar, idarî yaptırımların en önemlilerinden biridir. Para cezaları, idarî cezalar arasında yer almaktadır. İdarî para cezalarını diğer cezalardan ayıran en belirgin nitelik, onların idarî makamlar tarafından verilmesidir.³⁷

Disiplin cezaları, hukuksal niteliği bakımından "**idarî ceza**" niteliği taşımaktadırlar. Zira bu cezalar, kamu gücüne dayalı olarak idari makamlar tarafından tesis edilmekte ve uygulanabilmektedir. Disiplin cezaları, aynı zamanda bir "**idarî işlem**" niteliğindedir. Zira bu cezalar idare içindeki makam ve mercilerce, idari usuller uygulanarak verilmekte ve tek yanlı irade açıklamasıyla hukuksal sonuç doğurmaktadır. İdari işlemler, içerik ve doğurdıkları hukuksal sonuç (= maddi ayırım) bakımından "genel düzenleyici" ve "birel" işlemler şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Disiplin cezaları, bu ayırmda birel idari işlemler kategorisine girmektedir. Zira bunlar genel düzenleyici işlemlerin (disiplin suçu öngören hükümlerin), belli bir kişinin (hâkim veya savcının) eylemine uygulanması sonucu oluşur ve genel, kişilik dışı bir alana değil, somut bir alana yönelik etki doğurur.

---

³⁵ UYM Hukuk Bölümü, 9.7.2001, E. 2001/49, K. 2001/61 (www.kazanci.com.tr)

³⁶ AYM., 23.10.1996, E. 1996/48, K.1996/41 (R.G. 18.09.1997, S. 23114)

³⁷ AYM., 15.05.1997, E. 1996/72, K.1997/51 (R.G. 01.02 2001, S. 24305)

Disiplin cezalarıyla korunan hukuksal değer, kamu hizmetlerinin gereği gibi yürütülmesiyle elde edilecek toplumsal yarardır.³⁸ Disiplin cezaları kamu görevlisinin özgürlüğüne veya malvarlığına bir zarar vermez, kariyerine ve görevinden kaynaklanan haklarına etki eder. Ancak maddi (örneğin maaş kesimi) veya manevi (örneğin, uyarı veya kınama) sonuçlar doğurabilir. Dolayısıyla disiplin cezalarının mesleki nitelikte cezalar olduğunu söyleyebiliriz.³⁹

C. DİSİPLİN SUÇ VE CEZALARINA İLİŞKİN İLKELER

1. Yasallık İlkesi

Suç adı verilen insan davranışının ve bunun karşılığında uygulanacak yaptırımının “yasayla” belirlenmesini öngören ilkeye yasallık (= kanunilik) ilkesi denir.⁴⁰

Anayasa’da disiplin suç ve cezalarının yasayla düzenlenmesi hususu açıkça öngörülmemiştir. Anayasa’nın 38. maddesinin 3. fıkrasına göre, “*Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur.*” **Anayasa Mahkemesi**’ne göre, “*Genel olarak disiplin cezaları kamu görevi ile ilgili bir ceza türü olarak benimsenmektedir. Anayasa’nın 38. maddesinde idari ve adli cezalar arasında bir ayırım yapılmamış, ayrıca ceza yerine geçen güvenlik önlemleri de madde kapsamına alınmıştır. Buna göre, disiplin cezaları Anayasa’nın 38. maddesi kapsamındadır.*”⁴¹

Dolayısıyla Yüksek Mahkeme’ye göre, memurlar ve diğer kamu görevlilerine uygulanacak disiplin cezaları Anayasa’nın 38. maddesindeki esaslara tabidir.⁴²

Danıştay’a göre, “*Disiplin cezaları, kamu görevlilerinin mevzuata, çalışma düzenine, hizmetin gereklerine aykırı eylemlerine karşı düzenlenen idari yaptırımlardır. Kamu hizmetlerinden sürekli uzaklaştırılabilmek gibi ağır sonuçlara uzanan disiplin cezaları,*

---

³⁸ KARAHANOGULLARI: Memur Disiplin Hukuku (1999), s. 56.

³⁹ Kemal GÖZLER: **İdare Hukuku - Cilt 2**, Bursa: Ekin Kitabevi, 2003, s. 534-535.

⁴⁰ İsmail ERCAN: **Ceza Hukuku**, Üçüncü Bası, İstanbul: İkinci Sayfa Yayınevi, 2007, s. 11.

⁴¹ AYM., 04.04.1991, E.1990/12, K.1991/7 (www.anayasa.gov.tr).

⁴² YILDIRIM: Kamu Yararı ve Disiplin Cezalarının Affı (2001), s. 439.

*ağırlığı ve önemi sebebiyle Anayasanın 38. maddesindeki suç ve cezalara ilişkin kurallara tabi tutulmuşlardır.”*⁴³

Kanımızca Anayasa Mahkemesi ve Danıştay’ın kararları yerinde değildir. Zira söz edilen Anayasa hükmü incelendiğinde, cezalar bakımından adli-idari ceza ayrımı yapılmamışsa da devamında ceza yerine geçen güvenlik tedbirlerin de söz edildiği için bu kavram, yalnızca adli cezaları kapsamaktadır. Zaten güvenlik tedbirleri de bir idare hukuku değil, ceza hukuku kurumudur. Ayrıca Anayasa’nın 38. maddesi bir bütün olarak incelendiğinde, maddede geçen kurumların (yasallık ilkesi, suçsuzluk karinesi, yasak kanıtlar, ceza sorumluluğunun kişiselliği, genel müsadere yasağı gibi) hemen tamamının ceza hukuku kurumu olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle, Anayasa’nın 38. maddesinde idari ve adli cezalar arasında bir ayırım yapılmadığına bakılarak disiplin cezalarının Anayasa’nın 38. maddesi kapsamında görmek yanlıştır.

Kanımızca disiplin suç ve cezalarının kanunla düzenlenmesi gerektiğine ilişkin yasak dayanak, Anayasa’nın 128. maddesinde bulunmaktadır. Anayasa’nın 128. maddesi’ne göre “*Memurların ve diğer kamu görevlilerinin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri yasayla düzenlenir.*” Sözü edilen maddede geçen “diğer özlük işleri” ifadesi, disiplin suç ve cezalarını da kapsamaktadır. Öğretide de aynı görüş benimsenmektedir.⁴⁴

Anayasa Mahkemesi’ne göre, bir hukuk devletinde, hak ve özgürlüklerin kullanılması, amirlerin ve yöneticilerin takdirlerine bırakılamaz. Hak ve özgürlüklerin kurumsal güvencelere bağlanması zorunludur. Aksi halde kendisinin kaderine egemen durumundaki güç sahiplerine karşı hukuksal güvenlikten yoksun kimse, görevinin gereğini değil, bunun tam tersini yapması mümkündür. Bu durumu dikkate alan Anayasa’nın 128. maddesinin ikinci fıkrası, “*Memurların ve diğer kamu görevlilerinin nitelikleri, atanmaları, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenir.*” diyen hükmüyle personel statüsünün temel ilkelerinin tüzük, yönetmelik, idari karar ve

---

⁴³ D. 12., 26.12.2006, E. 2003/3174, K. 2006/6690 (www.kazanci.com.tr)

⁴⁴ Bahtiyar AKYILMAZ: **İdare Hukuku**, Konya: Sayram Yayıncılık, 2004, s. 386.

işlemlerle düzenlenemeyeceğini, statünün yasal bir yapı olduğunu, personelin, idareye karşı yasal koruma altında bulunduğunu belirlemiştir.⁴⁵

Yasallık ilkesinin benimsendiği sistemlerde suç ve ceza içeren hükümlerde kıyas yapılmaz. Ceza hukuku açısından kıyas, açıkça suç olarak düzenlenmeyen bir eylemin, suç olarak düzenlenmiş başka bir eyleme benzetilerek cezalandırılması ya da failin ceza sorumluluğuyla ilgili kurallarda boşluk bulunduğu zaman benzer kurallardan yararlanılmasıdır. TCK'nın 2/3. maddesine göre: "*Kanunların suç ve ceza içeren hükümlerinin uygulanmasında kıyas yapılamaz. Suç ve ceza içeren hükümler, kıyasa yol açacak biçimde geniş yorumlanamaz.*" Suç ve ceza içeren hükümlerin uygulamasında ve yorumlamasında kıyas, mutlak olarak yasaktır. Kıyasın leyhe veya aleyhe olması, bu bakımdan önemli değildir. Ancak suç ve ceza içermeyen hükümler yönünden lehte kıyas yapılması mümkündür. Örneğin hukuka uygunluk nedenleri, kusurluluğu kaldıran ya da azaltan nedenler, açıklayıcı ceza normları bakımından lehte kıyas yapılması mümkündür.⁴⁶ Ceza yargııcı, karşılaştığı bir hukuksal sorunu, yorum yaparak çözebilir. Ancak kıyas yaparak çözemez. Yorumda, ortada bir hukuk kuralı vardır; ancak onun anlamını saptamak gerekmektedir. Oysa kıyasta bir hukuk kuralı yoktur. Boşluk vardır. Bu nedenle de hukuk düzeninde o olay için en benzer kural bulunarak boşluk doldurulmaya çalışılır. **Anayasa Mahkemesi**, idari yaptırımların yönetimin karar ve işlemlerinin denetiminin zorunlu olanlarından olduğunu, suç ve cezaların Anayasaya uygun olarak yasayla konulabileceğini, "kanunsuz suç ve ceza olmaz" ilkesi uyarınca bir hukuk devletinde, ceza yaptırımına bağlanan her eylemin tanımının yapılması ve suçların kesin bir şekilde ortaya konulması gerektiğini, anılan ilkenin özünün yasanın ne tür eylemleri yasakladığının hiçbir kuşkuya yer vermeyecek

---

⁴⁵ AYM, 31.12.1992, E. 1992/40, K. 1992/55 (RG. 24.04.1993, 21561). "...Yasa'da her yıl rütbelere göre terfide baraj yüzde oranlarını saptama yetkisi Yüksek Askeri Şuraya verilmiştir. Yasa'ya göre Yüksek Askeri Şura, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yükselmelerle ilgili esasları belirleyen ve değerlendirmeleri yapan en yetkili kuruldur. Yüksek Askeri Şura'ca, ancak Yasa'nın öngördüğü sınırlar içinde baraj sisteminin uygulanmasıyla ilgili objektif ölçülerin her yıl belirlenmesi mümkündür. Ancak, bu konudaki belirlemelere ve uygulamalara temel olacak ilkelerin Anayasa'nın 128. maddesine göre yasayla düzenlenmesi gereklidir. Bu konuda Yasa'nın temel ilkelerinin belirlenmeyerek bunların düzenlenmesinin tümünün Yüksek Askeri Şura'ya bırakılması Anayasa'ya aykırılık oluşturmaktadır."

⁴⁶ Nevzat TOROSLU: **Ceza Hukuku Genel Kısım**, 8. Baskı, Ankara: Savaş Yayınları, (2005), s. 61

şekilde belirtmesi ve buna göre cezasının da yasayla saptanmasının zorunlu olduğunu vurgulamıştır.⁴⁷

Devlet Memurları Kanunu'nda, disiplin suçları açısından **yasallık ilkesi geçerli değildir**. Kanununun 125/4. maddesi, Anayasa'nın bu hükmüne aykırı olarak "*Yukarıda sayılan ve disiplin cezası verilmesini gerektiren eylem ve durumlara nitelik ve ağırlıkları itibariyle benzer eylemlerde bulunanlara da aynı neviden disiplin cezaları verilir.*" hükmünü içermektedir. Kanımızca Devlet Memurları Kanunu'nun sözü edilen hükmü Anayasa'ya aykırıdır. Çünkü Anayasa yasallık ilkesinden söz ederken mutlak bir yasallıktan söz etmektedir. Yani istisna söz konusu değildir. Oysaki 657 sayılı Yasa'da, yasallık ilkesinden ödünler verilerek kıyasa izin verilmiştir.

Disiplin suçları ve cezalarının mümkün olduğunca somut bir biçimde düzenlenmiş olması da bağımsızlık açısından ayrı bir güvencedir. Hâkim veya savcının neyin yapmaması gereken bir davranış olduğunu önceden bilebilmelidir. Disiplin cezası veren kuruma geniş bir yorum alanı bırakılması, keyfilik yaratabilecek ve bağımsızlık bakımından bir tehdit oluşturabilecektir.⁴⁸

Disiplin cezalarında ise yasallık ilkesi geçerlidir. Zira hâkim ve savcılara sıfat ve görevleri gereklerine uymayan hal ve hareketlerinin saptanması üzerine durumun niteliğine ve ağırlık derecesine göre, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca uyarma, aylıktan kesme, kınama, kademe ilerlemesini durdurma, derece yükselmesini durdurma, yer değiştirme, meslekten çıkarma cezaları dışında bir ceza verilemez.

Ayrıca Yasa'da öngörülen cezaların oranları, Yasaya aykırı olarak değiştirilemez (takdir edilemez).⁴⁹

2. Ölçülülük İlkesi

Ölçülülük ilkesi, hukuka aykırı eylem ile onun sonucu olan yaptırım arasında, güdülen amaç ve kullanılan araç yönünden adil bir dengenin bulunmasını ifade eden

---

⁴⁷ AYM., 19.4.1988, E.1987/16, K.1988/8 [Nakledilen karar: D. 12., 26.12.2006, E. 2003/3174, K. 2006/6690 (www.kazanci.com.tr)]

⁴⁸ İNCEOĞLU: Yargıca Yönelik Disiplin Süreçleri... (2007), s. 57.

⁴⁹ AKYILMAZ: İdare (2004), s. 386.

ilkedir. Buna göre, disiplin suçunun ağırlığıyla disiplin cezasının sertliği arasında makul bir oran bulunmalıdır.⁵⁰

Ölçülülük ilkesi, yargı kararlarıyla doğmuş bir ilkedir.⁵¹ **Danıştay**'a göre, kamu görevlilerinin gerçekleştirdikleri eylemlerin, kamu hizmetlerinin yürütülmesinde yaratacağı olumsuzlukların ağırlığına göre disiplin cezası verilmesi; diğer bir deyişle cezanın suç ile orantılı olması gerekmektedir. Orantılılığın bir yandan kanunda suç tipi olarak belirlenmiş olan eylem ile buna karşılık verilecek ceza arasında adil bir dengenin olması, benzer hukuksal değerleri korumaya yönelik suçlar için öngörülen cezalar arasında mantıklı bir dengenin olması, diğer yandan ise hukuksal değerlerin hiyerarşik özelliğinin zorunlu bir sonucu olarak farklı hukuksal değerleri koruyan suçlar için öngörülen cezalar arasında bir dengenin olması şeklinde sonuçları bulunmaktadır. Kamu görevlisinin işlediği disiplin suçu karşılığında niteliği itibariyle o suç için öngörülenden daha ağır bir disiplin cezası ile cezalandırılması durumunda "eylemin ağırlığına göre cezalandırma", diğer bir deyişle "orantılılık" ilkesi ihlal edilecektir.⁵²

Ölçülülük ilkesi yalnızca cezalar bakımından değil, geçici önlemler bakımından da uygulama alanı bulur. Örneğin bir hâkim veya savcının görevi başında kalmasının ortaya çıkaracağı olumsuz durum, görevden uzaklaştırma önlemine başvurulması için tek başına yeterli olmayıp söz konusu sakıncanın başka yollardan giderilmesinin de mümkün olmaması gerekir. Başka bir deyişle, bir zorunluluk olarak görevden uzaklaştırma önlemine başvurulmalıdır. Örneğin yıllık izne ayrılan ya da

---

⁵⁰ GÖZLER: İdare - Cilt 2 (2003), s. 679.

⁵¹ D. 8. D., 12.10.1998, E. 1998/4988, K. 1998/3015; D. 12., 26.12.2006, E. 2003/3174, K. 2006/6690 (www.kazanci.com.tr).

⁵² D. 12., 26.12.2006, E. 2003/3174, K. 2006/6690 (www.kazanci.com.tr). Olayda, her ne kadar İdare Mahkemesince; davacının ... İlçe Emniyet Müdürü olarak görev yaptığı 26.6.1999 tarihinde evinden 14.300.-\$ (Amerikan doları) çalınması üzerine çevrede oturanların parmak izlerinin alındığı, ancak; söz konusu olayın failinin bir polis memurunun oğlu olduğunun anlaşılması ve paranın iade edilmesi üzerine davacının polis memuru ile anlaşarak adli işlem yaptırmadığının anlaşıldığı gerekçesiyle davanın "24 ay uzun süreli durdurma" cezasına ilişkin kısmının reddine karar verilmiş ise de; davacının küçük bir çocuğun topluma kazandırılması amacıyla şikayette bulunmaktan kaçındığı eyleminin suç işleme iradesiyle işlediği bir eylem kabul edilmemesi gerektiği hususu dikkate alınarak değerlendirildiğinde, davacının polis memurunun çocuğu ile ilgili işlem yaptırmaması eyleminin görev sırasında veya dışında yasaklanan tutum ve davranışlarda bulunma fiili kapsamında olduğu kanaatine varılmaktadır. Bu fiilinin Emniyet Örgütü Disiplin Tüzüğü'nün 8/10. maddesinin amaçladığı anlamda suç kanıtlarını yok etmek veya bilerek ve isteyerek yok olmasına neden olmak ya da saklamak, saklanmasına yardımcı olmak, yahut değiştirmek fiili olduğuna yönelik değerlendirme ve bu doğrultuda disiplin cezası ile cezalandırılmış olması, kamu görevlileri için yasaklanan eylemler ile bu eylemler için öngörülen disiplin cezalarının birebir örtüşmesi gerektiğine yönelik "orantılılık" ilkesine aykırılık oluşturmaktadır.

yıllık izinde olan bir hâkim veya savcının bu süre zarfında görevinden uzaklaştırılması, ölçülülük ilkesine aykırılık oluşturur. Yine, hakkındaki kovuşturma nedeniyle görevi başında kalması sakıncalı görülen kamu görevlisinin, bir başka göreve atanması suretiyle söz konusu sakıncalı durumun giderilmesinin olanaklı olduğu hallerde, kovuşturma sürecine bağlı olarak yılarca görevden uzaklaştırılması ölçülülük ilkesine aykırılık oluşturmaktadır.⁵³

3. Savunmasız Ceza Olmaz İlkesi

Savunma, en genel anlamıyla, bir kişiyi, bir düşünceyi doğru, haklı göstermeyi amaçlayan yazı veya konuşmadır.⁵⁴ Disiplin hukuku bakımından savunma ise hakkında yöneltilen disiplin suçu işlediği yönündeki isnatlara karşı ilgisinin bilgisine başvurulmasıdır. Yani, ilgisine isnatlara karşı koyma olanağı verilmesidir.

“Savunma alınmadan disiplin cezası verilemeyeceği” yerleşmiş bir disiplin hukuku ilkesidir (AY m. 129/2). Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan “**Yargı Bağımsızlığının Temel İlkeleri**”ne göre, bir hâkim hakkında adlî veya meslekî yeteneği konusunda yapılan herhangi bir itham veya şikâyet, uygun bir yöntemle, süratle ve adil bir şekilde çözümlenecektir. Hâkim kendisini savunma hakkına sahip olacaktır.

Savunma alma, soruşturmayı yapan açısından mutlak bir yükümlülüktür. Zira hâkim ve savcılar hakkında, savunmaları alınmadan disiplin cezası verilemez (2802 sayılı K. m. 71/1). Savunma vermek hâkim ve savcılar için bir yükümlülük değildir, haktır. İsterse bu hakkı kullanmaktan vazgeçebilir. Savunma yapmamak, yüklenen (isnat edilen) eylemlerin işlendiğini doğrulama (= ikrar) anlamına gelmez. Bu nedenle ayrıca yeterli kanıt bulunmadan ya da yasal koşullar oluşmadan savunma vermediği için hâkim ve savcılara disiplin cezası verilemez. Hâkimler ve Savcılar Yasası’na göre, soruşturmayı yapanın veya Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun verdiği süre içinde veya belirtilen bir tarihte savunmasını yapmayan ilgili, savunma hakkından vazgeçmiş sayılır (2802 sayılı K. m. 70/2).

---

⁵³ Evren ALTAY: **Görevden Uzaklaştırma**, Devlet Memurlarının ve Sözleşmeli Personelin Görevden Uzaklaştırılması. Güncelleştirilmiş 2. Bası, Ankara: Turhan Kitabevi, 2007, s. 45.

⁵⁴ Güncel Türkçe Sözlük: Türk Dil Kurumu, Sözlük <http://www.tdk.gov.tr/TR/SozBul.aspx?F6E10F8892433CFFAAAF6AA849816B2EF05A79F75456518CA> (Erişim Tarihi: 15.06.2007).

Hâkimler ve Savcılar Yasası'na göre, hâkim ve savcılara savunma yapması için **en az üç günlük bir süre** tanınması gerekir (2802 sayılı K. m. 71/2). Yani suçüstü durumunda bile Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu hemen disiplin cezası veremez. Bu süre en az (asgari) süreyi belirtmektedir. Bu demektir ki, ihlalin büyüklüğü, savunma yapmanın güçlülüğü gözetilerek daha uzun bir savunma süresi tanınabilir.

Kanımızca Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nda savunma yapmak için tanınan asgari süre çok yetersizdir. Verdiği bir kararın gerekçesini yazmak için bile hâkimlere on beş günlük süre (HUMK m. 381/3) tanıyan bir hukuk düzeninde, işlendiği iddia edilen bir disiplin suçundan dolayı (soruşturmayı yapana ya da Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'na) savunma yapma yetkisini üç günle sınırlandırabilme yetkisi tanınması yerinde bir düzenleme değildir.

Savunma için **ek süre** verilip verilemeyeceği yönünde gerek Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nda gerekse Devlet Memurları Kanunu'nda açık bir hüküm yoktur. Öğretide, haklı bir nedene dayanması durumunda soruşturulan kamu görevlisine (hâkim ve savcıya) ek süre verilmesi gerektiği savunulmaktadır.⁵⁵ Kanımızca da ek süre istemlerini değerlendirilirken bunun haklı bir nedene dayanıp dayanmadığı araştırılmalı, eğer istem haklı bir nedene dayanıyorsa öngörülen süre içerisinde savunmasını hazırlayamayan hâkim ve savcıya ek süre tanınmalıdır. Zira disiplin soruşturmasında da ceza muhakemesinde olduğu gibi esas olan, maddi gerçeği ortaya çıkarmaktır.

Danıştay, ifade alma olarak da adlandırılan, müfettişlerce yapılan inceleme sırasında, hakkında inceleme yapılan kamu görevlisinin olay hakkında bilgisinin alındığı işlemi savunma alma olarak kabul etmemektedir. Zira Yüksek Mahkeme'ye göre, savunmanın buradan ayrı olarak ve disiplin cezası vermeye yetkili üst veya merci tarafından alınması gerekmektedir.⁵⁶

Hakkında soruşturma yapılan hâkim veya savcıya davetiyede belirtilen süre sonunda savunmasını yapmak için gelmediği takdirde “savunma hakkından feragat” etmiş sayılacağı” uyarısı da ayrıca ve açıkça belirtilmelidir. Savunma süresi dolmadan savunma hakkını kullanmaktan feragat eden hâkim ve savcı, feragatini geri almak

⁵⁵ SANCAKTAR: Memur Hukuku (2007), s. 202.

⁵⁶ D. 3.D., 12.05.1983, E. 1982/4144, K. 1983/1601 [Aktaran: ASLAN: Disiplin Suçları (2002), s. 110.]

isterse bunun geçerli olması gerekir. Zira amaç kurum düzenini bozan disiplin eyleminin ortaya çıkarılmasıdır ve bu bağlamda soruşturulan kamu görevlisinin yapacağı açıklamalar onun için olduğu kadar idare için de önem taşıyacaktır.⁵⁷

Hâkim ve savcılar savunmalarını yazılı yapabileceği gibi, sözlü olarak da yapabilir.

Savunmayı, ceza vermeye yetkili “disiplin kurulları” almalıdır. Yasaya göre, bu yetki, soruşturmayı yapan kişiye veya Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kuruluna aittir (2802 sayılı K. m. 71/2).

4. Non Bis İn İdem İlkesi

Bir disiplin suçundan dolayı aynı idarece yalnızca tek bir disiplin cezası verilmesini ifade eden ilkeye, non bis in idem ya da teklik (tek eyleme tek ceza) ilkesi denir.

Non bis in idem ilkesine “çift disiplin yaptırımı uygulama yasağı” da denilmektedir.⁵⁸ Bu ilke, adli suç oluşturan eylemlere ceza mahkemelerince aynı zamanda adli yaptırımlar (ceza veya güvenlik önlemi) uygulanmasına engel değildir. Yalnızca, aynı disiplin ihlaline aynı idarece birden fazla disiplin cezası verilmesine engeldir. Bu nedenle de eylem iki ayrı kurumun düzenini bozuyorsa her iki kurumda ayrı disiplin cezası verebilmelidir.⁵⁹ Örneğin bir hâkimin, hâkimlerin özlük haklarını korumak amacıyla kurulmuş bir derneğe üye olduktan sonra, maaşlardaki yetersizlik durumunda rüşvet alınabileceğini savunması, hem dernek açısından (tüzüğünde yer alması koşuluyla) hem de çalıştığı kurum açısından disiplin cezası verilmesinin gerektiren bir durumdur. Ancak hakkında bir disiplin yaptırımı uygulanan hâkim ve savcıya, ceza mahkemesince verilen karara dayalı olarak yeni bir disiplin soruşturması açılmak suretiyle disiplin yaptırımı uygulanamaz.⁶⁰

---

⁵⁷ SANCAKTAR: Devlet Memuriyetinden Çıkarma (2001), s. 310.

⁵⁸ Bkz. SANCAKTAR: Memur Hukuku (2007), s. 203.

⁵⁹ SANCAKTAR: Memuriyetten Çıkarma (2001), s. 312.

⁶⁰ SANCAKTAR: Memur Hukuku (2007), s. 204.

5. Kuşkudan Sanık Yararlanır İlkesi

Kuşkudan (= şüpheden) sanık yararlanır (in dubio pro reo) ilkesi, temelde bir ceza muhakemesi hukuku ilkesidir. Bu ilke, ceza muhakemesinde ispat konusunda bir husus belirsiz/kuşkulu kaldığında sanık lehine sonuç çıkarılması ve karar verilmesi gerektiğini ifade etmektedir.

Kuşkudan sanık yararlanır ilkesinin özü, ceza davasında sanığın cezalandırılması bakımından taşıdığı önemden dolayı göz önünde tutulması gereken herhangi bir sorunda, baş gösteren kuşkunun, sanığın yararına değerlendirilmesidir. Oldukça geniş bir uygulama alanı bulunan bu kural, bir suçun gerçekten işlenip işlenmediği veya işlenmiş ise gerçekleştirilme biçimi konusunda kuşku belirmesi halinde uygulanacağı gibi, dava koşulları bakımından da geçerlidir. Bunun gibi, sanık hakkında cezayı kaldıran veya azaltan nedenlerin bulunup bulunmadığı hususlarındaki kuşku da sanık lehine hüküm vermeyi gerektirir.⁶¹

Kuşkudan sanık yararlanır ilkesi bugün için gerek öğreti gerekse uygulamada tartışmasız olarak kabul edilmiş bir ilkedir.⁶² Kuşkudan sanık yararlanır ilkesinin kaynağı eski Roma Hukuku metinleridir. Roma Hukuku'nda, anlam ve şekil bakımından kuşkudan sanık yararlanır ilkesine benzer esaslar görülmektedir.⁶³ Suçsuzluğu olasılık içinde bulunan bir kimsenin adli hataya uğratılmasını önleme esasına dayanan kuşkudan sanık yararlanır ilkesi, tarihsel ve evrensel bir ilke olarak günümüz ceza muhakemesi hukukunun değişmezleri ve vazgeçilmezleri arasındadır.⁶⁴

Kuşkudan sanık yararlanır ilkesinin kabul edilmesinin nedeni, bir suçlunun cezasız kalmasının bir masumun mahkûm olmasına tercih edilmesi ve suçluluğu sabit oluncaya kadar sanığın suçsuz sayılmasıdır.⁶⁵ Bunun temelinde hakkında kuşkuya itibar

⁶¹ CGK., 18.11.2003, E. 2003/2-262, K. 2003/277 (www.kazanci.com.tr).

⁶² Erdener YURTCAN: **Ceza Yargılaması Hukuku**, 12. Bası, İstanbul: 2007, s. 65

⁶³ Turhan Tufan YÜCE: İn Dubio Pro Reo Kaidesi, **Adalet Dergisi**, Sayı 12, 1962, s. 1211 [Aktaran: Doğan GEDİK: **Şüpheden Sanık Yararlanır İlkesi Üzerine Bir İnceleme**, Yargıtay Dergisi, Temmuz 2004, Sayı: 3]

⁶⁴ GEDİK: Kuşkudan Sanık Yararlanır (2004), Sayı: 3.

⁶⁵ Nurullah KUNTER/Feridun YENİSEY/Ayşe NUHOĞLU: **Muhakeme Hukuku Dahı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, İstanbul: Beta Yayınevi, 2008, s. 627

edilerek bir masumun cezalandırılmasının, bir suçlunun beraat ettirilmesinden daha çok adalet duygusunu inciteceği ve toplum düzenine zarar vereceği düşüncesi yatmaktadır.⁶⁶

Günümüzde ceza muhakemesinde “vicdani kanıt sistemi” geçerlidir. Vicdani kanıt sistemi, uzun bir tarihsel gelişim sonucunda varılmış önemli bir aşamadır. Vicdani kanıt sistemi a) her şeyin kanıt olabileceği, b) ilgililerin kanıt ileri sürebilecekleri, c) hâkimin kendiliğinden kanıt araştırabileceği (hatta zorunlu olarak araştırması gerektiği), d) kanıt ileri sürmede zaman kısıtlaması olamayacağı, e) kanıtlama külfetinin sanığa yüklenemeyeceği, f) kanıt değerlendirmede hâkimi bağlayan üstün kanıtın söz konusu olmayıp, hâkimin tüm kanıtları serbestçe değerlendireceğini (vicdani kanaat) ifade eden ceza muhakemesinin temel ilkelerinden biridir. Bu öğelerin birinden dahi vazgeçmek, ceza yargılamasının temel felsefe ve yapısına aykırı davranmak anlamını taşır.⁶⁷ Ceza hâkimi karar vereceği hususun sabit olduğu hakkındaki hükmünü, yasal ispat kuralına göre değil, sanığın leh ve aleyhinde ileri sürülen ispat araçlarının bütününe vicdanen incelemesinden çıkan tam bir inanışla, özgürce ve ispat konusunda bir sınırlama olmaksızın vermelidir.⁶⁸ Bu nedenle, kuşkudan sanık yararlanır ilkesi vicdani kanıt sistemi içinde uygulama alanı bulacaktır.

Suçsuzluk karinesi, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kişinin suçsuz sayılması gerektiğini ifade etmektedir (AY m. 38/4, AİHS m. 6/2). Bu karine uyarınca, suçsuz olduğunu varsayılan kişinin suçlu kabul edilmesi için kesin hükümle mahkûm olması, mahkûmiyet için de eylemin ispatlanması, yani kuşkunun bertaraf edilmesi gerektiğinden, kuşkudan sanık yararlanır ilkesi suçsuzluk karinesinin bir uzantısı ve ona koşut bir ilke olarak karşımıza çıkmaktadır.⁶⁹ Dolayısıyla suçsuzluk karinesi, kuşkudan sanık yararlanır ilkesinin pozitif hukuktaki temelini oluşturmaktadır.⁷⁰ Suçsuzluk karinesine göre bir kimse, suçlu olduğu kesin hükümle sabit kabul edilene kadar suçlu olarak nitelenemeyeceğine göre, suçlu olduğuna dair kuşku tamamen yenilmez ise

---

⁶⁶ YÜCE: *İN Dubio Pro Reo* Kaidesi (1962), s. 1210.

⁶⁷ CGK. 08.04.1991, E.1991/81, K. 1991/111 [Aktaran: GEDİK: *Kuşkudan Sanık Yararlanır* (2004), Sayı: 3].

⁶⁸ Feridun YENİSEY: **Uygulanan ve Olması Gereken Ceza Muhakemesi Hukuku, Duruşma ve Yasayolları**, 2. Bası, İstanbul: 1990, s. 121.

⁶⁹ GEDİK: *Kuşkudan Sanık Yararlanır* (2004), Sayı: 3.

⁷⁰ Sulhi DÖNMEZER: *Suçsuzluk Karinesi Üzerine Düşünceler*, **Nurullah Kunter’e Armağan**, İstanbul: 1999, s. 67-68.

bundan yararlanmalı ve beraat etmelidir.⁷¹ Öte yandan Anayasa'nın 138/1. maddesindeki vicdani kanı ölçütü de ilkenin pozitif hukuktaki bir diğer temelini oluşturmaktadır. Zira vicdani kanı, kuşkunun yenilmesi halinde ulaşılabilecek bir kanıdır. Bu nedenle vicdani kanıdan söz edebilmek için kuşkunun yenilmesi zorunludur; bu yerine getirilmediği sürece sanık lehine uygulama yapılması gerekir.⁷²

Kuşkudan sanık yararlanır ilkesi, disiplin hukukunda da uygulanmaktadır.⁷³ Şöyle ki kamu görevlisinin kendisine isnat edilen disiplin suçunu işlediği her türlü kuşkudan uzak biçimde ispat edilemezse ona disiplin cezası uygulanamamaktadır. Zira bir disiplin cezası bir idari işlemdir ve uygulanabilmesi için sebep ögesinin oluşması gerekir. Sebep ögesinin oluşması için de kamu görevlisinin kendisine isnat edilen disiplin suçunu işlediğinin ispatlanması gerekir. Örneğin ikamet ettiği ilin sınırlarını izinsiz terk ettiği ispatlanamayan kamu görevlisine, aylıktan kesme cezası verilmez (DMK m. 125-C/g).

6. Gizlilik İlkesi

Disiplin soruşturmasını yürüten idarenin soruşturma konusu hakkındaki bilgileri soruşturmanın esenliği için açığa vurmamasına, gizlilik ilkesi denir.

Disiplin soruşturmasında gizlilik asıldır.⁷⁴ Zira bu ilke sayesinde hem kanıtların karartılması tehlikesi bertaraf edilmiş olur hem de kamu görevlisinin ilerde aklanma olasılığı bulunduğu için peşinen kararlanması engellenmiş olur. Gizlilik ilkesi üçüncü kişiler için geçerli olup, soruşturulan kamu görevlileri açısından geçerli değildir.⁷⁵ Aslında yolsuzluk soruşturmaları, işkence olayları gibi kamuoyunu ilgilendiren birkaç istisnai örnek dışında, üçüncü kişilerin disiplin soruşturmasının içeriğini öğrenmelerinde hukuksal yararları da bulunmamaktadır.

Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nda gizlilik ilkesi konusunda açık bir hüküm yoktur. Ancak Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan "**Yargı Bağımsızlığının Temel**

---

⁷¹ Metin FEYZİOĞLU: **Ceza Muhakemesinde Vicdani Kanaat**, Ankara: Yetkin Yayınları, 2002, s. 196.

⁷² FEYZİOĞLU: **Vicdani Kanaat** (2002), s. 196.

⁷³ ASLAN: **Disiplin Suçları** (2002), s. 388.

⁷⁴ ATAY: **İdare** (2006), s. 763.

⁷⁵ ASLAN: **Disiplin Suçları** (2002), s. 389.

İlkeleri”ne göre, bir hâkim hakkında adli veya meslekî yeteneği konusunda yapılan herhangi bir itham veya şikâyet olduğunda olayın incelenmesi hâkim tarafından aksi yönde istemde bulunmadıkça, başlangıçta gizli tutulacaktır. Devlet Memurları Yasası da memurlara dosyasını görme ve içindeki bilgi ve belgelerden kopya alma hakkını tanımamıştır. Yasa, yalnızca hakkında memurluktan çıkarma cezası istenen memurlara, sicil dosyası dışında kalan soruşturma belgelerini inceleme hakkı vermektedir (DMY m. 129).

Bilgi Edinme Yasası’na göre, kurum ve kuruluşların yetkili birimlerince yürütülen idari soruşturmalarla ilgili olup, açıklanması veya zamanından önce açıklanması halinde; a) kişilerin özel hayatına açıkça haksız müdahale sonucunu doğuracak, b) kişilerin veya soruşturmayı yürüten görevlilerin hayatını ya da güvenliğini tehlikeye sokacak, c) soruşturmanın güvenliğini tehlikeye düşürecek, d) gizli kalması gereken bilgi kaynağının açığa çıkmasına neden olacak veya soruşturma ile ilgili benzeri bilgi ve bilgi kaynaklarının temin edilmesini güçleştirecek bilgi veya belgeler, kanunun kapsamı dışında bırakılmıştır (Bilgi Edinme K. m. 19). Dolayısıyla üçüncü kişilerin bilgi edinme yolunu kullanarak yürütülen bir disiplin soruşturmaları hakkında bilgi istemesi hukuken mümkün değildir. Ancak hakkında disiplin soruşturması yürütülen kamu görevlisi, yukarıdaki son üçü (b, c ve d) durum dışında kalan konularda bilgi edinme yolunu kullanabilir.

7. Geçmişe Yürümezlik İlkesi

Geçmişe etkili bir biçimde disiplin cezası verilemeyeceğini açıklayan ilkeye, geçmişe yürümezlik ilkesi denir. Bu ilke gereğince kamu görevlisine geçmişe etkili disiplin cezası verilemez. Kamu görevine girmeden önce işlenmiş eylemlerden dolayı disiplin hükümlerine dayanarak bir ceza verilemez.⁷⁶

Bu ilke, disiplin hukukuna ceza hukukundan geçen ilkelerdendir. Ceza hukukundaki “aleyhe yasanın geçmişe uygulanmazlığı ilkesi” bu ilkenin temelini oluşturmaktadır. TCK’nin 7. maddesine göre “İşlendiği zaman yürürlükte bulunan kanuna göre suç sayılmayan bir fiilden dolayı kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz. İşlendikten sonra yürürlüğe giren kanuna göre suç sayılmayan bir

⁷⁶ ASLAN: Disiplin Suçları (2002), s. 387.

fiilden dolayı da kimse cezalandırılmaz ve hakkında güvenlik tedbiri uygulanamaz. Böyle bir ceza veya güvenlik tedbiri hükmolünmüşsa infazı ve Kanuni neticeleri kendiliğinden kalkar.”

8. Adil Yargılanma İlkesi

Adil yargılanma ilkesi, herkesin yasayla kurulan (doğal) bağımsız ve tarafsız bir mahkeme önünde, aleni şekilde ve makul sürede yargılanmasını ifade eder.

Adil yargılanma yalnızca sanıkların değil, herkesin en doğal hakkıdır.

Adil yargılanmadan söz edebilmek için bir yargılamada aşağıdaki güvencelerin bulunması gerekir:

- Yasayla kurulan mahkeme
- Bağımsız ve tarafsız mahkeme
- Aleni şekilde yargılanma
- Makul sürede yargılanma

2001 yılında 4709 sayılı Kanunla yapılan getirilen düzenlemeye göre, adil yargılanma hakkı Anayasa'ya girmiştir. Buna göre, *“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”*

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin "adil yargılama" hakkına ilişkin 6. maddesine göre, *“Herkes gerek medeni hak ve vecibeleriyle ilgili nizamlar gerek cezai sahada kendine karşı yöneltilen isnadın esası hakkında karar verecek olan yasal, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde hakkaniyete uygun ve aleni surette yargılanmasını isteme hakkına sahiptir.”*

AİHS m. 6'da adil yargılama hakkının medeni hak ve yükümlülükler ile suç isnadına ilişkin konularda tanındığı görülmektedir. Bu bağlamda, genelde idari, özede disiplin hukukuna ilişkin uyuşmazlıkların kapsam dışında kaldığı, maddenin yalnızca özel hukuk ve ceza hukuku uyuşmazlıklarını kapsadığı görülmektedir. Ancak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, somut uyuşmazlıklarda sözleşmenin 6. maddesinin

kapsamını bazı durumlarda idari uyuşmazlıkları da içine alacak şekilde geniş değerlendirmektedir: Buna göre, a) mülkiyet hakkı ve kamulaştırmayla ilgili, b) Bir meslek sanat veya ekonomik faaliyetin icrası, c) Sosyal sigorta ve güvenlik ve çalışma hayatıyla ilgili, d) Taşınmaz satım ve devrine ilişkin, e) İdarenin kusurundan doğan zararların tazminine ilişkin idari işlemler medeni hak ve yükümlülük kavramı içinde değerlendirilmektedir.⁷⁷

Avrupa İnsan Hakları Divanı, disiplin cezalarının, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin "adil yargılama" hakkına ilişkin 6. maddesi kapsamına girmediğine karar vermiştir. Divan, disiplin cezalarının bu maddedeki "cezai saha" da yer almadığına karar vermiştir. Ayrıca Divan, sözleşmeciler devletlerin cezaları nitelendirme konusunda serbest olduklarına, ancak bu nitelendirmenin 6. maddenin uygulanıp uygulanamayacağını belirleyeceğinden, söz konusu cezanın niteliğini sözleşme çerçevesinde değerlendirme yetkisinin kendisinde olduğuna karar vermiştir. Divana göre, iç hukukta disiplin cezası olarak nitelense de özgürlüğü bağlayıcı bir disiplin cezası (bunda da sürenin uzunluğuna ve cezanın ağırlığına bakılır) ceza hukuku alanına girer.⁷⁸

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, disiplin yaptırımlarının AİHS'in 6. maddesi kapsamında olup olmadığı konusundaki ölçütünü **Pellegrin-Fransa** kararı⁷⁹ ile ortaya koymuştur.⁸⁰ Buna göre, kamu hukukundan kaynaklanan güçleri kullanmaya katılan veya devletin menfaatleri içinde sorumluluk alan, devlete özel bir sadakat ve güven bağlılığı içeren alanda görev yapan, devletin egemen gücünü icra eden polis, asker gibi memurların mesleğe kabul, yükselme, isten çıkarma gibi konularda kamu otoritesi ile aralarındaki uyuşmazlıklarda izlenen usul ve uygulanan idari işlemler AİHS'in 6.

⁷⁷ Celal İŞIKLAR: **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Disiplin Hukukuna İlişkin Kararları**, s. 2, http://www.msb.gov.tr/ayim/Ayim_makale_detay.asp?IDNO=69 (Erişim Tarihi: 14.05.2008).

⁷⁸ Avrupa İnsan Hakları Divanı, Engel Kararı, 8 Haziran 1976, Seri A-22, s.26-23 [Aktaran: KARAHANOGULLARI: Memur Disiplin Hukuku (1999), s. 58, dip. 10].

⁷⁹ Pellegrin v. Fransa Kararı, 08.12.1999 [Aktaran: Sibel İNCEOĞLU: **İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılama Hakkı**, İkinci Bası, İstanbul: Beta Yayınevi, 2005, s. 45-52]

⁸⁰ Sözleşmesi, sağlığının deniz aşırı ülkelerde görev yapmasına elverişsiz olması nedeniyle yenilenmeyen davacının idari mahkemedeki davasının uzun sürdüğü iddiasıyla yaptığı başvuruya ilişkin bu kararda, (polis, ordu veya yargı mensupları ile yüksek bürokratlar gibi) devletin egemenlik alanıyla ilgili bir görevde bulunanlara, görevleri bağlamında uygulanan idari işlemlerin kamu hukukunu ilgilendirdiğinden "medeni hak" kapsamında bulunmadığına, dolayısıyla AİHS'in 6. maddesindeki korumadan yararlanamayacağına karar verilmiştir. [Aktaran: İŞIKLAR: AİHM'in Disiplin Hukukuna İlişkin Kararları, s. 4].

maddesi çerçevesinde denetlemez.⁸¹ Örneğin Yüksek Askeri Şura'nın ordudan ihraç kararlarından dolayı Türkiye'ye karşı yapılan başvurulara ilişkin 16 davada kabul edilemezlik kararı verilmiştir. Keza, sendika üyesi memura verilen aylıktan kesme cezasına (Zengin Türkiye, 03.04.1995, 23/43/93), politik görüşlerini açıklayan savcının Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK) kararı ile meslekten çıkarılmasına (Altın/Türkiye, 06.04.2000, 39822/98) ilişkin disiplin işlemleri adil yargılanma hakkı kapsamında kabul edilmemiştir.⁸² Dolayısıyla disiplin cezası alan bir hâkim veya savcının bunu AİHM'e önünde tartışabilmesi güç görünmektedir; ancak her somut olayda verilen cezanın nedeni farklı olacağından, AİHM yolunun tamamen kapalı olduğundan söz edilemez.⁸³

Kamu hukuku alanına giren, idari nitelikteki uyuşmazlıklar, esas itibariyle suç isnadı kavramı kapsamında kabul edilmemektedir. Bununla birlikte, idari ceza anlamında idari yaptırımlar, belli bir statüye sahip kamu kurum ve kuruluşu veya meslek mensubu kişileri muhatap alan disiplin yaptırımlarından farklı olarak, suç isnadı kavramına dâhil edilebilecek surette cezai boyutu ön plana çıktığından maddenin sağladığı korumanın konusunu oluşturabilmektedirler.⁸⁴

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, bir kısım davalarda, Pellegrin kararında geliştirdiği ölçütü uygularken, meslekten çıkarma sonucunu doğuran işlemlere ilişkin bazı davalarda, disiplin hukuku işlemlerini incelemekte ve esastan karar vermektedir. Örneğin Engels vd./Hollanda kararı gibi.⁸⁵

---

⁸¹ Pellegrin v. Fransa Kararı, 08.12.1999, para. 64-66, Aktaran: İNCEOĞLU: Yargıca Yönelik Disiplin Süreçleri... (2007), s. 67].

⁸² IŞIKLAR: AİHM'in Disiplin Hukukuna İlişkin Kararları, s. 4.

⁸³ İNCEOĞLU: Yargıca Yönelik Disiplin Süreçleri... (2007), s. 67-68 dip. 36.

⁸⁴ IŞIKLAR: AİHM'in Disiplin Hukukuna İlişkin Kararları, s. 3.

⁸⁵ IŞIKLAR: AİHM'in Disiplin Hukukuna İlişkin Kararları, s. 4.

II. YÜKSEK MAHKEME BAŞKAN VE ÜYELERİ HAKKINDA ÖNGÖRÜLEN DİSİPLİN SUÇ VE CEZALARI

Yüksek mahkemelerin başkan ve üyeleri haricindeki yargı mensupları için disiplin cezaları 2802 sayılı kanunun 62 vd. maddelerinde düzenlenmiştir. Yüksek mahkemelerin başkan ve üyeleri ise kendi özel yasalarına tabidir.

A. ANAYASA MAHKEMESİ

Anayasa Mahkemesi'nin başkan ve üyeleri için herhangi bir disiplin hükmü ve cezası öngörülmemiştir. Yalnızca göreve izinsiz veya özürsüz ve aralıksız olarak onbeş gün veya bir yılda toplam otuz gün süre ile devam edilmemesi durumunda Anayasa Mahkemesi Başkan ve üyeliğinin Anayasa Mahkemesi üye tamsayısının salt çoğunluğunun kararıyla sona ereceği düzenlenmiştir (2949 sayılı K. m. 13-2).

B. YARGITAY

Yargıtay Birinci Başkanı, birinci başkanvekilleri, daire başkanları ve üyeleri ile Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcivekili hakkında disiplin suçları hakkında karar mercii “Yargıtay Yüksek Disiplin Kurulu” dur. Yüksek Disiplin Kurulu; Yargıtay Birinci Başkanı, birinci başkanvekillerinden kıdemli olanı, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ile altı hukuk ve üç ceza dairesi başkanları ve başkanlarının katılmadığı dairelerin beş üyesinden oluşur. Yüksek Disiplin Kurulunda ayrıca, Kurula asıl üye olarak katılmayan daire başkanları ile bunların dışındaki dairelerin birer üyesi yedek üye olarak bulunur (Yargıtay K. m. 11).

Disiplin cezası gerektiren davranışlar, Yargıtay üyeliği vakar ve onuruna dokunan, kişisel haysiyet ve itibarını kıran veya görev icaplarına uymayan davranışlar olarak düzenlenmiştir. Kanun'da bu konuda değerlendirme yapma yetkisini Yüksek Disiplin Kuruluna vermiştir (Yargıtay K. m. 19). Kanımızca Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nda düzenlenen ve hâkimlik mesleğiyle bağdaşmayan bütün durumları bu kapsamda kabul etmek gerekir. Zira hâkimlik mesleği ilk derece mahkemesinde ya da yüksek mahkemelerde icra edilse de özü itibarıyla aynı esaslara dayanmaktadır. Örneğin menfaat karşılığında iş yapmak hangi mahkemede görev yaparsa yapsın bir hâkim için mesleğin vakar ve onuruna uymayan bir davranıştır.

Yüksek Disiplin Kurulu; Yargıtay Birinci Başkanı, birinci başkanvekilleri, daire başkanları ve üyeleri ile Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcivekili hakkında disiplin kovuşturmasını gerektiren eylemin ağırlığına göre “Uyarma” veya “Görevden çekilmeye davet” işlemlerinden birini uygular (Yargıtay K. m. 19).

Yüksek Disiplin Kurulunun toplanması gerektiğinde, kurula katılacak başkanlardan altısı hukuk daireleri başkanları, üçü ceza daireleri başkanları ve diğer beş üye de başkanları katılmayacak olan dairelerin üyeleri arasından her daireden birden fazla olmamak üzere, Birinci Başkanlık Kurulunca ad çekme suretiyle asıl üye olarak belli edilir. Yüksek Disiplin Kurulunun yedek üyeleri, geriye kalan başkanlarla bunların daireleri dışındaki dairelerden birer üye olmak üzere Birinci Başkanlık Kurulunca ad çekme suretiyle belirlenir. Yedeklerin Kurula katılması sırası İç Yönetmelikle düzenlenir. Hakkında soruşturma yapılan ile ön ve ilk soruşturma yapanlar ve Birinci Başkanlık Kurulunda görevli olup karara katılan asıl ve yedek daire başkan ve üyeleri yukarıdaki fıkralarda sözü edilen ad çekmeye dâhil edilmez (Yargıtay K. m. 34).

Yargıtay üyeliği vakar ve onuruna dokunan, kişisel haysiyet ve itibarını kıran veya görev icaplarına uymayan eylem ve davranışları her ne biçimde olursa olsun haber alan Birinci Başkan, gerekli soruşturma işlemini yapmak üzere durumu Birinci Başkanlık Kuruluna bildirir. Adalet Bakanlığı ile Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulundan gelen ihbar ve şikâyetlerin sonucu, Adalet Bakanlığına veya Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kuruluna bildirilir. Ancak şikâyet ve ihbar soruşturmayı gerektiren belli bir konuyu içermese işleme konulmaz (Yargıtay K. m. 43).

Birinci Başkanlık Kurulu yapacağı veya yaptıracığı soruşturma sonunda toplanan kanıtları yeterli görürse, soruşturma dosyasının bir raporla Yüksek Disiplin Kuruluna gönderilmesine, aksi takdirde bir işleme yer olmadığına kesin olarak karar verir. Soruşturma dosyasının Yüksek Disiplin Kuruluna intikali üzerine, Başkan, hakkında soruşturma yapılandan daha kıdemli olan bir başkan veya üyeyi gerekli soruşturmayı yapmak üzere görevlendirir. Görevlendirilen başkan veya üye gerekli ise konu ile ilgili bilgi ve delilleri toplar, lüzum gördüğü kimseleri yeminle dinler. Bütün daire, kurum ve kuruluşlar ile gerçek ve tüzelkişiler sorulan hususlara yanıt vermek zorundadır. İlgiliye tebliğ tarihinden itibaren on gün içinde yazılı savunmasını yapmak

üzere bildirimde bulunur. Hakkında soruşturma yapılan bu dosyayı soruşturmayı yapan üyenin huzurunda inceleyebilir. Savunmanın alınması ve soruşturmanın bitiminde, görevli başkan veya üye sonucu kanaati ile birlikte bir rapor halinde Yüksek Disiplin Kuruluna sunar. Hakkında soruşturma yapılanın istemi ve Yüksek Disiplin Kurulunun uygun görmesi halinde, kendisinin kurulda dinlenmesine karar verilebilir. İlgili istediği takdirde vekili aracılığı ile de yazılı ve sözlü savunmasını yapabilir. Yüksek Disiplin Kurulu üye tamsayısı ile toplanır ve üçte iki çoğunlukla karar verir. Üçüncü oylamada çoğunluk oyu yeterlidir. Oylama gizli yapılır. Soruşturmayı yapan, kurula katılamaz, noksan üye yedeği ile tamamlanır. Yüksek Disiplin Kurulu kanıtları serbestçe takdir eder. Bu kararlar aleyhine tebliği tarihinden itibaren onbeş gün içinde Başkanlar Kuruluna itiraz edilebilir. İtirazın incelenmesinde karara katılan Yüksek Disiplin Kurulu üyeleri kurula katılamaz ve eksikler o dairelerin kıdemli üyeleriyle tamamlanır. İtiraz üzerine inceleme evrak üzerinde yapılır. İtiraz yerinde görülürse ceza tümüyle kaldırılır veya değiştirilir. İlgili kesinleşmiş olan görevden çekilmeye davet kararının tebliğinden itibaren bir ay içinde görevden çekilmediği veya emekliliğini istemediği takdirde çekilmiş kabul edilir. Bu bir aylık süre içinde ilgili izinli sayılır (Yargıtay K. m. 43).

C. DANIŞTAY

Danıştay Başkanı, Başsavcısı, başkanvekilleri, daire başkanları ve üyelerin, yüksek hâkimlik vakar ve şerefi ile bağdaşmayan veya hizmetin aksamasına yol açan hal ve hareketleri görülür veya öğrenilirse haklarında Danıştay Yasası hükümleri uyarınca disiplin kovuşturması yapılır (Danıştay K. m. 67).

Yüksek hâkimlik vakar ve şerefi ile bağdaşmayan veya hizmetin aksamasına yol açan hal ve hareketlerin neler olduğu Kanun'da açıkça düzenlenmemiştir. Kanımızca Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nda düzenlenen ve hâkimlik mesleğiyle bağdaşmayan bütün durumları bu kapsamda kabul etmek gerekir. Bu konuda daha önce Yargıtay başkan ve üyeleri için yapılan açıklamalar burada da geçerlidir.

Danıştay Başkanı, Başsavcı, başkanvekilleri, daire başkanları ve üyelerin yukarıdaki maddede yazılı hal ve hareketlerinin görülmesi veya öğrenilmesi halinde konunun Yüksek Disiplin Kuruluna intikal ettirilmesi Başkanlık Kurulu tarafından duruma göre takdir edilir ve karara bağlanır (Danıştay K. m. 68). Yüksek Disiplin Kurulu; Danıştay Başkanı, Başsavcı, başkanvekilleri, daire başkanları ve üyeler

hakkında, disiplin kovuşturması yapılmasına ve disiplin cezası uygulanmasına karar verir (Danıştay K. m. 53). Yüksek Disiplin Kurulu, Danıştay Başkanının Başkanlığında her takvim yılı başında, Danıştay Genel Kurulunca her daireden seçilecek birer üye ile ikisi dava daireleri ve biri de idari daireler başkanları arasından seçilecek üç daire başkanından kurulur. Danıştay Başsavcısı Kurulun doğal (tabii) üyesidir. Kurula iki daire başkanı ve beş üye yedek olarak seçilir. Kurul üye tam sayısı ile toplanır ve üçte iki oyçokluğu ile karar verir. Kurul üyeliklerinde boşalma halinde, boşalan yer için en çok on gün içinde Genel Kurulca birinci fıkradaki esaslara göre yeniden seçim yapılır. Kurulun yazı işlerini Genel Sekreter yürütür (Danıştay K. m. 20).

Yüksek Disiplin Kurulu, eldeki bilgi ve kanıtlara ve isnat olunan hal ve hareketin niteliğine göre disiplin kovuşturması yapılmasına yer olup olmadığına karar verir. (Danıştay K. m. 69/1). Kurul, disiplin kovuşturmasına karar verirse Kurul dışındaki daire başkanları ve üyeler arasından seçeceği üç kişiyi soruşturma yapmakla görevlendirir. Haklarında isnatta bulunulanlar, Yüksek Disiplin Kurulu üyesi ise Kurulun bu husustaki toplantılarına katılamazlar (Danıştay K. m. 69/2).

Soruşturma yapmakla görevlendirilenler, ilgiliye isnat olunan hal ve hareketi bildirerek savunmasını alırlar; gerek gördükleri kimseleri yeminle dinler, konu ile ilgili bilgileri toplar ve sübut kanıtlarını tespit ederler. Bütün daire, kurum ve kuruluşlar ile gerçek ve tüzelkişiler, sorulan hususlara yanıt vermek ve diğer istekleri yerine getirmek zorundadırlar (Danıştay K. m. 70).

Soruşturmayı yapanlar yaptıkları soruşturmaları ve elde ettikleri bilgi ve kanıtları gösteren ve bunlara göre disiplin cezası verilmesine yer olup olmadığı hakkındaki görüşlerini belirten bir rapor hazırlarlar ve belgeleri bu rapora bağlarlar (Danıştay K. m. 71). Hazırlanan rapor, Yüksek Disiplin Kuruluna verilir. Bu Kurula, soruşturmayı yapmış olanlar katılamazlar. Kurul Başkanı, soruşturma sonucunu ilgiliye yazılı olarak bildirir ve beş günden az olmamak üzere belirleyeceği süre içinde yazılı savunmasını vermeye davet eder. Kurul Başkanı, soruşturma dosyasını üyelerin birine havale eder. Kurul, işi evrak üzerinde inceler ve gerekirse soruşturmanın genişletilmesine veya derinleştirilmesine karar verir. İlgili, bu dosyayı raportör üyenin huzurunda inceleyebilir (Danıştay K. m. 72).

Yüksek Disiplin Kurulu isnat olunan hal ve hareketi sabit görmezse dosyanın işleminden kaldırılmasına karar verir. Kurul, bu hal ve hareketleri sabit gördüğü takdirde bunların niteliği ve ağırlığına göre, ilgilinin uyarılmasını veya hizmet süresine göre istifa etmeye veya emekliliğini istemeye davet edilmesini karar altına alır. Kurul kararı Danıştay Başkanı hakkında ise vekili, diğerleri hakkında ise Danıştay Başkanı tarafından ilgiliye tebliğ edilir (Danıştay K. m. 73).

İlgili, emekliliğini istemeye veya istifa etmeye ilişkin olan karara, tebliğ tarihinden itibaren bir ay içinde uymazsa istifa etmiş sayılır. Bir aylık süre içinde ilgili izinli sayılır (Danıştay K. m. 74).

İlgili, Yüksek Disiplin Kurulu kararının kendisine tebliğ tarihinden itibaren onbeş gün içinde bu karara karşı dava açabilir. Bu davalar, savunmaların alındığı veya yanıt sürelerinin geçtiği tarihten itibaren üç ay içinde karara bağlanır. Çalışmaya ara verme süresi hesaba katılmaz. Dava sonuçlanıncaya kadar ilgililerden boşalan yerler doldurulmaz. Yüksek Disiplin Kurulunda karar vermiş veya soruşturmayı yapmış olanlar, disiplin cezalarına ilişkin davaların görüşülmesine katılamazlar (Danıştay K. m. 75).

Danıştay Kanunu'nun 83/2. maddesine göre, kasıtlı bir suçtan dolayı altı aydan aşağı hapis cezası ile hüküm giyme halinde bu suç, mesleğin vakar ve şerefini bozan veya mesleğe karşı genel saygı ve güveni gideren nitelikte görülürse, ilgilinin meslekten çıkarılması gerekir gerekmediğine Yüksek Disiplin Kurulu tarafından karar verilir

Görüldüğü üzere, Yüksek Mahkemelerin başkan ve üyeleri için disiplin suçlarının neler olduğu belirlenmediği gibi öngörülen disiplin cezaları da eylemin niteliğine ve ağırlığına göre “orantılılık” ilkesini sağlayabilecek nitelikte değildir. Yargıtay Yasası bunları bir “disiplin cezası” olarak bile nitelememiştir. Yolsuzlukla mücadele, yargıya güven, meslek onur ve ahlakı gibi temel değerlerin daha iyi korunabilmesi açısından yargı mensupları ile ilgili disiplin hükümlerinin açık, sınırları çizilmiş ve belirli hale getirilecek ve yüksek mahkeme başkan ve üyeleri ile ilgili paralel düzenlemeler yapılması gerekmektedir.⁸⁶

---

⁸⁶ T.C. Adalet Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, Yargı Reformu Stratejisi Taslağı, Ankara, 2008.

III. HÂKİMLER VE SAVCILAR KANUNU'NDA ÖNGÖRÜLEN SUÇ VE CEZALAR

Hâkim ve savcılar, ifa ettikleri görevin gereği olarak özel bir disiplin rejimine tabidir. 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Yasası⁸⁷ adli yargıda, mahkeme başkan ve üyelerini, hâkimleri, Yargıtay tetkik hâkimleri ile Adalet Bakanlığı merkez kuruluşunda idari görevlerde çalışan hâkimleri; idari yargıda, mahkeme başkan ve üyelerini, hâkimleri, Danıştay tetkik hâkimleri ile Adalet Bakanlığı merkez kuruluşunda idari görevlerde çalışan hâkimleri kapsamaktadır (2802 sayılı K. m. 3).⁸⁸ Hâkim ve savcı adayları, hâkim statüsünde değildir, bu kişiler Devlet Memurları Kanunu'ndaki genel idare hizmetleri sınıfına dâhil olup, hâkimlik ve savcılığın sınıf ve derecelerine dâhil değildirler ve haklarında, Devlet Memurları Kanunu'nun Hâkimler Savcılar Yasası'na aykırı olmayan hükümleri uygulanır (2802 sayılı K. m. 7/son).

Hâkim ve savcılara; sıfat ve görevleri gereklerine uymayan hal ve hareketlerinin saptanması üzerine durumun niteliğine ve ağırlık derecesine göre, aşağıda yazılı disiplin cezalarından biri verilir (2802 sayılı K. m. 62):

- Uyarma,
- Aylıktan kesme,
- Kınama,

⁸⁷ Kabul Tarihi: 24/2/1983, R.G.: 26/2/1983 – 17971, Yayımlandığı Düstur: Tertip: 5 Cilt: 22 Sayfa: 189.

⁸⁸ Adalet Bakanlığı merkez teşkilatında çalışan müsteşar dışındaki hâkim ve savcılara yönelik Adalet Bakanının teklifi üzerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, 30 gün içinde atama yapmak zorunda olup; Kurulun Bakanın teklifini irdeleme, gerektiğinde yerinde görmeme yetkisi bulunmamaktadır. Bir başka deyişle, Adalet Bakanının merkez teşkilatında çalışan hâkimler ve savcılar için Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kuruluna yaptığı teklif, ilgili hâkim veya savcının merkez teşkilatında bulunduğu görevden alınması sonucunu doğuran kesin nitelikte bir idari işlemdir. Olayda, Adalet Bakanlığı Teftiş Kurulunda Müfettiş olarak görev yapan davacı, Adalet Bakanlığı'nın teklifi üzerine müfettişlik görevinden alınmış, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca çıkartılan 2003 yılı Temmuz Dönemi Hâkim-Savcı Atama Kararnamesi ile Ankara Cumhuriyet Savcılığına atanmıştır. Bu durumda, davacının müfettişlikten alınması yolundaki Adalet Bakanlığı teklifinin, iptal davasına konu edilebilecek kesin ve icrai bir işlem niteliğini taşıdığı açık olduğundan, anılan teklifin; atamaya esas somut bilgi ve belgeleri içerip içermediği, takdir yetkisinin idarece kamu yararı ve hizmet gerekleri yönünden yerinde kullanılıp kullanılmadığı açısından yargısal denetime tabi tutulması gerekirken Mahkemece yapılan nitelendirmede ve davanın usulden reddi yolundaki kararda hukuki isabet görülmemektedir. D. 5.D., 28.6.2004, E. 2003/6399, K. 2004/3046 (www.kazanci.com.tr).

- Kademe ilerlemesini durdurma,
- Derece yükselmesini durdurma,
- Yer değiştirme,
- Meslekten çıkarma.

Hâkimler ve Savcılar Yasası, en ağır disiplin cezası olarak “meslekten çıkarma” cezasını öngörmüştür.

357 sayılı Askeri Hâkimler Yasası’na göre, askeri hâkim subaylar hakkında uyarma ve kınama cezaları verilebilmektedir (357 sayılı K. m. 29/son).

Memurlardan farklı olarak, hâkim ve savcılara derece ilerlemesini durdurma, yer değiştirme ve bazı kamu görevlileri için (akademik personel gibi) söz konusu olan meslekten çıkarma gibi disiplin cezaları öngörülmüştür. Memurlar için aylıktan kesme cezası, kınama cezasına göre daha ağır bir cezayken hâkim ve savcılar için kınama cezası daha ağır bir cezadır.

A. UYARMA CEZASI

Uyarma, görevde daha dikkatli olması gerektiğinin yazı ile bildirilmesidir (2802 sayılı K. m. 63).

Uyarma, hâkim ve savcılara uygulanabilecek en hafif disiplin cezasıdır.

Uyarma cezası gerektiren eylemler şunlardır:⁸⁹

• Görevde kayıtsızlık ve düzensizlik

Görevde kayıtsızlık ve düzensizlik, hâkimlik veya savcılık görevinin icrasında mesleğin gerektirdiği özenin gösterilmemesidir.

Birleşmiş Milletler Bangalor Yargı Etiği İlkelerine göre, ehliyet ve liyakat, hâkimlik makamının gerektirdiği performansın ön koşuludur (Değer 6). Bir hâkimin yargısal görevleri, diğer tüm etkinliklerin önünde yer alır (Değer 6.1). Hâkim, mahkemedeki tüm yargılama aşamalarında düzeni ve uygun hareket edilmesini sağlamalı, davanın tarafları, jüri üyeleri, tanıklar, avukatlar ve diyalog kurduğu resmi bir sıfatı haiz diğer kişilerle ilişkilerinde sabırlı, nazik ve vakur olmalıdır. Hâkim, aynı davranış tarzını tarafların yasal temsilcilerinden, mahkeme personelinden ve hâkimin nüfuzu, yönetimi ve denetimine bağlı diğer kişilerden de talep etmelidir (Değer 6.6). Hâkim, yargısal görevlerini layıkıyla yerine getirmesine uygun düşmeyen davranışlar içerisinde bulunamaz (Değer 6.7).

• Meslektaşlarına, emrindeki personele, görevi nedeniyle muhatap olduğu kişilere veya iş sahiplerine karşı kırıcı davranmak

---

⁸⁹ 357 sayılı Askeri Hâkimler Yasası'na göre, uyarma cezası verilecek durumlar şunlardır (357 sayılı K. m. 29):

- Görevde kayıtsızlık ve düzensizlik,
- Meslektaşlarına, emrindeki personele, görevi nedeniyle muhatap olduğu kişilere veya iş ilişkisi bulunan kişilere karşı kırıcı davranmak,
- Mazeretsiz olarak göreve geç gelmek ve görevden erken ayrılmak,
- Yasa, tüzük, yönetmelik, karar ve talimatlarda açık olarak belirtilen konularda işi uzatacak şekilde davranışlarda bulunmak, yazı ve tekitleri zamanında cevaplandırmamak.
- Nitelik ve ağırlıkları itibarıyla yukarıda belirtilenlerin benzeri eylemlerde bulunmak.

Kırıcı davranış, nezaket kurallarına uymayan hareketlerdir. Örneğin kendisiyle görüşmek isteyen meslektaşına kapıyı sertçe kapatmak gibi.

- **Mazeretsiz olarak göreve geç gelmek ve görevden erken ayrılmak**

Burada bir tam mesai günü oluşturmayacak şekilde göreve geç gelme ya da görevi erken bırakma söz konusudur. Eylem alışkanlık oluşturmayacak şekilde yapılmaktadır.

- **Yasa, tüzük, yönetmelik karar ve talimatlarda açık olarak belirtilen konularda, işi uzatacak şekilde davranışlarda bulunmak, yazı ve tekitleri zamanında yanıtlamamak**

Burada hâkim veya savcının görevinin ihmali söz konusudur. Örneğin tutuklu bir işle ilgili olarak yazılan müzekkereye yanıt verilmemesi gibi.

- **Nitelik ve ağırlıkları itibariyle yukarıda belirtilen benzeri eylemlerde bulunmak**

Bu hüküm, uyarma cezası bakımından torba bir hükümdür. Dolayısıyla bu hükme dayanılarak yukarıda sayılanlara benzeyen birçok eyleme uyarma cezası verilebilmektedir. Bu düzenleme incelendiğinde, Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nda disiplin suçları açısından yasallık ilkesinin kabul edilmediği anlaşılmaktadır. Zira yasallık ilkesi kıyasa izin vermemektedir. Kanımızca Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun bu içerikteki bütün hükümleri Anayasa'ya aykırıdır. Zira Anayasa'nın 140. maddesinin 3. fıkrasına göre "*Hâkim ve savcılarının nitelikleri, ... haklarında disiplin kovuşturması açılması ve disiplin cezası verilmesi..... ile diğer özlük işleri mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.*" Bu durumda Anayasa koyucu, hâkim ve savcılar için öngörülecek disiplin suç ve cezaları için de yasallık ilkesini benimsemiş ve disiplin kovuşturması açılması ve disiplin cezası verilmesi işlerinin mutlaka yasayla düzenlenmesi gerektiğini hükme bağlamıştır. Kaldı ki, bu düzenlemelerin yasayla yapılması da yeterli değildir. Anayasa'nın ifadesiyle "*mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre...*" düzenlenmesi gerekmektedir.

B. AYLIKTAN KESME CEZASI

Aylıktan (= maaştan) kesme, hizmet karşılığında hâkim ve savcılara bir ay karşılığı olarak ödenen paradan kesinti yapılmasıdır (2802 sayılı K. m. 64).

• Aylıktan kesme cezası, **izinsiz veya kabul edilir mazereti olmaksızın göreve (1 veya 2 gün) gelmeyenlere** uygulanır. Buradaki günden anlaşılması gereken tam bir mesai günüdür. Cezanın uygulanması bakımından göreve gelmemenin bir ya da iki gün sürmesi arasında bir fark yoktur. Ancak aylıktan kesme cezası uygulanırken hâkim ve savcıların aylıklarından her gün için bir günlüğü kesilir (2802 sayılı K. m. 64).

C. KINAMA CEZASI

Kınama, belli bir eylem veya davranışın kusurlu sayıldığıнын yazı ile bildirilmesidir (2802 sayılı K. m. 65).

Kınama cezası gerektiren eylemler şunlardır:⁹⁰

• **Hizmet içinde ve dışında, resmi sıfatının gerektirdiği saygınlık ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışlarda bulunmak**

Bu disiplin suçunun oluşabilmesi için eylemin hizmet içinde ve dışında yapılması arasında bir fark yoktur. Dolayısıyla hizmet dışında yapılan bu nitelikteki eylemlere de disiplin cezasının uygulanması mümkündür. Resmi sıfatının gerektirdiği saygınlık ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışlarda bulunmak çok geniş yorumlanabilecek, esnek bir ifadedir.

⁹⁰ 357 sayılı Askeri Hâkimler Yasası'na göre, kınama cezası verilecek durumlar şunlardır (357 sayılı K. m. 29):

- Hizmet içinde ve dışında resmi sıfatın gerektirdiği saygınlık ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışlarda bulunmak,
- Kılık ve kıyafetine dikkat etmemek,
- Meslektaşlarına, emrindeki personele, görevi nedeniyle muhatap olduğu kişilere veya iş ilişkisi bulunan kişilere kötü muamelede bulunmak,
- Eşinin, ergin olmayan veya kısıtlanmış çocuklarının kazanç getiren sürekli faaliyetlerini, onbeş gün içinde teşkilatında görevli buldukları komutanlığa bildirmemek,
- Mevzuat uyarınca Milli Savunma Bakanlığının verdiği talimatı yerine getirmemek, büro ve kalem teşkilatının denetimini ihmal etmek,
- Görevin, işbirliği ve uyum içerisinde yapılmasını engelleyici tutum ve davranışlarda bulunmak.
- Nitelik ve ağırlıkları itibarıyla yukarıda belirtilenlerin benzeri eylemlerde bulunmak.

Birleşmiş Milletler Bangalor Yargı Etiği İlkelerine göre, dürüstlük ve dürüstlüğün görüntü olarak ortaya konuluşu, bir hâkimin tüm etkinliklerini yerine getirmede esaslı bir unsurdur (Değer 4). Hâkim, hâkimden sâdır olan tüm etkinliklerde yakışksız ve yakışık almayan görüntüler içerisinde olmaktan kaçınmalıdır. Kamunun sürekli denetim öznesi olarak hâkim, normal bir vatandaş tarafından sıkıntı verici olarak görülebilecek kişisel sınırlamaları kabullenmeli ve bunlara isteyerek ve özgürce uymalıdır. Hâkim, özellikle yargı mesleğinin onuruyla uyumlu bir tarzda davranmalıdır (Değer 4.2).

Hâkim tarafından, hâkimlik mesleğinin icrası sırasında elde edilen gizli bilgiler, hâkimin yargısal göreviyle ilgili olmayan diğer amaçlar için hâkim tarafından da kullanılamaz ve ifşa edilemez (Değer 4.10).

• **Kılık ve kıyafetinde mesleğin gerektirdiği saygınlığı gözetmemek**

Hâkim ve savcılar kılık ve kıyafetine özen göstermek zorundadır. Bu özen, yalnızca görev başında değil, özel yaşamda da sergilenmelidir. Çünkü hâkim ve savcılar özel yaşamlarında da mesleğin vakarını korumak zorundadırlar. Adli ve idari yargıda görevli hâkim ve savcılarının giymeye mecbur oldukları resmi kıyafete ilişkin esas ve usulleri “*Hâkim ve Savcılarının Resmi Kıyafet Yönetmeliği*”nde düzenlenmiştir (Yön m. 1).⁹¹ Yönetmeliğe göre, hâkim ve savcılarının, resmi kıyafeti siyah parlak kumaştan yapılmış, geniş kollu, düğmesiz cübbedir. Bu cübbelerin yakalarından başlamak üzere ön kısımları ile iki kol ağızlarında ve sert yaka kısmının iç ve dışında, a) ceza mahkemelerindeki hâkimlerle savcı sınıfından olanlar için kırmızı, b) hukuk mahkeme ve mercilerindeki hâkimler için yeşil, c) idari yargı hâkimleri için gri renkli astar bulunur. Savcı sınıfından olanlar ayrıca cübbenin ön yüzünde, sağ omuzdan sarı bir düğme ile başlayış göğüs orta kısmı hizasında biten ve sarkık bir şekilde duran sarı simden yapılmış geniş örgü kordon takarlar (Yön m. 4).⁹² Cübbeler duruşmalarda ve adli yıl açılış törenlerinde giyilir. Adalet Bakanlığında görevli hâkim ve savcılar adli yıl

⁹¹ Yönetmelik, Yargıtay Yasası’nın 66. maddesi ile Danıştay Yasası’nın 94. maddesi dışında kalan hâkim ve savcılarını kapsar.

⁹² Cübbe yakaları sert ve dik olup üzerine, a) adli yargıda mahkeme başkanı ile ağır ceza cumhuriyet başsavcısı, idari yargıda ise bölge idare mahkemesi başkanı unvan ve sıfatını taşıyanlar için tüm yakayı çeviren defne dalı biçiminde sarı sırma, b) adli yargıda diğer hâkim ve savcılarla, idari yargıda diğer mahkeme başkanları ile bölge idare mahkemesi üyeleri için yakanın sadece üst ve yan kenarlarına defne dalı biçiminde sarı sırma, c) İdare ve vergi mahkemeleri üyeleri için de yakanın sadece üst kenarına defne dalı biçiminde sarı sırma işlenir (Yön m. 5).

açılış törenlerinde son görev unvanlarına ait cübbeyi giyebilirler (Yön m. 6). Yönetmelikte yazılı cübbeler, “Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Çalışan Personelin Kılık ve Kıyafetine Dair Yönetmeliğin” 5. maddesinde belirtilen kıyafetin üzerine giyilir (Yön m. 7).⁹³

357 sayılı Askeri Hâkimler Yasası’na göre, askeri hâkimler ve askeri savcılar ile yardımcıları duruşma hâkimliği ve savcılık görevlerini yaparlarken eşiti adliye hâkimlerinin ve savcılarının özel kıyafetini taşırlar (357 sayılı Y. 38).

- **Devlete ait araç ve gereçleri özel işlerde kullanmak**

Bu disiplin suçunun oluşabilmesi için kullanımın zimmet suçunu oluşturacak boyuta gelmesi gerekmektedir.

- **Meslektaşlarına, emrindeki personele, görevi nedeniyle muhatap olduğu kişilere veya iş sahiplerine kötü muamelede bulunmak**

Hâkim ve savcıların; meslektaşlarına, emrindeki personele, görevi nedeniyle muhatap olduğu kişilere veya iş sahiplerine karşı *kırıcı davranmak* uyarma cezasını gerektirirken *kötü muamelede bulunmak* kınama cezasını gerektirmektedir. Kötü muamele, kırıcı davranışlardan daha öte bir şekilde rahatsız edici tutum ve davranışlarda bulunmadır.

- **Eşlerinin, ergin olmayan veya kısıtlanmış çocuklarının kazanç getiren sürekli faaliyetlerini onbeş gün içinde Adalet Bakanlığına bildirmemek**

Adına bildirim yapılması gereken kişiler, hâkim veya savcının eşi, ergin olmayan veya kısıtlanmış çocuklarıdır. Bu kişilerin her faaliyeti değil, kazanç getiren ve sürekli nitelik arzeden faaliyetleri bildirilmek zorundadır. Yasa, bildirim onbeş gün içinde Adalet Bakanlığı’na yapılmasını öngörmektedir.

- **Adalet Bakanlığı’nın mevzuat uyarınca verdiği talimatı yerine getirmemek, büro ve kalemlerin denetimini ihmal etmek**

---

⁹³ Cübbelerin kullanılma süresi 5 yıldır. Cübbeler Adalet Bakanlığınca sağlanır (Yön m. 8).

Yasa, tüzük, yönetmelik karar ve talimatlarda açık olarak belirtilen konularda, işi uzatacak şekilde davranışlarda bulunmak, yazı ve tekitleri zamanında yanıtlamamak uyarma cezasını gerektirirken, Adalet Bakanlığının mevzuat uyarınca verdiği talimatı yerine getirmemek, büro ve kalemlerin denetimini ihmal etmek kınama cezasını gerektirmektedir.

- **Görevin işbirliği ve uyum içerisinde yapılmasını engelleyici tutum ve davranışlarda bulunmak**

Bu tutum ve davranışların neler olduğunu önceden belirleyebilmek mümkün değildir. Ancak kişisel husumete dayandığı açık olan bütün görevi engelleyici davranışların bu kapsamda görülmesi mümkündür.

- **İzinsiz veya kabul edilir mazereti olmaksızın kesintisiz üç gün göreve gelmemek**

Burada üç günden anlaşılması gereken üç tam mesai günüdür. Disiplin suçunun oluşabilmesi için göreve gelmemenin kesintisiz olması gerekir. Göreve gelmeme kesintisiz değilse, yani ara verilerek yapılmışsa aylıktan kesme cezasının uygulanması gerekir.

- **Nitelik ve ağırlıkları itibariyle yukarıda belirtilen benzeri eylemlerde bulunmak**

Bu hüküm, kınama cezası bakımından torba bir hükümdür. Dolayısıyla bu hüküm sayesinde birçok eyleme kınama cezası verilebilmektedir. Bu konuda uyarma cezasındaki torba hükümlerle ilgili olarak yapılan açıklamalar burada da aynen geçerlidir.

D. KADEME İLERLEMESİNİ DURDURMA CEZASI

Kademe ilerlemesini durdurma, ilgilinin bulunduğu kademedeki ilerlemesinin bir yıl süre ile durdurulmasıdır (2802 sayılı K. m. 66).

Kademe ilerlemesini durdurma cezası gerektiren eylemler şunlardır:

- **Mazeretsiz olarak göreve geç gelmeyi veya erken ayrılmayı alışkanlık haline getirmek**

Mazeretsiz olarak göreve geç gelmek ve görevden erken ayrılmak uyarma cezasını; mazeretsiz olarak göreve geç gelmeyi veya erken ayrılmayı alışkanlık haline getirmek kademe ilerlemesinin durdurulması cezasını gerektirmektedir. Burada göreve geç gelme ya da görevi erken bırakma birden fazla kez yapılmakta, deyiş yerindeyse, “itiyad” haline gelmiş olmaktadır.

- **Ödeme gücünün üstünde borçlanmak suretiyle borçlarını ödeyemez duruma düşmek veya kesinleşmiş borcunu kasten ödemeyerek hakkında yasal yollara başvurulmasına neden olmak**

Ödeme gücünün üstünde borçlanmak suretiyle borçlarını ödeyemez duruma düşmek, hâkim ve savcının gelirleriyle giderleri arasındaki dengeyi koruyamaması ve vadesinde borçlarını ödeyememesidir. Bu, re’sen gözetilecek bir husus değildir. Dolayısıyla hâkim ve savcının gelirleriyle giderleri arasındaki dengeyi koruyamaması ve vadesinde borçlarını ödeyememesi durumunda, bundan zarar gören ve bu hususu şikâyet eden olmadığı sürece, disiplin cezasının uygulanması mümkün değildir.

Kesinleşmiş borcunu kasten ödemeyerek hakkında yasal yollara başvurulmasına neden olmak, hukuken borçlu olduğu sabit olmasına karşın, borcunu ödemeyerek dava açılmasına ya da icra takibi başlatılmasına neden olmaktır. Burada Yasa, “kasıt” aramaktadır.

- **Belirlenen durum ve sürelerde mal beyanında bulunmamak**

Hâkim veya savcının eşlerinin, ergin olmayan veya kısıtlanmış çocuklarının kazanç getiren sürekli faaliyetlerini onbeş gün içinde Adalet Bakanlığına bildirmemesi, kınama cezası gerektirirken, kendisinin mal bildirimini süresi içerisinde yapmaması kademe ilerlemesinin durdurulması cezası gerektirmektedir.

Birleşmiş Milletler Bangalor Yargı Etiği İlkelerine göre; hâkim, şahsına ait olan ve kendisine emanet olarak bırakılan mal varlığını bildirmeli ve aile üyelerinin mal varlıklarının bildirimine ilişkin makul bir çaba sarf etmelidir (Değer 4.7).

Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Yasası'na göre, mal bildirimlerinin; Bu Yasa kapsamındaki göreve atanmada, göreve giriş için gerekli belgelerle ve mal varlığında önemli bir değişiklik olduğunda bir ay içinde, görevin sona ermesi halinde, ayrılma tarihini izleyen bir ay içinde verilmesi zorunludur (3628 sayılı K. m. 6).

Mal Bildiriminde Bulunulması Hakkında Yönetmeliğe göre, a) taşınmaz malları (arsa ve yapı kooperatif hisseleri dâhil), b) kendilerine aylık ödenenler, net aylık tutarının beş katından; aylık ödenmeyenler ise genel idare hizmetleri sınıfında birinci derecenin birinci kademesindeki şube müdürüne ödenen net aylığın beş katından fazla değer ve tutarındaki; 1) para ve para hükmündeki kıymetli kâğıtları, 2) hisse senedi ve tahvilleri, 3) altın ve mücevheratı, 4) her türlü kara, deniz ve hava taşıt araçları, traktör, biçer-döver, harman makinesi ve diğer ziraat makineleri, inşaat ve iş makineleri, hayvanlar, koleksiyon ve ev eşyaları ile diğer taşınır malları, 5) hakları, 6) alacakları, 7) borçları, 8) gelirleri mal bildiriminde gösterilmek zorundadır. Mallar, mal bildiri tarihindeki değerleri esas alınmak suretiyle beyan olunur (Yön. m. 8).

• **İzinsiz veya kabul edilir mazereti olmaksızın kesintisiz 4 - 9 gün göreve gelmemek**

Burada günden anlaşılması gereken tam mesai günüdür. Disiplin suçunun oluşabilmesi için göreve gelmemenin kesintisiz olması gerekir. Yukarıda açıklandığı üzere, izinsiz veya kabul edilir mazereti olmaksızın kesintisiz üç gün göreve gelmemek kınama cezası gerektiriyordu. Bundan uzun süren (dokuz güne kadar) kesintisiz göreve gelmemeler, kademe ilerlemesinin durdurulması cezası gerektirmektedir.

• **Nitelik ve ağırlıkları itibariyle yukarıda belirtilen benzeri eylemlerde bulunmak**

Bu hüküm, kademe ilerlemesinin durdurulması cezası bakımından torba bir hükümdür. Dolayısıyla bu hükme dayanılarak yukarıda sayılanlara benzeyen birçok eyleme kademe ilerlemesinin durdurulması cezası verilebilmektedir. Bu konuda uyarma cezasındaki torba hükümle ilgili olarak yapılan açıklamalar burada da aynen geçerlidir.

E. DERECE YÜKSELMESİNİ DURDURMA CEZASI

Derece yükselmesini durdurma, ilgilinin bir üst dereceye yükselmesinin iki yıl süre ile durdurulmasıdır (2802 sayılı K. m. 67).

Derece yükselmesini durdurma cezası gerektiren eylemler şunlardır:

• **İzinsiz veya kabul edilir mazereti olmaksızın, bir takvim yılı içinde, toplam onbeş gün göreve gelmemek**

Disiplin suçunun oluşabilmesi için göreve gelmemenin kesintisiz olmasına gerek yoktur. Bir takvim yılı içinde ve toplam onbeş gün olması yeterlidir.

• **Meslek mensuplarına yasaklanmış veya mesleğin gerekleriyle bağdaşmayan kazanç getirici faaliyetlerde bulunmak**

Meslek mensuplarına yasaklanmış veya mesleğin gerekleriyle bağdaşmayan kazanç getirici faaliyetlerin neler olduğu, Yasa'da açıkça düzenlenmemiştir. Yasa'ya göre, hâkim ve savcılar, yasalarda belirlenenlerden başka, resmi ve özel hiçbir görev alamazlar, kazanç getirici faaliyetlerde bulunamazlar (2802 sayılı K. m. 48/3). Ancak Adalet Bakanının izin vermesi koşuluyla adalet yüksekokulları ile hizmet öncesi, hizmet içi ve bir üst göreve hazırlama kurslarında meslek ile ilgili konularda ders ve konferans verebilirler, bilimsel araştırma ve yayınlarda bulunabilirler. Davet edildikleri veya yetkili makamlarınca görevlendirildikleri, ulusal ve uluslararası kurul, kongre, konferans ve benzeri bilimsel toplantılarla meslekleri ile ilgili diğer toplantılara, görevlerini aksatmamak koşulu ile katılabilirler. Mesai gün ve saatlerinde bu tür toplantılara katılmak izne tâbidir. Bu konuda Devlet memurları hakkındaki hükümler uygulanır (2802 sayılı K. m. 48/1, 2).

Birleşmiş Milletler Bangalor Yargı Etiği İlkelerine göre; hâkim, yargısal görevlerini tam ve eksiksiz bir şekilde icra etmek kaydıyla aşağıdaki faaliyetlerde bulunabilir (Değer 4.11):

• Hukuk, hukuk sistemi, adalet örgütü veya bunlarla ilintili diğer konularda yazı yazabilir, konferans verebilir, ders verebilir ve diğer etkinliklere katılabilir.

- Hukuk, hukuk sistemi, adalet örgütü veya bunlarla ilintili diğer konularla ilgili resmi bir organ önündeki kamuya açık bir oturuma katılabilir.

- Üye olması halinde, bu üyelik bir hâkimin bağımsızlığı ve tarafsızlığı ilkesine halel getirmeyecekse, resmi bir organın veya başka bir idari komisyonun, komitenin veya danışma kurulunun üyesi olarak hizmet verebilir veya hâkimlik makamının onurunu zedelememesi ve yargısal görevlerin yerine getirilmesine engel olmaması koşuluyla, diğer etkinliklere katılabilir.

Hâkim, hâkimlerle ilgili derneklere katılabilir veya böyle bir dernek kurabilir ya da hâkimlerin çıkarlarını temsil eden diğer örgütlere katılabilir. (Değer 4.13). Yine, hâkim diğer vatandaşlar gibi ifade, inanç ve dernek kurma ve toplanma özgürlüğüne sahiptir, ancak bu hakların kullanılmasında, yargı mesleğinin onurunu, yargının bağımsızlığını ve tarafsızlığını koruyacak şekilde davranmalıdır (Değer 4.6).

Hâkim ve savcıların, Anayasa'nın 33. maddesine ve 4.11.2004 günlü, 5253 sayılı Dernekler Kanunu hükümlerine dayanılarak 26.6.2006 günü kurulup tüzel kişilik kazanan tek derneği, kısa adı "YARSAV" olan "Yargıçlar ve Savcılar Birliği"dir. Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanarak Başbakanlığa gönderilen "Türkiye Hâkimler ve Savcılar Birliği Kanun Tasarısı"nın, bu meslek kuruluşuyla aynı ve benzer amacı gerçekleştirmek amacıyla kurulmuş bulunan derneklerin tüzelkişiliklerinin kendiliğinden sona ereceğini düzenlenmiştir (Geçici m. 3).⁹⁴ Birleşmiş Milletler Bangalor Yargı Etiği İlkeleri dikkate alındığında hâkim ve savcıların YARSAV gibi dernekleri kurmalarının veya bu derneklere katılmalarının mümkün olduğu anlaşılmaktadır.

Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan "**Yargı Bağımsızlığının Temel İlkeleri**"ne göre, İnsan Hakları Evrensel Bildirisine uygun olarak, hâkimler de diğer vatandaşlar gibi, düşünce ve ifade özgürlüğü ve toplanma ve dernek kurma özgürlüğüne sahiptir. Ancak bu hakların kullanılmasında hâkimler daima görevlerinin erdem ve tarafsızlığını ve yargı bağımsızlığını muhafaza edecek şekilde davranmak zorundadır. Hâkimler, menfaatlerini savunmak, mesleki eğitimlerini geliştirmek ve bağımsızlıklarını

---

⁹⁴ Ali Rıza AYDIN: **Yargıç ve Savcılar Birliği Üzerine Bir Değerlendirme**, TERAZİ Aylık Hukuk Dergisi, Yıl 1, Sayı 1, Eylül 2006, s. 69; Dernek Kurma Özgürlüğü ve Anayasa, <http://www.yarsav.org.tr/yazar.php?id=67#>, (Erişim Tarihi: 15.05.2008)

korumak amacı ile serbest bir şekilde dernek kurmak veya kurulmuş bir derneğe üye olmak hakkına sahip olacaklardır.

F. YER DEĞİŞTİRME CEZASI

Yer değiştirme, bulunulan bölgenin en az bir derece altındaki bir bölgeye o bölgedeki asgari hizmet süresi kadar kalmak üzere atanmak suretiyle görev yerinin değiştirilmesidir (2802 sayılı K. m. 68).

Yer değiştirme cezası gerektiren eylemler şunlardır:

• **Kusurlu veya uygunsuz hareket ve ilişkileriyle mesleğin şeref ve nüfuzunu veya kişisel onur ve saygınlığını yitirmek**

Yasa, burada iki eylemi cezalandırmaktadır: “kusurlu veya uygunsuz hareket ve ilişkileriyle mesleğin şeref ve nüfuzunu yitirmek” ve “kusurlu veya uygunsuz hareket ve ilişkileriyle kişisel onur ve saygınlığını yitirmek”. Bu hüküm, hâkimlik ve savcılık mesleğine duyulan güven ve bu mesleğin toplumda sahip olduğu saygınlığın korunması için konulmuştur. Ancak belirtelim ki bunlar, niteliği bakımından oldukça soyut ve değerlendirilmesi tamamen Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu’nun takdirinde olan hususlardır. Karar merciinde olan kişilerin sahip olduğu dünya görüşü ve siyasal kimliğine göre, bir eylemin bu kapsamda ve aksi yönde değerlendirilmesi mümkün olabilecektir. Dolayısıyla mesleği ve kişisel olarak hâkim ve savcıya olan güveni korumaya yönelik bu hüküm, aslında “hâkimlik teminatı” ile suç ve cezaların belirliliği ilkesi ile bağdaşmamaktadır.

Birleşmiş Milletler **Bangalor Yargı Etiği İlkeleri’ne** göre, doğruluk ve tutarlılık, yargı görevinin düzgün bir şekilde yerine getirilmesinde esastır (Değer 3). Hâkim, meslekî davranış şekli itibarıyla, makul olarak düşünme yeteneği olan bir kişide her hangi bir serzenişe yol açmayacak hal ve tavır içinde olmalıdır (Değer 3.1). Hâkimin hal ve davranış tarzı, yargının doğruluğuna ve tutarlılığına ilişkin inancı kuvvetlendirici nitelikte olmalıdır: Adaletin gerçek anlamda sağlanması kadar gerçekleştirildiğinin görüntü olarak sağlanması da önemlidir (Değer 3.2).

Savcılar için Etik ve Davranış Biçimlerine İlişkin Avrupa Esasları'na (Budapeşte İlkeleri'ne)⁹⁵ göre; savcılar her zaman ve her koşulda; dava açma görevi de dâhil, her zaman ilgili ulusal ve uluslararası hukuka uygun olarak görevlerini icra ederler; görevlerini adil, tarafsız, tutarlı ve süratli olarak icra ederler; insan onuru ve insan haklarına saygı duyar, bu değerleri korur ve destekler; toplum adına ve kamu yararına davrandıklarını dikkate alırlar; toplumun genel çıkarı ile birey hakları ve çıkarları arasındaki adil dengeyi bulmaya çalışırlar.

• **Yaptıkları işler veya davranışlarıyla görevini doğru ve tarafsız yapamayacağı kanısını uyandırmak**

“Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye”nin hâkimlere dair olan “Bab- Evvel” Bab’ı, “Faslı Evvel”de hâkimin niteliklerine yer verilmiştir. Bu faslın ilk maddesi olan, madde 1792’ye göre, “Hâkim, ... müstakim..... olmalıdır.” Anayasa’ya göre, “*Hâkimler anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verirler*” (AY m. 138/1). Görüldüğü üzere “vicdani kanaat”, hâkimin kişiliğini, iç dünyasını ve onun iradesini de içine almaktadır. Böyle bir durumda hâkimlerin doğru, namuslu ve bağımsız olmamaları durumunda yargıyı felce sürüklemeleri kaçınılmazdır.⁹⁶ Tarafsızlık ve bağımsızlık ilk önce hâkimin kişiliğinden kaynaklanır. Hâkim, müstakim; doğru, namuslu olmalı ve doğruluktan şaşmamalıdır. Dışarıdan gelecek etkilere ve baskılara kapalı olmalı, taviz vermeden prensiplerini ortaya koymalı ve bunları ısrarla uygulamalıdır. Yargının onurunu ve saygınlığını kişisel veya siyasal çıkarlara araç yapmamalı, kararlarını kişisel görüşlerine ve inançlarına göre vermemelidir.⁹⁷ Soyut bir yargı hükmün ve takdirin gerekçesini oluşturmamalıdır.⁹⁸ Çünkü hâkim, tarafsız olmasının yanında, yargıladığı kişilere ve topluma tarafsız olduğu görünümünü de

⁹⁵ 31 Mayıs 2005’de Avrupa Savcılar Konferansı’nda kabul edilmiştir. Savcılar, ceza adaleti sisteminde, daha da ötesi, ticaret hukuku, medenî hukuk ve idare hukuku gibi alanlarda üstlendikleri görevlerde de adaletin genel destekleyicileri olarak kilit rol oynarlar. Bu genel yaklaşım ışığında, Avrupa Savcılar Konferansı, savcılar için ortak ilkelerin tanımının teşvik edilmesi gerektiği hususunda ortak bir uzlaşmaya varmış ve Konferansta, Mayıs 2005 'de Budapeşte’deki tüm üyelerin hazır bulunduğu oturumda, aşağıdaki Savcılar İçin Etik ve Hareket Tarzlarına İlişkin Avrupa İlkeleri onaylanmıştır.

⁹⁶ Kamil Ersin ORTAÇ: **İdeal Hâkim Portresi**, Ankara, 2005, <http://www.taa.gov.tr/serbestkursu/IdealHâkimPortresi.doc> (Erişim tarihi: 22.06.2008), s. 3.

⁹⁷ 2., H.D., 13.9.1999, 8860/8830 [Aktaran: ORTAÇ: İdeal Hâkim Portresi (2005), s. 3].

⁹⁸ İBK., 03.07.1978, 5/6 [Aktaran: ORTAÇ: İdeal Hâkim Portresi (2005), s. 3].

vermekle yükümlü olmalıdır.⁹⁹ Tarafsızlık hem hâkimin yargılama görevini yerine getirirken hem de dışarıdaki davranışları ile gözlemlenebilmelidir.¹⁰⁰

“Tarafsızlık” tıpkı “bağımsızlık” gibi bir hâkimin sahip olması gereken en önemli niteliklerden biridir. Normal bir insan için “dürüst olmak”, “güvenilir olmak” ne kadar önemliyse bir hâkim için de bunlar dışında “tarafsız” olmak o kadar önemlidir. Tarafsızlık, hâkimin davanın taraflarına karşı eşit uzaklıkta bulunması, birini diğeri aleyhine kayırmaması demektir. Hâkimin tarafsızlığını sağlamak için davaya bakma yasağı (çekinme zorunluluğu) ve yargıcın reddi kurumları kabul edilmiştir. Hâkimin davada tarafsız olamayacağı varsayılan veya öyle olacağına kesin gözüyle bakılan durumlarda davaya bakması yasaklanmıştır. Davada tarafsız olamayacağından kuşku duyulan durumlarda ise hâkimin reddi düzenlenmiştir. Bir hâkimin “tarafsızlığından kuşku duymak” ayrı, “taraf tuttuğunu” söylemek ayrıdır. Çünkü ilkinde yargıcı reddetme olanağı varken ikincisinde yargıcın karalanması, sahip olması gereken niteliklerden birinin taşımadığının kastedilerek onun küçük düşürülmesi söz konusudur. Bu bir insanın suç işlediğinden şüphelenmek ile onu suçlu addetmek arasındaki fark gibidir. Hâkimin tarafsız olmasına verilen bu önemden dolayı, onun tarafsız yapamayacağı kanısını uyandırması yer değiştirme cezası ile cezalandırılmaktadır. Davalarda çatışan menfaatler arasındaki adalet denilen dengeyi bulacak ve dağıtacak olan hâkimler sıradan kimseler olamazlar. Aslında adaleti yasalar değil, hâkimler dağıtır. En mükemmel yasa kötü uygulayıcı yüzünden büyük yıkıntılara neden olur. Hukuk devleti uygulaması ve hukukun ilerlemesinde iyi yasalar yanında hâkimlerin isabetli karar vermeleri önemli yer tutar. Adaleti dağıtan hâkimin yapacağı haksızlık diğer memurların haksızlıklarından daha korkunç, açtığı yara daha derin olur.¹⁰¹

Birleşmiş Milletler Bangalor Yargı Etiği İlkeleri’ne göre, tarafsızlık, yargı görevinin tam ve doğru bir şekilde yerine getirilmesinin esasıdır. Bu ilke, yalnızca bizatihi karar için değil, aynı zamanda kararın oluşturulduğu süreç açısından da geçerlidir (Değer 2). Hâkim, yargısal görevlerini tarafsız, önyargısız ve iltimasız olarak

---

⁹⁹ HGK., 24.10.2001, 4-1016/757 [Aktaran: ORTAÇ: İdeal Hâkim Portresi (2005), s. 3].

¹⁰⁰ DURSUN: Hâkimlerin Tarafsızlığı ve Bağımsızlığı...(2007), s. 17.

¹⁰¹ Mustafa AVCI: **Türk Hukukunda Hâkimin Görevi İhmal Suçu**, <http://www.dicle.edu.tr/dictur/suryayin/khuka/thhg.htm> (Erişim Tarihi: 22.06.2008), s. 2

yerine getirmeli, mahkemede ve mahkeme dışında, yargı ve hâkim tarafsızlığı açısından kamuoyu, hukuk mesleği ve dava taraflarının güvenini sağlayacak ve artıracak davranışlar içerisinde olmalı (Değer 2.1, 2.2), kendi mahkemesinde hukuk mesleğini icra eden kimselerle olan bireysel ilişkilerinde, objektif olarak bakıldığında tarafgirlik veya bir tarafa meyletme görüntüsü ya da şüphe doğuracak durumlardan kaçınmalıdır (Değer 4.3). Hâkim, ailesini temsil eden birisinin davacı olduğu veya böyle bir kimsenin her hangi bir şekilde ilişkili olduğu davalara bakmamalıdır (Değer 4.4). Hâkim, ikametgâhının, hukuk mesleğini icra eden birisi tarafından müşterilerini veya bu kişinin diğer meslektaşlarını kabul yeri olarak kullanılmasına izin vermemelidir (Değer 4.5), duruşma ve karar aşamalarında, kendisini yargılamadan zorunlu olarak el çektirecek olasılıkları makul ölçüler içerisinde asgariye indirecek şekilde hareket etmeli (Değer 2.3), önündeki bir dava veya önüne gelme olasılığı olan bir konu hakkında, bilerek ve isteyerek; yargılama aşamasının sonuçlarını veya sürecin açıkça âdilânelik niteliğini makul ölçüler çerçevesinde etkileyecek veya zayıflatacak hiçbir yorumda bulunmamalıdır (Değer 2.4). Ayrıca hâkim, her hangi bir kişinin ya da sorunun âdil yargılanmasını etkileyebilecek alenî olsun veya olmasın her hangi bir yorum da yapmamalı, tarafsız olarak karar veremeyeceği durumda veya makul olarak düşünme yeteneği olan bir kişide tarafsız olarak karar veremeyeceği izlenimi yaratması halinde, yargılamanın her hangi bir aşamasına katılmaktan çekinmelidir. Sınırlı sayıda sayılmamakla birlikte bu durum aşağıdaki olasılıklarda söz konusu olur (Değer 2.5): (1) Hâkimin, yargılama aşamasında kanıt kabilinden tartışılan olaylarla ilgili kişisel bir bilgiye sahip olması veya davanın bir tarafıyla ilgili gerçek bir önyargı veya tarafgirlik içerisinde olması veya (2) hâkimin uyuşmazlık konusu davada, olaya ilişkin bir tanıklığının olması ya da daha önceden bu konuda avukat olarak hizmet vermiş olması veya (3) hâkim ya da hâkimin ailesinden birisinin uyuşmazlık konusu dava sonuçlarıyla ilgili ekonomik bir çıkarının olması. Davaya bakmaya devam edecek yeni bir mahkemenin kurulamaması halinde veya hiçbir şeyin yapılmamasının durumun ivediliği nedeniyle ciddi şekilde adaletsizliğe yol açacağı halde hâkime, görevden el çektirmek gerekmez.

Savcılar için Etik ve Davranış Biçimlerine İlişkin Avrupa Esaslarına (Budapeşte İlkeleri'ne) göre savcılar, özel yaşamlarındaki faaliyetlerle gerçek ve makul

olarak algılanan savcılık hizmetinin dürüstlüğünü, adillliğini ve tarafsızlığını tehlikeye atmamalıdır.

• **Hatır ve gönüle bakarak veya kişisel duygulara kapılarak görev yaptığı kanısını uyandırmak**

Hatır ve gönüle bakarak veya kişisel duygulara kapılarak görev yaptığı kanısını uyandırmak, toplumda hâkimin tarafsız olmadığı kuşkusunu doğurur ve sonuçta adaletin doğru olarak tecelli etmediği gibi bir olumsuz sonuca yol açar.

Yasa koyucu, hatır ve gönüle bakarak veya kişisel duygulara kapılarak görev yapmayı değil, bu yönde görev yaptığı “kanısını uyandırmayı” disiplin suçu saymıştır. Yani, disiplin suçunun oluşması bakımından fiilen o yönde bir iş yapılmasına gerek olmamakta, izlenim doğurmak yeterli olmaktadır.

Birleşmiş Milletler Bangalor Yargı Etiği İlkelerine göre, hâkimlik makamının gerektirdiği performans açısından asıl olan; herkesin mahkemeler önünde eşit muameleye tabi tutulmasını sağlamaktır (Değer 5). Hâkim, toplumdaki çeşitliliğin ve sınırlı sayıda olamamakla birlikte ırk, renk, cinsiyet, din, tabiiyet, sosyal sınıf, sakatlık, yaş, evlilik durumu, cinsel yönelim, sosyal ve ekonomik durum ve benzeri diğer nedenlerden neşet eden farklılıkların (davaya mesnet olmayan nedenler) bilincinde olmak ve bunları anlamak zorundadır. Hâkim, hâkimlik görevini yerine getirirken, davaya dayanak olmayan nedenlere dayanarak herhangi bir kişi ya da gruba karşı sözle veya davranışlarıyla meyilli ya da önyargılı olarak hareket edemez. Hâkim, yargısal görevlerini; davaya mesnet olmayan ve yargı görevinin düzgün bir şekilde işleminde önemsiz olan nedenlerde bir ayrımcılığa gitmeksizin davanın tarafları, tanıklar, avukatlar, mahkeme personeli ve yargı görevini icra eden meslektaşları dâhil herkes için uygun yasal mülahazalarla yerine getirmelidir. Hâkim, mahkeme personeline veya hâkimin nüfuzu, yönetimi veya denetimi tahtında olan diğer kişilere; hâkimin önüne gelmiş bir konuda, davaya dayanak olmayan nedenlere dayanarak, bireyler arasında ayrımcılık yapmalarına izin vermemelidir. Hâkim, mahkeme önündeki yargılama aşamasında, avukatlardan; sözleriyle ya da davranışlarıyla, yargılama konusunun ve savunma konusunun bu neden olması hali dışında, davaya dayanak olmayan nedenlere dayanarak herhangi bir kişi ya da gruba karşı meyilli ya da önyargılı olduklarını izhar etmemelerini istemelidir.

Hâkim; ailesinin, sosyal veya diğer ilişkilerinin, hâkim olarak meslekî davranışlarını veya vereceği yargısal kararı etkilemesine izin vermemelidir (Değer 4.8). Hâkim, hâkimlik mesleğinin saygınlığını; kendisine, aile üyelerinden birisine veya herhangi bir kimseye özel çıkar sağlayacak şekilde ne kendisi kullanmalı ne de başka birisine kullandırtmalıdır. Ayrıca hâkim, yargı görevinin yerine getirilmesinde, herhangi bir kimsenin kendisini etkileyebileceği izlenimine ne kendisi yol açmalıdır ne de başkalarının böyle bir izlenime yol açmalarına müsaade etmelidir (Değer 4.9).

Savcılar için Etik ve Davranış Biçimlerine İlişkin Avrupa Esasları'na (Budapeşte İlkeleri'ne) göre; savcılar her zaman yüksek meslekî standartlara bağlıdırlar ve her zaman mesleklerinin onur ve şerefini korurlar. Savcının kişisel veya mali çıkarlarının veya savcının ailevi, sosyal ya da diğer ilişkilerinin, tutumunu uygunsuz bir biçimde etkilemesine izin vermezler. Özellikle, kendilerinin, ailelerinin veya iş ortaklarının kişisel, özel ve mali çıkarları ile ilgili olan davalarda görev yapmaktan kaçınırlar.

• **Göreve dokunacak surette ve kendi kusurlarından dolayı meslektaşlarıyla geçimsiz ve dirliksiz olmak**

Disiplin suçunun oluşabilmesi için (1) ilgili hâkim veya savcının meslektaşlarıyla geçimsiz ve dirliksiz olması, (2) bunun görevine etki etmesi ve (3) kendi kusurlarından kaynaklanması gerekmektedir.

Görevin işbirliği ve uyum içerisinde yapılmasını engelleyici tutum ve davranışlarda bulunmak kınama cezasını gerektirmekte iken göreve dokunacak surette ve kendi kusurlarından dolayı meslektaşlarıyla geçimsiz ve dirliksiz olmak yer değiştirme cezasını gerektirmektedir.

• **Somut bir isnat (madde tayin) olmasa ve kanıtlar elde edilmemiş olsa bile, rüşvet aldığı veya irtikâpta bulunduğu kanısını uyandırmak**

Rüşvet, bir kamu görevlisinin, görevinin gereklerine aykırı olarak bir işi yapması veya yapmaması için kişiyle vardığı anlaşma çerçevesinde bir yarar sağlamasıdır. Rüşvet suçunun hukuksal konusunu, devlet faaliyetlerinin satın alınmaz olduğu yönündeki toplumda yerleşmiş güven ve kamu görevlisinin kurumuna duyması

gereken bağıllık (sadakət) borcu oluşturmaktadır.¹⁰² Kamu hizmetinin satın alınmaz oluşu, devleti, toplumu ve vatandaşı yakından ilgilendirir. Devleti ilgilendirir; çünkü devlet yönetiminin yasaya bağıllığını zedeler ve onu vatandaşa bağımlı hale getirir. Toplumu ilgilendirir; çünkü yasa önünde eşitlik ilkesini ihlal eder. Vatandaşı ilgilendirir; çünkü vatandaş normal bir yolla isteyebileceği bir şeyi, bedelini ödeyerek almak zorunda kalır.¹⁰³

İrtikâp, bir kamu görevlisinin, görevinin sağladığı nüfuzu kötüye kullanmak suretiyle icbar ya da ikna veya hatadan yararlanma yoluyla kendisine veya başkasına yarar sağlanması veya bu yolda vaatte bulundurmasıdır. İrtikâp suçunun hukuksal konusunu kamu idaresinin güvenilirliği ve saygınlığı oluşturmaktadır.

“Rüşvet suçu” ile “irtikâp suçu” birbirine karıştırmamak gerekir.¹⁰⁴ Rüşvette, taraflar arasında eşitlik vardır. Suç taraflar arasındaki bir anlaşmaya dayanmaktadır. Oysa irtikâp da kamu görevlisinin üstünlüğü söz konusudur. Rüşvet, çok failli bir suçtur. Oysa irtikâp suçu tek failli bir suçtur. İrtikâp suçunda yalnızca menfaat sağlayan kişi suçun failidir. Oysa rüşvet suçunda menfaat veren de alan da suçun failidir. Bu yönüyle rüşvet suçu çok failli bir suçtur.

Yasa, fiilen rüşvet almayı veya irtikâp etmeyi değil, rüşvet aldığı veya irtikâpta bulunduğu kanısını uyandırmayı cezalandırmaktadır. Hatta somut bir isnat olmasının veya kanıt elde edilmiş olup olmamasının da bu açıdan bir önemi bulunmamaktadır. Aslında bir hâkim veya savcının rüşvet aldığı veya irtikâpta bulunduğu kanısını uyandırdığın nasıl tespit edileceği, hâkimlik teminatı bakımından ciddi bir sorundur. Zira Kanun’daki ifadeden, kanıt veya somut bir isnat olmasa bile halk arasında hâkim veya savcının rüşvet aldığından ya da irtikâpta bulunduğundan söz edilmesinin disiplin cezasının uygulanması bakımından yeterli olacağı anlaşılmaktadır. Hemen belirtelim ki, mesleğin saygınlığını korumak için getirilen bu hüküm yerinde değildir. Zira iki taraf sisteminin bulunduğu bir davada her iki tarafı da memnun etmek mümkün değildir. Her

---

¹⁰² Emin ARTUK/Ahmet GÖKCEN/A. Caner YENİDÜNYA: **5237 Sayılı Kanuna Göre Hazırlanmış Ceza Hukuku Özel Hükümler**, Yeniden Gözden Geçirilmiş 7. Bası, Ankara: Turhan Kitabevi, 2007, s. 716.

¹⁰³ Durmuş TEZCAN/M. Ruhan ERDEM/R. Murat ÖNOK: **5237 Sayılı Kanuna Göre Ceza Özel Hukuku**, Üçüncü Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2006, s. 669.

¹⁰⁴ ARTUK/GÖKÇEN/YENİDÜNYA: **Özel Hükümler (2007)**, s. 657; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK: **Ceza Özel (2006)**, s. 666-667.

davada bir haklı bir haksız çıkan taraf bulunmaktadır (yaygın bir yanlış nitelendirme olsa bile, her davada bir kazanan bir de kaybeden vardır). Özellikle konusu malvarlığına ilişkin olup değeri büyük meblağlara ulaşan davalarda haksız çıkan tarafın hâkimlere yönelik asılsız isnatlarda bulunması yaygın olarak rastlanılan bir durumdur. Dolayısıyla rüşvet aldığı veya irtikâpta bulunduğu kanısını uyandırmayı, somut olgu ve kanıt olmadığı sürece disiplin suçu olarak kabul etmemek gerekir.

• Doğrudan doğruya veya aracı eliyle hediye istemek ve görev sırasında olmasa bile çıkar sağlamak amacı ile verilen hediyeyi kabul etmek veya iş sahiplerinden borç istemek veya almak

Maddede iki eylem yasaklanmakta ve disiplin cezasını gerektirmektedir:

- Hediye istemek ve kabul etmek: Yasa, bunun doğrudan veya aracı eliyle olması arasında bir fark görmemiştir. Hediyein mutlaka görev sırasında alınmasına gerek yoktur. Yeter ki çıkar sağlamak amacı ile verilsin. Nezaket gereği ya da olağan olarak verilen hediyelerin kabul edilmesi bu kapsamda değildir. Örneğin adli yılın açılışı nedeniyle gönderilen çiçek ya da kalem gibi.

- İş sahiplerinden borç istemek veya almak

Birleşmiş Milletler Bangalor Yargı Etiği İlkeleri'ne göre, hâkim ve aile üyeleri; yargısal görevlerin yerine getirilmesine ilişkin olarak, bir şeyin hâkim tarafından yapılması, yapılmaması veya yapılmasına kayıtsız kalınması ile ilintili herhangi bir hediye, bir kredi, bir teberrû ya da bir iltimas isteminde ne bulunabilir ne de kabul edebilir (Değer 4.14). Hâkim, mahkeme personeline veya nüfuzu, idaresi ve yetkisi tahtında kalan diğer kişilere, görevlerinin veya işlevlerinin yerine getirilmesine ilişkin olarak; bir şeyin yapılması, yapılmaması veya yapılmasına kayıtsız kalınması ile ilintili herhangi bir hediye, bir kredi, bir teberrû ya da bir iltimas isteminde bulunmaları veya kabul etmeleri konusunda izin veremez (Değer 4.15). Umuma açıklama konusundaki yasal gerekler ve hukuk gözetilmek suretiyle hâkim; tarafgirlik görüntüsüne yol açmayacak veya yargısal görevlerin icrasında hâkimi etkilemek amacıyla verildiği izlenimi yaratmayacak hatıra kabilinden hediye, ödül veya benzeri şeyi alabilir (Değer 4.16).

Savcılar için Etik ve Davranış Biçimlerine İlişkin Avrupa Esaslarına (Budapeşte İlkeleri'ne) göre; savcılar, üçüncü kişilerden, teşvik ve konukseverlik, herhangi bir hediye, ödül, menfaat kabul etmemeli, dürüstlük, adillik ve tarafsızlığını tehlikeye sokabilecek herhangi bir görevi yürütmemelidirler.¹⁰⁵

2004 yılında 5176 sayılı Yasayla¹⁰⁶ kamu görevlilerinin uymaları gereken saydamlık, tarafsızlık, dürüstlük, hesap verebilirlik, kamu yararını gözetme gibi etik davranış ilkeleri belirlemek ve uygulamayı gözetmek üzere **Kamu Görevlileri Etik Kurulu** kurulmuştur. Kurul, kamu görevlilerinin görevlerini yürütürken uymaları gereken etik davranış ilkelerini hazırlayacağı yönetmeliklerle belirlemek, etik davranış ilkelerinin ihlâl edildiği savıyla re'sen veya yapılacak başvurular üzerine gerekli inceleme ve araştırmayı yaparak sonucu ilgili makamlara bildirmek, kamuda etik kültürünü yerleştirmek üzere çalışmalar yapmak veya yaptırmak ve bu konuda yapılacak çalışmalara destek olmakla görevli ve yetkilidir (5176 sayılı K. m. 3). Kamu Görevlileri Etik Kurulu, hediye alma yasağının kapsamını belirlemeye ve en az genel müdür veya eşiti seviyedeki üst düzey kamu görevlilerince alınan hediyelerin listesini gerektiğinde her takvim yılı sonunda bu görevlilerden istemeye yetkilidir (DMK. m. 29). Kurul, başvuruya konu işlem veya eylemi gerçekleştiren kamu görevlisinin, etik davranış ilkelerine aykırı işlem veya eylemi olduğunu saptaması ve bu kararın kesinleşmesi halinde, bu durumu Başbakanlık, Kurul kararı olarak Resmi Gazete aracılığıyla kamuoyuna duyurur. Ancak Kurul kararlarının yargı tarafından iptali halinde Kurul, yargı kararını yerine getirir ve Resmi Gazetede yayımlatır (5176 sayılı K. m. 5/3).

---

¹⁰⁵ 1 Bu ilkeler, özellikle:

- İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması İçin Avrupa Sözleşmesi'nden,
- Ceza Adaleti Sisteminde Savcıların Rolüne İlişkin Rec (2000) 19 nolu tavsiyeden,
- Kamu Görevlilerinin Davranış Tarzlarına İlişkin Rec (2000) 10 nolu tavsiyeden,
- Suçun Önlenmesine ve Suçlulara Yönelik Muamelelerle İlgili İlkelerin, Savcıların Görevlerine Uyarlanmasına İlişkin 8. Birleşmiş Milletler Kongresinde kabul edilen ilkelerden, (Havana, 27.Ağustos-7.Eylül 1990)
- Uluslararası kuruluşların özel ve kamu kuruluşlarına önerdiği veya uyarladığı ilgili diğer etik ve meslekî kurallardan, esinlenilerek hazırlanmıştır.

¹⁰⁶ Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Yasa (Kabul Tarihi: 25.05.2004).

Hemen belirtelim ki, Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Bakanlar Kurulu üyeleri, Türk Silahlı Kuvvetleri ve yargı mensupları ve üniversiteler bu kanunun kapsamına alınmamıştır (5176 sayılı K. m. 1). Dolayısıyla hâkim ve savcılar için Kamu Görevlileri Etik Kurulu'nun bir denetimi söz konusu değildir.

G. MESLEKTEN ÇIKARMA CEZASI

Meslekten çıkarma, bir daha mesleğe alınmamak üzere göreve son verilmesidir (2802 sayılı K. m. 69).

Meslekten çıkarma cezası, hâkim ve savcılar için kurumla sürekli ilişik kesilmesi sonucunu doğuran en ağır disiplin cezasıdır. Kurumla sürekli ilişik kesilmesi sonucunu doğuran disiplin cezaları, mevzuatımızda “*devlet memurluğundan çıkarma*” veya “*meslekten çıkarma*” biçiminde yer almaktadır. Devlet memurluğundan çıkarma cezası, memurun bir daha devlet memurluğuna atanmamak üzere memurluktan; meslekten çıkarma ise ilgilinin, görev yaptığı kurum veya kuruluş hizmetlerinde bir daha çalıştırılmamak üzere görevinden (mesleğinden) ilişikinin kesilmesidir.¹⁰⁷

Meslekten çıkarma cezasını alan bir kimse bir daha hâkim ve savcı olmaz. Ancak bu ceza, koşulları varsa ilgilinin başka bir kamu görevlisi (örneğin memur) olmasına engel değildir.¹⁰⁸

Meslekten çıkarma cezası gerektiren eylemler şunlardır:

• 68. maddenin (e) bendinde yazılı hallerden dolayı hangi sınıf ve derecede olursa olsun iki defa, diğer hallerden dolayı bir derecede iki veya derece ve sınıf kaydı aranmaksızın üç defa yer değiştirme veya derece yükselmesinin durdurulması cezası almış olmak meslekten çıkarılmayı gerektirir.

Buna göre aşağıdaki durumlar meslekten çıkarılmayı gerektirir:

- Somut bir isnatta bulunulmamış ve kanıt edilmemiş olsa bile, rüşvet aldığı veya irtikâpta bulunduğu kanısını uyandırmadan dolayı hangi sınıf ve derecede olursa

¹⁰⁷ D. 1. D., 28.3.2000, E. 2000/33, K. 2000/42 (www.kazanci.com.tr).

¹⁰⁸ SANCAKTAR: Devlet Memuriyetinden Çıkarma (2001), s. 175.

olsun iki defa yer değiştirme veya derece yükselmesinin durdurulması cezası almış olmak.

- Diğer hallerden dolayı bir derecede iki defa yer değiştirme veya derece yükselmesinin durdurulması cezası almış olmak. Diğer hallerden anlaşılması gereken 2802 sayılı kanununun 68. maddesinde, e bendi dışında kalan disiplin ihlalleridir.

- Derece ve sınıf kaydı aranmaksızın üç defa yer değiştirme veya derece yükselmesinin durdurulması cezası almış olmak.

• **Taksirli suçlar hariç olmak üzere, altı aydan fazla hapis cezası almak veya affa uğramış olsa bile 8. maddenin (h) bendinde yazılı suçlardan biri ile kesin hüküm giymek meslekten çıkarılmayı gerektirir.**

Öncelikle belirtelim ki, Yasa'da açıkça düzenlendiği üzere, taksirli suçlardan alınan ve kesinleşen mahkûmiyetler, süresi ne olursa olsun meslekten çıkarılmayı gerektirmez. Bu açıdan bilinçli – bilinçsiz (basit, adi, öngörüsüz) taksir ayrımı da yapılmamıştır. Dolayısıyla bilinçli taksirle hareket edilen durumlarda alınan mahkûmiyetler de meslekten çıkarılmayı gerektirmez.

Altı aydan fazla hapis cezası almak başkaca bir koşul aranmaksızın meslekten çıkarılmayı gerektirir. Ancak alınan mahkûmiyetin meslekten çıkarılmayı gerektirmesi için kesinleşmesi gerekir.

Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun 8. maddenin (h) bendinde yazılı suçlardan biri ile kesin hüküm giymek meslekten çıkarılmayı gerektirir. Buna göre, taksirli suçlar hariç olmak üzere, üç aydan fazla hapis cezası almak veya affa uğramış olsa bile Devletin şahsiyetine karşı işlenen suçlarla zimmet, ihtilas, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı veya şeref ve haysiyet kırıcı bir suçtan veya kaçakçılık, resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, Devlet sırlarını açığa vurma suçlarından biriyle kesin hüküm giymek meslekten çıkarılmayı gerektirir (2802 sayılı K. m. 8/h). Bu suçların affa uğramış olması, disiplin cezasının uygulanmasına engel değildir. Zira Yasa açıkça "**affa uğramış olsa bile**" 8. maddenin (h) bendinde yazılı suçlardan biri ile kesin hüküm giymenin meslekten çıkarılmayı gerektiğini düzenlemiştir.

Verilen cezanın 8. maddenin (h) bendinde yazılı suçlardan dolayı verilmemiş olması ve cezanın ertelenmiş, Türk Ceza Kanunu'nun 50. maddesindeki tedbirlerden birine çevrilmiş veya yüzseksen günden fazla adli para cezası olması halinde; meslekten çıkarma cezası yerine, yer değiştirme cezası verilir. Burada yer değiştirme cezası verip vermemekte Kurul'un takdir yetkisi yoktur; zira Yasa'da "...verilir." denilmektedir.

Yukarıda sayılanların dışında kalan ceza mahkûmiyetlerinin ertelenmiş veya Türk Ceza Kanunu'nun 50. maddesindeki (kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımlara) ceza veya tedbirlere çevrilmiş olup olmadığına bakılmaksızın suçun niteliğine göre aylıktan kesme, kınama, kademe ilerlemesinin durdurulması, derece yükselmesinin durdurulması veya yer değiştirme cezalarından biri verilir. Burada da Kurul'un takdir yetkisi yoktur; Kurul, sayılan cezalardan uygun olanı vermek zorundadır.

• Hükümlülüğü gerektiren suç, mesleğin onur ve saygınlığını bozan veya mesleğe olan genel saygı ve güveni gideren nitelikte görülürse, Yasa'da daha alt derecede bir disiplin cezası öngörülmemiş olmak kaydıyla meslekten çıkarma cezası verilir.

Toplumsal yaşam çekişme doğuran bir mekanizmadır. İnsanlar bu çekişmelerini çözmeden huzur bulamaz ve yaşamlarını sürdüremezler. Çıkar hırsı ile kızıışan insanları teskin eden, birbirleriyle kaynaştıran, yöneticilere nüfuz ve itibar sağlayan biricik tılsım "adalet"tir. Adalet mülkün ve tüm uygar erdemlerin temeli, hukukun idesidir. Normların mevcudiyeti uyuşmazlıkları kendiliğinden çözmez. Çünkü gerçek adaleti yasalar değil, hâkimler dağıtır.¹⁰⁹ Bu nedenle toplumda adaleti sağlayan kişilere özel bir saygı duyulmakta, hâkimlik ve savcılık mesleğinin özel bir onur ve saygınlığı bulunmaktadır. Yasa koyucu da bu onur ve saygınlığın korunması için ağır yaptırımlar öngörmüştür.

Hükümlülüğü gerektiren suç, mesleğin onur ve saygınlığını bozan veya mesleğe olan genel saygı ve güveni gideren nitelikte görülürse meslekten çıkarma cezası verilir. Ancak bu cezanın verilebilmesi için Yasa'da daha alt derecede bir disiplin

---

¹⁰⁹ AVCI: Hâkimin Görevi İhmal Suçu, s. 1-2.

cezası öngörülmemiş olması gerekir. Zira Yasa'da daha alt derecede bir disiplin cezası öngörülmüş ise meslekten çıkarma cezası değil, sözü edilen ceza uygulanır. Hükümlülüğü gerektiren suç, mesleğin onur ve saygınlığını bozan veya mesleğe olan genel saygı ve güveni gideren nitelikte görülürse cezanın miktarı, ertelenmiş veya Türk Ceza Kanunu'nun 50. maddesindeki ceza veya tedbirlerden birine çevrilmiş olup olmadığının bir önemi yoktur.

• **Disiplin cezasının uygulanmasını gerektiren eylem, suç oluşturma ve hükümlülüğü gerektirmese bile mesleğin onur ve saygınlığı ile memuriyet nüfuz ve itibarını bozacak nitelikte görüldüğü takdirde meslekten çıkarma cezası verilir.**

Hâkimler ve Savcılar Yasası'na göre, meslekten çıkarma cezası gerektiren eylemler genellikle aynı zamanda suç oluşturmakta ve mahkûmiyeti gerektirmektedir. Ancak istisnai bir durum olarak suç oluşturmayan ve hükümlülüğü gerektirmeyen eylemler, mesleğin onur ve saygınlığını ve memuriyet nüfuz ve itibarını bozacak nitelikte ise meslekten çıkarma cezası verileceği öngörülmüştür. Örneğin Türk pozitif hukukunda “zina” eylemi suç değildir. Ancak zina toplumda yaygın anlayışa göre kabul edilebilir bir eylem de değildir. Hatta yerleşik ahlak anlayışında bu eylem kınanan bir davranıştır. Bu durumda bir hâkim veya savcının zina eylemini işlemesi, ona meslekten çıkarma cezasının uygulanmasını gerektirebilir.

Daha önce de belirttiğimiz gibi, bağımsızlık açısından disiplin suçları ve cezalarının mümkün olduğunca somut bir biçimde düzenlenmiş olması ayrı bir güvencedir. Hâkim veya savcının neyin yapmaması gereken bir davranış olduğunu önceden bilebilmelidir. Disiplin cezası veren kuruma geniş bir yorum alanı bırakılması, keyfilik yaratabilecek ve bağımsızlık bakımından bir tehdit oluşturabilecek bir durumdur.¹¹⁰

---

¹¹⁰ İNCEOĞLU: Yargıca Yönelik Disiplin Süreçleri... (2007), s. 57.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SORUŞTURMA USULÜ

Soruşturma (= tahkikat), en genel anlamıyla, bir ihlal olup olmadığını açıklığa kavuşturmak amacıyla bir idari veya adli makamın yönettiği, ilgililerden ve tanıklardan bilgi toplama ve irdeleme şeklinde gerçekleşen faaliyettir. Disiplin soruşturması ise bir disiplin ihlalinin olup olmadığını tespit etmek amacıyla yetkili makamlar tarafından başlatılan ve yürütülen faaliyettir.

Disiplin soruşturmaları; olaylarla kanıtların, suçun işleniş koşulları, oluş biçimleri, sonuçları ve ilgililerin kişisel durumları göz önünde tutularak yansız bir biçimde değerlendirilmesi olanağı sağlamaktadır.¹¹¹

I. DİSİPLİN İHLALİNİN ÖĞRENİLMESİ

Bir hâkim veya savcının disiplin suçu niteliğindeki bir eylemi işlediği değişik yollarla öğrenilebilir. Bu konuda en çok başvurulan yöntemler şunlardır:

- İhbar ve şikâyet
- Teftiş
- Re'sen öğrenme

A. İHBAR VE ŞİKÂYET

En genel anlamıyla ihbar (suç duyurusu), soruşturma ve kovuşturması re'sen yapılan bir suçun işlendiğinden haberdar olan bir kimsenin, bu durumu, yetkili

---

¹¹¹ Tekin AKILLIOĞLU: YÖNETİM ÖNÜNDE SAVUNMA HAKLARI, ANKARA: TODAİE Yayını, 1983, s. 165-166 [Aktaran: s. 90]

makamlara bildirmesidir. İhbar kamusal makamlar tarafından yapılabileceği gibi, kişiler tarafından da yapılabilir.¹¹²

Şikâyet, yasada fail hakkında muhakeme yapılabilmesi için suçtan zarar görenin iradesinin arandığı durumlarda, suçtan zarar görenin fail hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılmasını yetkili makamlardan istemesidir. Başka bir deyişle, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı bir suç nedeniyle suçtan zarar görmüş olan kişinin, süresinde bu suç ile ilgili muhakeme yapılma arzusunu yetkili makamlara açıklamasıdır.¹¹³

Hâkim ve savcılar hakkında;

- belli bir konuyu içermeyen veya somut kanıtı dayanmayan,
- başvuru sahibinin adı, soyadı, imzası ile iş veya yerleşim yeri adresi ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları için Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası bulunmayan,
- daha önceden şikâyet konusu yapıp sonuçlanan hususlarda yeni kanıt içermeyen,
- yasa yollarına başvuru nedeni olarak ileri sürülebilecek veya hâkimlerin yargı yetkisi ve takdiri kapsamında kalan hususlara ilişkin bulunan,
- akıl hastalığı nedeniyle vesayet altına alınanlar ile henüz vesayet altına alınmamış olmakla birlikte bu hastalığa yakalandıkları sağlık kurulu raporu ile belirlenenlerce verilmiş olan,

ihbar ve şikâyetler işleme konulmaz. Ancak başvuru sahibinin adı, soyadı, imzası ile iş veya yerleşim yeri adresi ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları için Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası bulunmayan ihbar ve şikâyetlerin somut kanıtlara dayanması durumunda, konu hakkında gerekli araştırma ve inceleme yapılır (2802 sayılı K. m. 97).

---

¹¹² İsmail ERCAN: **Ceza Muhakemesi Hukuku**, İstanbul: İkinci Sayfa Yayınları, 2007, s. 280.

¹¹³ ERCAN: Muhakeme (2007), s. 281.

Bir kişinin şikâyeti üzerine başlanan disiplin soruşturması, şikâyetten vazgeçilse bile durdurulmaz (2802 sayılı K. m. 76/1). Soruşturma için özel olarak müfettiş veya yetkili gönderilmesini gerektirmiş olan bir şikâyetin haksız olduğunun anlaşılması halinde soruşturma için Devletçe yapılan masraflar hakkında Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 329. maddesi uygulanır (2802 sayılı K. m. 76/2). Söz edilen maddeye göre suç uydurup iftirada bulunduğu sabit olan kimse, bu nedenle yapılmış giderleri ödemeye mahkûm edilir (CMK m. 329). Disiplin cezasını gerektirecek nitelikte olan ihbar ve şikâyetin kötü niyetle yapıldığı veya kanıtların uydurulduğu anlaşılan hallerde, mahkemece yukarıdaki fıkra hükmü uygulanmakla birlikte Türk Ceza Kanunu'nun 267. maddesinin birinci fıkrasında yazılı ceza hükmolünür. Sözü edilen maddeye göre, yetkili makamlara ihbar veya şikâyette bulunarak ya da basın ve yayın yoluyla, işlemediğini bildiği hâlde, hakkında soruşturma ve kovuşturma başlatılmasını ya da idarî bir yaptırım uygulanmasını sağlamak için bir kimseye hukuka aykırı bir eylem isnat eden kişi, bir yıldan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır (TCK m. 267/1). Ancak bu konuda kovuşturma yapılması Adalet Bakanlığı'nın iznine bağlıdır (2802 sayılı K. m. 76/3). Hâkimin şikâyetçi aleyhine dava açabilmesi için Adalet Bakanlığı'nın iznini gerekli kılan 76/3 maddesinin Anayasa'nın, herkesin meşru araç ve yollardan yararlanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı ve davalı olarak iddia ve savunma hakkına sahip olduğu yolundaki 36. maddesi ile temel hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkesin yetkili makama başvurma olanağının sağlanmasını isteme hakkına sahip olduğuna ilişkin 40. maddesi hükmüne aykırılığı ileri sürülerek Anayasa Mahkemesi'ne başvurulmuş, Yüksek Mahkeme, iptali istenen kuralın başvuran mahkemenin bakmakta olduğu davada uygulayacağı kural olmaması nedeniyle itirazın reddine karar vermiştir.¹¹⁴ Bu gibi hallerde kovuşturma, şikâyet olunan hâkim ve savcının mensup olduğu mahkemeye en yakın ağır ceza mahkemesi merkezindeki Cumhuriyet savcısına ve yargılaması o yer ağır ceza mahkemesine aittir.

Adalet komisyonu başkanları görev yaptıkları yargı çevresi içindeki hâkimlerin; ağırceza Cumhuriyet başsavcılarını ise merkezdeki Cumhuriyet savcılarını ile bağlı ilçe Cumhuriyet başsavcı ve Cumhuriyet savcılarının; öğrendikleri disiplin cezasını gerektiren eylemlerini Adalet Bakanlığı'na bildirirler (2802 sayılı K. m. 62/2).

¹¹⁴ AYM., 19.01.1993, E. 1993/2, K. 1993/2, R.G: 16 Mart 1993, Sayı: 21526.

Burada komisyon başkanı ve başsavcılarının takdir yetkisi bulunmamaktadır; bu nedenle disiplin ihlali niteliğindeki eylemleri her durumda bildirmek zorundadırlar. Adalet komisyonu başkanı ya da başsavcı tarafından bildirilen disiplin suçu ihbarları asılsız çıkarsa bu takdirde bildirimde bulunanların sorumluluğu doğup doğmadığını anlayabilmek için ihbarın ciddiliğini araştırmak gerekir. İhbar, makul bir şüpheye dayanarak yapılmışsa, yani o anki oluşa göre hâkim veya savcının disiplin suçu işlediği konusunda geçerli ve somut olgu ve kanıtlar varsa ihbar konusu olayların sonradan asılsız olduğunun öğrenilmesi, ilgili başkan ya da başsavcının herhangi bir sorumluluğunu doğurmaz.

B. TEFTİŞ

Hâkim ve savcılar belli aralıklarla (uygulamada iki yılda bir) adalet müfettişleri aracılığıyla adli teftişe tabi tutulurlar. Adalet müfettişleri; hâkim ve savcılarının görevlerini, yasa, tüzük, yönetmelik ve genelgelere (hâkimler için idari nitelikteki genelgelere) uygun olarak yapıp yapmadıklarını ve adalet daireleri ile idari yargı dairelerini denetleme; hâkim ve savcılarının ve adalet daireleri personelinin görevlerinden dolayı veya görevleri sırasında suç işleyip işlemediklerini, hal ve eylemlerinin sıfat ve görevleri icaplarına uyup uymadığını araştırma ve gerektiğinde haklarında inceleme ve soruşturma işlemlerini yaparlar. İdari yargıdan atanan adalet müfettişleri yalnızca bölge idare, idare ve vergi mahkemelerinin denetimi ile idari yargı hâkim ve savcılarının hakkındaki soruşturmalarda görevlendirilirler (2802 sayılı K. m. 100).

C. RE'SEN ÖĞRENME

Herhangi bir ihbar ve şikâyet yapılmadan ya da teftiş olmadan bir hâkim veya savcının disiplin suçu işlediği soruşturmaya yetkili makamlarca re'sen öğrenilebilir. Örneğin bir hâkimin gazetede yazdığı bir yazıda görülmekte olan bir davayla ilgili olarak menfaat sağlandığını ama pişman olduğunu yazması ve bunun yetkili mercilerce okunması gibi.

II. İSNADIN CİDDİLİĞİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

A - Hâkim ve savcılar hakkında disiplin suçu işlediği yönündeki savlar (iddialar) Adalet Bakanlığı'na iletilmelidir. Bu konudaki başvurular Bakanlık tarafından değerlendirilir. Bu bildirim, hâkim veya savcının işlem veya eyleminden zarar gören kişilerce yapılabileceği gibi, adalet müfettişleri, hâkimin görev yaptıkları yargı çevresi içindeki adalet komisyonu başkanları ile savcının bağlı olduğu ağır ceza Cumhuriyet başsavcılarını ve diğer ilgililer tarafından da yapılabilir.

B- Hâkim ve savcılarının görevden doğan veya görev sırasında işlenen suçları, sıfat ve görevleri gereğine uymayan tutum ve davranışları nedeniyle, haklarında inceleme ve soruşturma yapılması **Adalet Bakanlığı'nın iznine** bağlıdır (2802 sayılı K. m. 82/1). Önceden izin alınmasını gerektirmeyen durumlar da vardır. Adalet müfettişlerinin denetim ve soruşturma sırasında öğrendikleri ve gecikmesinde sakınca bulunan konuların soruşturması için önceden izin alınması gerekmekte, ancak durum hemen Adalet Bakanlığı'na bildirilmektedir (2802 sayılı K. m. 83). Hâkimler ve Savcılar Kanuna göre, Adalet Bakanlığı tarafından izin verildikten sonra hâkim ve savcılar hakkında tamamlanan soruşturma evrakı Bakanlık Ceza İşleri Genel Müdürlüğüne gönderilir. Burada yapılacak inceleme sonunda düzenlenecek düşünce yazısı üzerine kovuşturma yapılmasına veya disiplin cezası uygulanmasına gerek olup olmadığı Bakanlıkça takdir edilerek evrak ilgili mercilere tevdi olunur veya işlemde kaldırılır (2802 sayılı K. m. 87). Dolayısıyla izin verilmesi, yalnız adli kovuşturmalar için değil, disiplin soruşturmaları için de zorunludur. Hâkim ve savcılar hakkında Adalet Bakanlığı'nın izin vermediği sürece disiplin soruşturması yapılmaz.

Danıştay'a göre, "2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun 82. maddesinin 1. fıkrasında; hâkim ve savcılarının görevden doğan ve görev sırasında işlenen suçları, sıfat ve görevleri gereğine uymayan tutum ve davranışları nedeniyle, haklarında inceleme ve soruşturma yapılmasının Adalet Bakanlığı'nın iznine bağlı olduğu, 87. maddesinde; hâkim ve savcılar hakkında tamamlanan soruşturma evrakının Bakanlık Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'ne gönderileceği, bu Genel Müdürlük tarafından yapılacak inceleme sonucunda düzenlenecek düşünce yazısı üzerine kovuşturma yapılmasına veya disiplin cezası uygulanmasına gerek olup olmadığının Bakanlıkça takdir edilerek evrakın ilgili mercilere gönderileceği veya işlemde kaldırılacağı hükme

bağlanmış, Kanununun 89. maddesinde; "hakim ve savcılar hakkında görevden doğan veya görev sırasında işledikleri suçlar nedeniyle kovuşturma yapılması gerekli görüldüğü takdirde evrak, Adalet Bakanlığı'nca ilgilinin yargı çevresinde bulunduğu ağır ceza mahkemesine en yakın ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet Savcılığı'na; Adalet Bakanlığı merkez kuruluşunda görevli hakim ve savcılar hakkındaki evrak ise Ankara Cumhuriyet Savcılığına gönderilir. Cumhuriyet savcısı beş gün içinde iddianamesini düzenleyerek evraki, soruşturmanın açılmasına yer olmadığına karar verilmek üzere ağır ceza mahkemesine verir..." hükmüne yer verilmiştir. Belirtilen yasal düzenleme ile hâkim ve savcılarının görevleri sırasında işledikleri suçlardan dolayı haklarında kovuşturma ve soruşturma yapılabilmesi Adalet Bakanlığı'nın iznine bağlı kılınmıştır. Anılan bakanlıkça bu iznin verilmemesi halinde, hâkim ve savcılar hakkında herhangi bir soruşturma veya kovuşturma yapılamamaktadır. Adalet Bakanlığı'nca izin verilmesi durumunda ilgili hâkim ve savcılar hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılabilmekte ve bakanlıkça kovuşturma açılması gerekli görülürse 2802 sayılı Kanununun 89. maddesi uyarınca ilgililer hakkında doğrudan ceza davası açılmaktadır. İzin verilmemesi durumunda ise ilgililer hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılamamakta, yetkili kurul veya merciler tarafından disiplin cezası verilmesi ya da ceza yargılamasını ilgilendiren bir konuda kovuşturma ve kamu davası açılması yolu tamamen kapatılmaktadır. Hâkimler ve savcılar hakkındaki ihbar ve şikayetler yalnızca ceza yargılamasını gerektiren bir suç atılımına yönelik olmayıp, disiplin ihlaline veya idari bir önemle sonuçlanabilecek hâllere de ilişkin olabileceğinden ve bu farklı sonuçlar ancak yapılacak bir inceleme ve soruşturma sonucunda ortaya çıkabileceğinden, hâkim ve savcılar hakkında verilecek inceleme veya soruşturma izninin yalnızca ceza yargılamasına ilişkin olduğunun kabulüne olanak bulunmamaktadır." ¹¹⁵

Yargı mensupları hakkında soruşturma izni verilmemesine ilişkin işlemin hukuksal niteliğini de tartışmak gerekir. **Danıştay'a** göre, "Davacının şikâyeti üzerine bazı yargı mensupları hakkında yapılan inceleme sonucunda işlem yapılmasına gerek görülmediğine ilişkin olarak kurulan işlemin; davalı idarece kamu gücü kullanılarak takdir yetkisi içinde kurulması ve hukuksal sonuç doğurması nedeniyle tüm unsurları ile idari işlem olduğuna, incelenebileceği başka bir idari birim veya yargı mercii kalmadığına ve bu nitelikte bir işleme yargı yolunu kapayan bir yasa hükmü

¹¹⁵ 4. D., 13.6.2006, E. 2006/1584, K. 2006/3420 (www.kazanci.com.tr).

bulunmadığına göre, Anayasa'nın 36. maddesinde öngörülen "hak arama özgürlüğü" ve 125. maddesinde öngörülen "idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolunun açık olduğu" ilkeleri uyarınca davaya konu edilebileceği tabiidir. Takdir yetkisi kullanılarak kurulan bakanlık işleminin, yargı yolu kapatılmamış tüm idari işlemler gibi, açılan bir dava sonucunda amaç yönü ile hukuka uygunluğunun denetlenebilmesinin Anayasa ve 2577 sayılı Yasa gereği olduğu, sözü edilen denetimin ise ancak idari yargı yerlerince yapılacağı açıktır. Bu bakımdan, davacının şikâyeti üzerine ilgili yargı mensupları hakkında soruşturma izni verilmemesine ilişkin idari işleme karşı açılan davada, işin esasına girilerek bir karar verilmesi gerekirken, sözü edilen işlemin idari davaya konu olamayacağı gerekçesiyle davanın reddi yolunda verilen İdare Mahkemesi kararında hukuka uyarlık bulunmamaktadır.”¹¹⁶ Kanımızca yargı mensupları hakkında soruşturma için izin verilmemesine ilişkin olarak kurulan işlem; bir idari makam olan Adalet Bakanlığınca kamu gücü kullanılarak tek yanlı irade açıklamasıyla oluşturulduğu ve hukuksal sonuç doğurduğu için idari işlem niteliğindedir. Dolayısıyla idari davaya konu edilebilmesi mümkündür.

Yürütme organının bir üyesi olan Bakan geniş bir takdir alanına sahiptir, soruşturma izni vererek veya kovuşturma ve disiplin cezası verilmesini gerekli görerek yargıcın sorumluluğu mekanizmasını harekete geçirebileceği gibi tersi yönde hareket ederek hâkim veya savcının sorumluluğuna gidilmesinin önünü de kapatabilir. Sorumluluk mekanizmasının çalıştırılmaması toplumda kuşku yaratan (yolsuzluk, adam kayırma, siyasi tarafgirlik gibi) olayların açığa çıkmasının engellendiği izlenimi yaratabileceği gibi yürütmenin yargı üzerinde etkili olduğu izlenimini de yaratabilmektedir. Sorumluluk mekanizmasının harekete geçirilmesi de benzer izlenim yaratmaktadır. Şöyle ki bu yolla hâkim ve savcıların üzerinde baskı yapılabileceği düşünülmektedir.¹¹⁷

C- Adalet Bakanlığı disiplin cezasını gerektiren işlem veya eylemlerle ilgili olarak bir inceleme başlatır. Bu incelemeyle ilgili sekreteryaya işlemlerini Adalet Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğü yapar. Genel müdürlük Bakan adına incelemeyi adalet müfettişleri veya hakkında soruşturma yapılacak olandan daha kıdemli hâkim veya savcı eliyle yaptırılabilir. Eğer adalet müfettişleri aracılığıyla inceleme yapılacaksa

¹¹⁶ 4. D., 13.6.2006, E. 2006/1584, K. 2006/3420 (www.kazanci.com.tr).

¹¹⁷ İNCEOĞLU: Yargıca Yönelik Disiplin Süreçleri... (2007), s. 65-66.

bu konuda Teftiş Kurulu Başkanlığı'ndan müfettiş görevlendirmesi konusunda istemde bulunulur. Uygulamada hâkimler için yargı çevresi içerisinde yer aldıkları adalet komisyonu başkanına, savcılar için başsavcıya ihzari nitelikte bir inceleme yapması için yazı gönderilmektedir. Bu inceleme isnadın ciddi olup olmadığı yönündedir.

Adalet müfettişleri gerek gördükleri kimseleri yeminle dinleme, gerektiğinde istinabe yoluna başvurma ve soruşturmanın zorunlu kıldığı hallerde arama yapma, sübut kanıtlarını, gereken bilgileri bütün daire ve kuruluşlardan doğrudan doğruya toplama yetkilerine sahiptir. Soruşturma ile görevlendirilen hâkim ve savcılar da adalet müfettişlerinin bu yetkilerine sahiptir. Adalet müfettişlerince yapılacak denetim, inceleme ve soruşturmalarda ilgili kuruluş ve kişiler istenecek her türlü bilgi ve belgeyi vermek zorundadırlar (2802 sayılı K. m. 101, 102). Adalet müfettişleri; denetleme, araştırma, inceleme ve soruşturmaları Bakan adına yaparlar. Müfettişlere, Adalet Bakanı ve doğrudan Bakana bağlı Teftiş Kurulu Başkanı ile Başkan yardımcıları emir verebilmektedir.

D- Müfettişler ya da görevlendirilen hâkim veya savcılar tarafından yapılan inceleme sonucunda tamamlanan soruşturma evrakı Bakanlık Ceza İşleri Genel Müdürlüğüne gönderilir. Bu Genel Müdürlük tarafından yapılacak inceleme sonunda düzenlenecek düşünce yazısı üzerine kovuşturma yapılmasına veya disiplin cezası uygulanmasına gerek olup olmadığı Bakanlıkça takdir edilerek evrak ilgili mercilere tevdi olunur veya işlemden kaldırılır (2802 sayılı Y. 87).

E- Yapılan inceleme sonucunda isnat ciddi görülmezse disiplin dosyası işlemde kaldırılır. Uygulamada bakanlık adına işlemde kaldırma kararlarını yetkili kılınan müsteşar yardımcısı imzalamaktadır. Isnat ciddi görülürse ilgili hâkim ve savcı hakkında soruşturma açılmasına karar verilir.

Soruşturma raporunu hazırlayan adalet müfettişi veya kıdemli hâkim veya savcı olmakla birlikte, soruşturma raporu doğrultusunda kovuşturma ve disiplin cezası uygulanması için ilgili makamlara dosyanın gönderilmesini gerekli gören Adalet Bakanı'dır.¹¹⁸

---

¹¹⁸ İNCEOĞLU: Yargıca Yönelik Disiplin Süreçleri... (2007), s. 68.

III. DİSİPLİN SORUŞTURMASININ BAŞLATILMASI

Hâkim ve savcının disiplin suçu niteliğinde olduğu kabul edilen eylemi işlediği konusundaki isnat ciddi görülürse ilgili hâkim ve savcı hakkında soruşturma açılır.

Hâkim ve savcı hakkında soruşturmanın açılması (başlaması), görevden uzaklaştırma tedbiri de birlikte uygulanmadığı sürece onun özlük haklarına bir etki etmez.

Soruşturmanın başladığı bir yazıyla ilgili hâkim veya savcıya tebliğ olunur. Bu yazının hangi eylemlerin soruşturmaya neden olduğunu açıkça göstermesi gerekir. Soruşturmayı yapan veya Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu bu yazıyla birlikte savunma hakkını kullanabileceğini ilgiliye bildirmek zorundadır. Zira diğer kamu görevlilerinde olduğu gibi, hâkim ve savcılar hakkında da savunmaları alınmadan disiplin cezası verilemez (2802 sayılı K. m. 71/1).

Savunma süresi en az üç gündür. Soruşturmayı yapan veya Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu üç günden az olmamak üzere ilgili hâkim veya savcıya savunmasını yapma olanağı tanımak zorundadır. Üç günlük süre bu konudaki asgari (en az) süreyi göstermektedir. Dolayısıyla daha uzun bir savunma süresinin tanınması da mümkündür. Bu süre içinde veya belirtilen bir tarihte savunmasını yapmayan ilgili, savunma hakkından vazgeçmiş sayılır (2802 sayılı K. m. 71). Devlet Memurları Yasası'na göre, soruşturmayı yapanın veya yetkili disiplin kurulunun yedi günden az olmamak üzere verdiği süre içinde veya belirtilen bir tarihte savunmasını yapmayan memur, savunma hakkından vazgeçmiş sayılır (DMK. m. 130/2).

Kanımızca Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun savunma yapılabilmesi için öngördüğü asgari süre yetersizdir. Bu konuda Devlet Memurları Kanunu'ndaki düzenleme daha yerindedir Zira savunmanın yapılabileceği asgari sürenin yüksek tutulması, hâkim ve savcıya daha geniş bir savunma olanağı sağlayacaktır. Ne var ki Yasa'ya göre asgari süreyi arttırmak sonuçta soruşturmayı yapan veya Kurul'un takdire bağlı olduğu için hâkim ve savcılar asgari bir güvenceden yoksundur. Kaldı ki, uyarma cezası için tanınan asgari savunma süresi ile meslekten çıkarma gibi ağır bir disiplin cezası için tanınan asgari savunma süresinin aynı olması aslında bir orantısızlıktır. Bu nedenle yer değiştirme ve meslekten çıkarma gibi ağır disiplin cezası gerektiren

eylemlerden dolayı yapılan soruşturmalarda, ilgili hâkim ve savcıya diğerlerinden daha uzun bir asgari savunma süresi tanınması gerekmektedir.

Hâkim ve savcılar hakkında tamamlanan soruşturma evrakı Bakanlık Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'ne gönderilir. Bu Genel Müdürlük tarafından yapılacak inceleme sonunda düzenlenecek düşünce yazısı üzerine kovuşturma yapılmasına veya disiplin cezası uygulanmasına gerek olup olmadığı Bakanlıkça takdir edilerek evrak ilgili mercilere tevdi olunur veya işlem den kaldırılır (2802 sayılı K. m. 87).

Disiplin cezası uygulanmasına gerek olduğu şeklindeki yazı, Personel Genel Müdürlüğü aracılığıyla Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kuruluna sunulur.

IV. GÖREVDEN UZAKLAŞTIRMA

A. GENEL OLARAK

Görevden uzaklaştırma, hizmette fiilen durması sakıncalı olan kamu görevlisinin (hâkim veya savcının), geçici olarak yetki ve görevlerinden el çektirilmesidir.¹¹⁹

Devlet Memurları Yasası görevden uzaklaştırmayı “*Devlet kamu hizmetlerinin gerektirdiği hallerde, görevi başında kalmasında sakınca görülecek Devlet memurları hakkında alınan ihtiyati bir tedbirdir.*” şeklinde bir ihtiyati tedbir olarak tanımlamıştır (DMK. m. 137/1).

Anayasa'ya göre “görevden uzaklaştırma” önleminin yasayla düzenlenmesi zorunludur. Nitekim Devlet Memurları Kanunu'nun 137-145. maddelerinde bu kurum ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Ancak hâkimlik ve savcılık mesleği gibi belirli kamu hizmetlerinin ve buna bağlı olarak belirli görevlerin farklı yasal düzenlemeleri gerekli kılması nedeniyle özel yasalarda, görevden uzaklaştırmaya ilişkin farklı hükümlere yer verilmiştir. Hâkimlik ve savcılık görevlerinde bulunanların yerine getirdikleri kamu hizmetinin özelliği nedeniyle görevleri başında kalmalarının yaratacağı sakıncalar göz

---

¹¹⁹ Ömer Asım LİVANELİOĞLU, **Memur Disiplin Hukuku**, İstanbul: US-A Yayıncılık, 1997, s. 69-75; Mehmet Nadir ARICA: **Kamu Görevlileri Soruşturma Rehberi**, Cilt I, Ankara: 2006, s. 149-170

önüne alınarak görevden uzaklaştırılmaları, 2802 sayılı Yasa'da farklı bir hukuksal rejime tabi tutulmuştur.

B. ÖZELLİKLERİ

Görevden uzaklaştırma işlemi bir idari işlemdir. Zira idari makamlarca kamu gücü kullanılarak tesis edilmekte ve tek yanlı sonuç doğurmaktadır. Bu idari işlemin bazı özellikleri bulunmaktadır:

- Görevden uzaklaştırma bir **önlemdir** (= tedbirdir).¹²⁰ Görevden uzaklaştırma işlemi, kamu görevlerinin görevleri başında kalmaları halinde doğması olası sakıncaları önlemek amacıyla gütmemektedir. Kamu görevlisinin görevi başında kalmasının kamu hizmeti açısından ortaya çıkaracağı sakınca ilgili kamu görevlisinin bir an önce görevinden uzaklaştırılmasını gerekli kılmaktadır.¹²¹ Bu özelliği nedeniyle görevden uzaklaştırılan kamu görevlisinin kendisine isnat edilen eylemle ya da görevden uzaklaştırılmasına neden olan olayla bir ilişkisinin bulunmadığının daha sonradan anlaşılması, görevden uzaklaştırma işlemi hukuka aykırı kılmaya yetmez. Yine, kamu görevlisinin görevden uzaklaştırılmasına neden olan soruşturma konusu eyleminden yargılanarak beraat etmesi görevden uzaklaştırma işlemi hukuka aykırı hale getirmez.¹²²

- Görevden uzaklaştırma işlemi, **geçicidir** (= sürelidir). Bir kamu görevlisi hakkında süresiz olarak görevden uzaklaştırma işlemi tesisi hukuken olanaklı değildir.

- Görevden uzaklaştırma için kamu görevlisi hakkında açılmış (veya açılacak) adli veya idari **soruşturma** bulunmalıdır.

---

¹²⁰ GİRİTLİ/ BİLGEN/ AKGÜNER: İdare (2008), s. 767.

¹²¹ Ahmet TAŞKIN: **Kamu Görevlileri Disiplin Hukuku**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2006, s. 304.

¹²² ALTAY: Görevden Uzaklaştırma (2007), s. 17.

C. GÖREVDEN UZAKLAŞTIRMA İŞLEMİNİN ÖĞELERİ

Her idari işlemde olduğu gibi görevden uzaklaştırma işlemi de neden, konu, şekil, yetki ve amaç öğeleri yönünden incelemek gerekir.

1. Yetki Öğesi

İdare hukukunda yetki, bir idari işlem veya kararı yasa gereği geçerli olacak şekilde yapabilme gücünü ifade eder. Yasallık ilkesinin egemen olduğu idare alanında hangi idari işlemleri hangi idari organların alabileceği önceden konulan hukuk kurallarıyla saptanmıştır. İdari işlem ve kararların hukuksal etki ve sonuç doğurabilmeleri için mevzuatın öngördüğü yetki kurallarına uygun olarak yapılması gerekir.¹²³

Devlet memurlarından farklı olarak hâkim ve savcılar için görevden uzaklaştırma tedbirine tek bir makam karar verebilir: Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu. Adalet Bakanının hâkim ve savcılar görevden uzaklaştırma yetkisi yoktur. 657 sayılı Yasa'ya göre, devlet memurları için görevden uzaklaştırmaya atamaya yetkili amirler, bakanlık ve genel müdürlük müfettişleri, illerde valiler, ilçelerde kaymakamlar (ilçe idare şube başkanları hakkında valinin muvafakati gerekir) karar verebilir (DMK. m. 138) Valiler ve kaymakamlar tarafından alınan görevden uzaklaştırma önlemi, memurun kurumuna derhal bildirilir. Görevinden uzaklaştırılan devlet memurları hakkında görevden uzaklaştırmayı izleyen 10 iş günü içinde soruşturmaya başlanması gerekir. Memuru görevden uzaklaştırdıktan sonra memur hakkında derhal soruşturmaya başlamayan amirler, hukuksal, mali ve cezai sorumluluğa tabidirler.

2. Sebep (Neden) Öğesi

Sebep, nesnel hukuk kurallarınca konan, idareyi işlem yapmaya sevk eden etkidir. İdare, işlemlerini yaparken yasada gösterilen nedenlere uymak zorundadır. Yasa koyucu, idari işlemlerin sebebini açık bir biçimde gösterebileceği gibi sebebi soyut olarak da belli edebilir. Bu tür durumlarda idare soyut nedenleri takdir yetkisiyle somutlaştırır.

---

¹²³ Mehmet SAĞLAM: **Devlet Memurlarının Naklen Atanmamaları ve Nakil İşlemlerinin Yargısal Denetimi**, Ankara: Mahalli İdareler Derneği Yayını, 1999, s. 12.

Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan “**Yargı Bağımsızlığının Temel İlkeleri**”ne göre, hâkimler ancak ehliyetsizlik veya kendilerini görevlerini yapmaktan alıkoyabilecek davranışları nedeniyle geçici veya sürekli olarak görevden alınabilir. Geçici olarak görevden alma veya göreve son vermeye ilişkin işlemler, kökleşmiş yargı ilkeleri çerçevesinde yapılacaktır.

Hâkimler ve Savcılar Kanunu’nun 77. maddesine göre; hakkında soruşturma yapılan hâkim veya savcının göreve devamının, soruşturmanın selametine ya da yargı yetkisinin itibarına zarar vereceği sonucuna ulaşırsa, geçici bir tedbir olarak görevden uzaklaştırılmasına veya soruşturmanın sonuçlanmasına kadar geçici yetki ile bir başka yargı çevresinde görevlendirilmesine Kurulca karar verilebilir (2802 sayılı Y. m 77, 2461 sayılı Y. 21). Bu durumda Yasa açıkça görevden uzaklaştırma işleminin nedenini göstermiştir: “Hâkim veya savcının göreve devamının, soruşturmanın selametine” ya da yargı yetkisinin itibarına zarar vereceği” sonucuna ulaşılması.

Görevden uzaklaştırma önleminin alınabilmesi için ortada bir ceza soruşturması veya kovuşturması ya da disiplin soruşturmasının bulunması gerekmektedir.¹²⁴ Görevden uzaklaştırma önlemi, soruşturmanın ve ceza kovuşturmasının herhangi bir aşamasında da alınabilir (2802 sayılı K. m. 77/2). Hatta disiplin soruşturması henüz açılmamış olsa bile ilerde açılacaksa görevden uzaklaştırma önlemine yine başvurulabilir.¹²⁵ Görüldüğü üzere; görevden uzaklaştırma önlemi soruşturmanın herhangi bir aşamasında alınabilir denilmek suretiyle Kurul’a görevden uzaklaştırma önlemini uygulamakta takdir yetkisi tanınmışsa da bu yetki sınırsız ve mutlak olmayıp hakkında soruşturma yapılan bir hâkim ve savcının görevden uzaklaştırılabilmesi için “göreve devamının soruşturmanın selametine” ya da “yargı yetkisinin itibarına zarar vereceği” sonucuna ulaşılması gereklidir. Bu sonuca ulaşılabilmesi için ortada herhangi bir neden yoksa hakkında soruşturma yapılan hâkim veya savcının görevine devam etmesinde sakınca bulunmuyorsa, ilgilinin görevden uzaklaştırılması mümkün değildir.¹²⁶

¹²⁴ ASLAN: Disiplin Suçları (2002), s. 122.

¹²⁵ GÜNDAY: İdare (2006), s. 246.

¹²⁶ TAŞKIN: Disiplin Hukuku, (2006), s. 306

Hâkim veya savcının görevi başında kalmasının sakıncalı olması mutlaka kusurlu olduğu anlamına gelmez. Faili belirsiz bir eylemin aydınlığa kavuşturulması için birden çok kamu görevlisinin görevinden uzaklaştırılabilmesi de bunun bir kanıtıdır. Sakınca kamu görevlisinin yürütmekle yükümlü olduğu hizmet bakımından söz konusudur.¹²⁷

Kamu görevlilerinin görevleri dışında ve görevleri ile ilgisi olmayan eylemlerinin hizmet yönünden sakınca oluşturması kaydıyla görevden uzaklaştırılabilmeleri mümkündür. Bu nedenle görev ile ilgili olmayan ceza soruşturmaları nedeniyle görevden uzaklaştırma hukuka uygundur.¹²⁸

Bir hâkim veya savcının görevi başında kalmasının sakıncalı olduğu gerekçesiyle soyut olarak görevinden uzaklaştırılması Kanunun amacına uygun değildir. Bu önleme başvurulmadan önce, soruşturmayı yapanın önceden elde edeceği somut kanıtları değerlendirmesi ve yapılan şikâyetin doğruluk derecesini saptaması gerekir. Yoksa ilgili hakkında alınan ihbarın incelenerek, görevi başında kalmasının sakıncalı olup olmadığı anlaşılmadan görevden uzaklaştırılması “ağır hizmet kusuru” oluşturur.¹²⁹

3. Konu Ögesi

Bir idari işlemin konusu; doğurduğu hukuksal sonuç, yani hukuk düzeninde oluşturduğu değişikliktir.

Görevden uzaklaştırma işleminin konusu, (görevi başında kalmasında sakınca görülen) bir hâkim veya savcının geçici olarak görevinden el çektirilmesidir.

Görevden uzaklaştırma işlemi ile görevinden uzaklaştırılan hâkim ve savcının, uzaklaştırıldığı görevi ile hukuksal bağı sona ermemektedir. İlgili, aslında hukuken uzaklaştırıldığı görevine devam etmekte, ancak görevden uzaklaştırılmış olması nedeniyle, hukuken bulunduğu görevi fiilen yerine getirememektedir.¹³⁰ Bu nedenle, görevden uzaklaştırılan hâkim ve savcının yerine asaleten atama yapılamaz. Bununla

---

¹²⁷ ALTAY: Görevden Uzaklaştırma (2007), s. 21

¹²⁸ TAŞKIN: Disiplin Hukuku, (2006), s. 306

¹²⁹ ASLAN: Disiplin Suçları (2002), s. 123

¹³⁰ ALTAY: Görevden Uzaklaştırma (2007), s. 25.

birlikte eğer idari görev yapıyorsa görevden uzaklaştırılan ilgilinin yerine vekâleten atama yapılabilir.¹³¹

4. Şekil ve Usul Ögesi

Şekil ögesi, idari işlem ve kararların tesisinde izlenecek yol ve usulü ifade eder. İdari işlemler, kamu görevlilerinin iyice düşünmelerini sağlayabilmek ve idare edilenlere güvence sağlamak amacıyla, yasada gösterilen usul ve esaslara uygun olarak yapılmalıdır. İdari işlemlerin yazılı olması, belli bir merciin görüşünün alınması, işlemlerde bulunan unvan, isim, imza, tarih gibi hususlar idarî işlemlerde söz konusu olan bazı şekil kurallarıdır.¹³²

Görevden uzaklaştırma işlemi, her idarî işlem gibi yazılı olmak zorundadır. Bunun aksini gösteren bir düzenleme mevzuatımızda yoktur. Usulde paralellik ilkesi gereği görevden uzaklaştırma kararının kaldırılması da yazılı olmak zorundadır.¹³³

Görevden uzaklaştırma işlemi, gerekçeli olmak zorundadır.

5. Amaç Ögesi

Hâkimler ve savcılar bakımından görevden uzaklaştırma önleminin amacı, açılmış bir soruşturmanın selamete yürütülmesini sağlamak ve yargıya olan güveni korumaktır. Hakkında disiplin suçu işlediği yönünde ciddi kuşklar bulunan bir hâkim ve savcının bu görevde tutulması bazen yargının kendi yanlışlarını koruduğu gibi yanlış bir izlenimin doğmasına neden olabilir. Bu nedenle, görevden uzaklaştırma tedbiri, yargıya olan güvenin korunmasına da hizmet etmektedir.

Hakkında disiplin soruşturması yürütülen bir hâkim ve savcının soruşturma süresi içinde görevine devam etmesi; soruşturma konusuna ilişkin kanıtları yok etmesi, tanıkları etkilemesi vb. nedenlerle soruşturmanın seyrini değiştirmek suretiyle çeşitli yönlerden sakıncalı olabilir. Bu gibi sakıncaların ortadan kaldırılması ve soruşturmanın

---

¹³¹ Görevden uzaklaştırma Devlet memurlarının kadrolu görevlerinde iken, geçirdikleri soruşturma nedeniyle görevi başında kalmalarında sakınca görülecek durumlarda alınan geçici bir tedbir olup, bunların yerlerine asaleten atama yapılmasına olanak bulunmamaktadır. Ancak yerlerine kurum içinden veya diğer kurumlardan ya da açıktan vekil atanmasına bir engel bulunmamaktadır. Bkz.D.5.D., 02.07.2002, E. 1998/3843, K. 2002/3045 [Aktaran: TAŞKIN: Disiplin Hukuku, (2006), s. 305]

¹³² SAĞLAM: Naklen Atanma (1999), s. 12.

¹³³ TAŞKIN: Disiplin Hukuku (2006), s. 310.

selamete yürütülebilmesi için ceza kovuşturmasının yanı sıra disiplin soruşturması süreci için de Kurul'un takdirine bağlı olarak görevden uzaklaştırma kurumu öngörülmüştür¹³⁴.

Görevden uzaklaştırmanın amacı kesinlikle ilgili hâkim ve savcının cezalandırılması değildir. Bu amaçla görevden uzaklaştırma kararı alınmayacağı gibi, ilgilide ceza veriliyor hissi uyandırılmamalıdır.¹³⁵

Devlet Memurları Yasası'na göre, görevden uzaklaştırma işleminin iki temel amacı vardır. Bunlardan birincisi, görevden uzaklaştırılan kamu görevlisinin görevi başında kalması halinde ortaya çıkması kuvvetle olası sakıncaları önlemektir. Bir soruşturmanın sağlıklı bir şekilde yapılması hizmetin sağlıklı olarak yürütülmesine etkili bulunduğundan bu amaçla tesis edilecek görevden uzaklaştırma işlemlerinin de hizmet yönünden ortaya çıkması olası sakıncaların önlenmesi çerçevesinde değerlendirilmesi gerekir.¹³⁶ İkincisi, kamu hizmetinin en iyi şekilde yürütülmesini temin etmektir. İdare, görevden uzaklaştırma kararı verirken kamu hizmeti kaygısı taşır. Kamu hizmetinin gereği gibi yerine getirilemeyeceğinden ciddi şekilde kavgı duyduğu için ilgili kamu görevlisini görevinden uzaklaştırır.¹³⁷

Görevden uzaklaştırma kararı, genel olarak kamu hizmeti düşüncesiyle alındığı için idari soruşturmaya dayalı görevden uzaklaştırma kararları soruşturmanın tamamlanması halinde kaldırılmalıdır.¹³⁸

---

¹³⁴ SAĞLAM Mehmet: **Devlet Memurlarının Naklen Atanmamaları ve Nakil İşlemlerinin Yargısal Denetimi**, Mahalli İdareler Derneği Yayını, Ankara, 1999, s.172; TAŞKIN: Disiplin Hukuku, (2006), s. 303

¹³⁵ TAŞKIN: Disiplin Hukuku, (2006), s. 307.

¹³⁶ ALTAY: Görevden Uzaklaştırma (2007), s. 41.

¹³⁷ D. 5D., 28.11.2002, 2001/5605, K. 2002/4713

¹³⁸ TAŞKIN: Disiplin Hukuku, (2006), s. 314.

D. GÖREVDEN UZAKLAŞTIRILANLARIN HAKLARI

- Görevden uzaklaştırma kararıyla hâkimlik ve savcılık statüsü sona ermez. Zira görevden uzaklaştırma, memuriyetin sona ermesi değildir; yalnızca soruşturmanın sağlıklı yürütülmesi amacını taşıyan bir tedbirdir. Bu nedenle, hakkında bu tedbire başvurulmuş hâkim veya savcının özlük hakları bazı kısıntıya uğrasa da devam eder.

- Görevden uzaklaştırılanlara aylık ve ödeneklerinin üçte ikisi verilir. Bunlar, Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nda yer alan diğer sosyal hak ve yardımlardan yararlanmaya devam ederler (2802 sayılı K. m. 78/1). Hatta görevden uzaklaştırma önlemi sonrasında tesis edilen işlem, meslekten çıkarılma olsa bile ödenmiş sosyal hak ve yardımların geri istenebilmesi mümkün değildir.

- Görevden uzaklaştırılanlardan haklarında görevden uzaklaştırma kararı kaldırılanlar ile göreve tekrar başlatılanlar, görevlerine iade veya başka bir göreve atanmakla beraber kesilmiş olan aylık ve ödeneklerini alırlar ve görevden uzak kaldıkları süreler kademe ilerlemesi ve derece yükselmelerinde değerlendirilir. Ancak görevleri ile ilgili olsun veya olmasın meslekten çıkarmayı gerektirmeyecek bir ceza ile mahkûm olup belirtilen mahkûmiyetleri ertelenmeyenlere, kesilmiş olan aylık ve ödenekleri ödenmez ve infaz edilen hükümlülük süreleri kademe ilerlemesi ve derece yükselmelerinde değerlendirilmez (2802 sayılı K. m. 78/2).

Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun görevden uzaklaştırma bakımından devlet memurlarının tabi olduğu hukuksal rejimle paralellik gösterdiği söylenebilir. Şöyle ki, Devlet Memurları Yasası'na göre, görevden uzaklaştırılan ve görevi ile ilgili olsun veya olmasın herhangi bir suçtan tutuklanan veya gözaltına alınan memurlara bu süre içinde aylıklarının üçte ikisi ödenir. Bu gibiler bu Kanunun öngördüğü sosyal hak ve yardımlardan yararlanmaya devam ederler. Memurun göreve tekrar başlatılması zorunlu olduğu durumlardan birinin gerçekleşmesi halinde, bunların aylıklarının kesilmiş olan üçte biri kendilerine ödenir ve görevden uzakta geçirdikleri süre, derecelerindeki kademe ilerlemesinde ve bu sürenin derece yükselmesi için gerekli en az bekleme süresini aşan kısmı, üst dereceye yükselmeleri halinde, bu derecede kademe ilerlemesi yapılmak suretiyle değerlendirilir (DMK. m. 141).

E. SÜRE

Görevden uzaklaştırma önlemine geçici bir süre için başvurmak mümkün olup süresiz görevden uzaklaştırma işlemi tesis edilemez.¹³⁹ Görevden uzaklaştırma tedbirinin ne kadar süre ile uygulanacağı uygulanan soruşturma ve kovuşturma usulüne bağlı olarak değişmektedir.¹⁴⁰

- Görevden uzaklaştırma, bir disiplin soruşturması gereği olarak en çok üç ay devam edebilir. İşin niteliğinin gerektirmesi hâlinde Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca bu süre iki ay daha uzatılabilir. Bu süre sonunda, hakkında bir karar verilmediği takdirde ilgili göreve başlatılır (2802 sayılı K. m. 81/1).

- Görevden uzaklaştırma, bir ceza soruşturması veya kovuşturması gereği olduğu takdirde, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu iki ayı aşmayan süreler içinde ilgilinin durumunu inceleyerek görevine dönüp dönmemesi hakkında bir karar verir. Bu karar ilgiliye tebliğ olunur (2802 sayılı K. m. 81/2).

F. GÖREVDEN UZAKLAŞTIRMA KARARININ KALDIRILMASI

Soruşturma sonunda meslekten çıkarma cezası verilmesine veya kovuşturmaya geçilmesine gerek bulunmadığının anlaşılması halinde, görevden uzaklaştırma kararı derhal kaldırılır. Bu konudaki yetki Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kuruluna aittir (2802 sayılı K. m. 79/1).

Soruşturmaya konu olan eylemlerin göreve devama engel olmadığı durumlarda Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca görevden uzaklaştırma tedbiri her zaman kaldırılabilir (2802 sayılı K. m. 79/2). Devlet Memurları Yasası'na göre, soruşturma sonunda disiplin yüzünden memurluktan çıkarma veya cezai bir işlem uygulanmasına

---

¹³⁹ ATAY: İdare (2006), s.777.

¹⁴⁰ Devlet Memurları Yasası'na göre, görevden uzaklaştırma; bir disiplin kovuşturması gereği olduğu takdirde en çok 3 ay devam edebilir. Bu süre sonunda hakkında bir karar verilmediği takdirde memur görevine başlatılır. Bir ceza kovuşturması gereği olduğu takdirde görevinden uzaklaştırmaya yetkili amir (müfettişlerin görevinden uzaklaştırdıkları memurlar hakkında atamaya yetkili amir) ilgilinin durumunu her iki ayda bir inceleyerek görevine dönüp dönmemesi hakkında bir karar verir ve ilgiliye de yazı ile tebliğ eder (DMK. m. 145).

gerek kalmayan Devlet memurları için alınmış olan görevden uzaklaştırma tedbiri, 138. maddedeki yetkililerce derhal kaldırılır. Yetkide paralellik ilkesi gereği kural olarak görevden uzaklaştırma kararı alan makamın, almış olduğu görevden uzaklaştırma kararını kaldırma yetkisi bulunmaktadır. Bu kuralın tek istisnasını müfettişler tarafından verilen görevden uzaklaştırma işlemleri oluşturmaktadır.¹⁴¹ Müfettişler tarafından görevden uzaklaştırılanlar hakkında atamaya yetkili amirlerce görevden uzaklaştırma önlemi kaldırılabilir. Görevden uzaklaştırma önlemini kaldırmayan görevli hakkında hukuksal, mali ve cezai sorumluluk hükümleri işletilir (DMK. m. 142). Bunun dışında, görevden uzaklaştırma önlemi yetkili amirin takdiri ile her zaman kaldırılabilir. Devlet Memurları Kanunu'nun 144. maddesi hükmüne göre, haklarında mahkemelerce cezai kovuşturma yapılanlarla, soruşturma sonunda disiplin yüzünden memurluktan çıkarma veya cezai bir işlem uygulanmasına gerek kalmayanlar ve aynı Kanununun 143. maddesi (a, b ve c fıkralarında) yer alan hallerde görevden uzaklaştırma önlemi, devlet memurunun soruşturmaya konu olan eylemlerinin hizmetlerini devama engel olmadığı hallerde her zaman kaldırılabilir.

Görevden uzaklaştırma önlemi, bu kararı alan makamların kararı veya ilgilinin meslekten ya da Devlet memurluğundan çıkarılması ile her halükarda sona erer.¹⁴²

G. GÖREVE TEKRAR BAŞLATMANIN ZORUNLU OLDUĞU DURUMLAR

Soruşturma veya yargılama sonunda bazı kararlar verildiğinde hâkim ve savcı hakkındaki görevden uzaklaştırma tedbiri kaldırılır ve ilgililer göreve başlatılır. Bu durumlar şunlardır (2802 sayılı K. m. 80):

- Haklarında kovuşturmaya geçilmesine gerek bulunmaması ya da kovuşturmaya başlanıp da kovuşturma konusu olan eylemin ayrıca meslekten çıkarılma cezası verilmesini gerektirir nitelikte görülmemesi
- Meslekten çıkarılmadan başka bir disiplin cezası verilmesi

¹⁴¹ TAŞKIN: Disiplin Hukuku, (2006), s. 308.

¹⁴² TAŞKIN: Disiplin Hukuku, (2006), s. 305

- Haklarında beraat veya son soruşturmanın açılmasına yer olmadığına karar verilmesi

- Hükümden önce haklarındaki kovuşturmanın af ile kaldırılması

- Görevleri ile ilgili olsun veya olmasın meslekten çıkarmayı gerektirmeyecek bir ceza ile mahkûm olma

Hâkim veya savcı hakkındaki görevden uzaklaştırma tedbirinin kaldırılması ve ilgililerin göreve başlatılabilmesi için bu kararların kesinleşmesi gerekir (2802 sayılı K. m. 80). Başka bir deyişle, bu kararların verilmesi tek başına tedbirin kaldırılabilmesi için yeterli değildir.

Hâkim ve savcılar hakkındaki uygulama, devlet memurlarındaki uygulamaya benzemektedir. Şöyle ki, Devlet Memurları Yasası'na göre, soruşturma sonunda disiplin yüzünden memurluktan çıkarma veya cezai bir işlem uygulanmasına gerek kalmayan memurlar için alınmış olan görevden uzaklaştırma tedbiri, 657 sayılı Kanunun 138. maddedeki yetkililerce (müfettişler tarafından görevden uzaklaştırılanlar hakkında atamaya yetkili amirlerce) derhal kaldırılır. Soruşturma veya yargılama sonunda yetkili mercilerce haklarında memurluktan çıkarmadan başka bir disiplin cezası verilenler, yargılamanın men'ine veya beraatına karar verilenler, hükümden önce haklarındaki kovuşturma genel af ile kaldırılanlar, görevlerine ve memurluklarına ilişkin olsun veya olmasın memurluğa engel olmayacak bir ceza ile hükümlü olup cezası ertelenenler bu kararların kesinleşmesi üzerine haklarındaki görevden uzaklaştırma tedbiri kaldırılır (DMY K. m. 143).

H. SONUÇLARI

- Görevden uzaklaştırmayla hâkim veya savcının görevle ilişkisi kesilir ancak; kamu görevlisi statüsü sona ermez.¹⁴³ Bu nedenle, hakkında bu tedbire başvuru hâkim ve savcının özlük hakları bazı kısıntıya uğrasa da devam eder.

---

¹⁴³ GÜNDAY: İdare (2006), s. 246.

- Görevden uzaklaştırma, geçici bir önlemdir. Bu nedenle, görevden uzaklaştırmanın kalkmasının ardından hâkim ve görevine geri döner.

- Görevden uzaklaştırma, disiplin cezası değildir. Bu nedenle hâkim ve savcının özlük siciline işlenmez.

- Görevden uzaklaştırılan bir kamu görevlisini görev mahallinden izinsiz çıkması durumunda görevin terk edilmesi söz konusu olmaz. Zira kamu görevlisinin görevle ilişkisi fiilen kesilmiştir. Ancak görevden uzaklaştırılan kamu görevlileri göreve devam dışındaki diğer kurallara uymak zorundadırlar.¹⁴⁴

V. KARAR

A. KARAR MERCİİ

1. HSYK'nın Oluşumu

Disiplin cezalarında karar mercii Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kuruludur (2802 sayılı K. m. 62). 357 sayılı Askeri Hâkimler Yasası'na göre, askeri hâkim subaylar hakkında Milli Savunma Bakanı tarafından disiplin cezası verilebilir (357 sayılı K. m. 29).¹⁴⁵

1961 Anayasası hâkim ve savcılık mesleklerini ayrı ayrı düzenleyip adli hâkimler için Yüksek Hâkimler Kurulu'nu, savcılar için de Yüksek Savcılar Kurulu'nu oluşturmuştur (1961 AY md.134, 137, 143, 144), 1982 Anayasası ise 140. maddesinde hâkim ve savcılık mesleğini bir tuttuktan başka idari yargı hâkimlerini de bu düzenlemelerin içine almıştır (AY m.159/3). Yüksek Hâkimler Kurulu, onsekiz asıl ve beş yedek üyeden kuruludur. Bu üyelerden altısı Yargıtay genel kurulunca, altısı birinci

---

¹⁴⁴ D. 5.D., 24.2.1988, E. 1987/790, K. 1988/562 (www.kazanci.com.tr)

¹⁴⁵ Askeri hâkim subay deyimi; görevi ve sıfatı ne olursa olsun (Yüksek yargı organlarında görevli askeri hâkimler dâhil) 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Yasası'nın 21. maddesinde belirtilen subay sınıflarından askeri hâkim sınıfı subayları kapsar (357 sayılı K. m. Ek m. 1). 357 sayılı Askeri Hâkimler Kanunu'nda yazılı; a) askeri yargı ile ilgili idari görev kadroları ile b) adli müşavir, askeri savcı, askeri mahkemeler ile disiplin mahkemeleri kadrolarında gösterilen hâkimler, askeri hâkim sınıfı kapsamına girer (357 sayılı K. m. Ek m. 2).

sınıfa ayrılmış hâkimlerce ve kendi aralarından gizli oyla seçilir. Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu, yüksek mahkemelerde hâkimlik etmiş veya bunlara üye olma koşullarını kazanmış kimseler arasından gizli oyla ve üye tam sayılarının salt çoğunluğu ile üçer üye seçerler. Bu usûlle Yargıtay Genel Kurulunca iki birinci sınıfa ayrılmış hâkimler ile Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu tarafından birer yedek üye seçilir (1961 AY m. 143). 20.9.1971 tarih ve 1488 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle Yüksek Hâkimler Kurulu'nun onbir asıl ve üç yedek üyeden kurulması ve üyeler, Yargıtay Genel Kurulunca, kendi üyeleri arasından ve üye tamsayısının salt çoğunluğu ile gizli oyla seçilmesi esası benimsenmiştir. Yüksek Savcılar Kurulu, Adalet Bakanının başkanlığında Cumhuriyet Başsavcısı, Yargıtay Ceza Daireleri Genel Kurulunca seçilen üç asıl ve iki yedek üye ile Adalet Bakanlığı Müsteşarı ve Özlük İşleri Genel Müdüründen kuruludur. Adalet Bakanı bulunmadığı zaman Kurula Cumhuriyet Başsavcısı Başkanlık eder (1961 AY m. 137/3).

1982 Anayasası 1961 Anayasası'ndan farklı olarak, Yüksek Hâkimler Kurulu ile Yüksek Savcılar Kurulu kaldırılarak, yerlerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu getirilmiştir (AY m.159).

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu **bağımsız** bir makamdır (2461 sayılı Y. 3).

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu; Adalet Bakanının başkanlığında, Yargıtay'dan üç asıl ve üç yedek, Danıştay'dan iki asıl ve iki yedek üye ile Adalet Bakanlığı Müsteşarından kurulur (2461 sayılı Y. 2). Adalet Bakanı ve müsteşar, Kurulun doğal (tabii) üyesidir. Kurul, seçimle gelen asıl üyeleri arasından bir başkanvekili seçer.

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun üyelerinden üç asıl, üç yedek üye Yargıtay Genel Kurulunun kendi daire başkan ve üyeleri; iki asıl, iki yedek üye Danıştay Genel Kurulunun kendi daire başkan ve üyeleri arasından, her üyelik için gösterecekleri üçer aday içinden Cumhurbaşkanınca seçilir (2461 sayılı Y. 5). Seçimler, Yargıtay ve Danıştay'ın salt çoğunlukla toplanan Genel Kurullarında yapılan diğer seçim işlerinde uygulanan usuller dairesinde gizli oyla yapılır. Seçim işleri dönemin sona ereceği tarihten bir ay önce bitirilecek şekilde, seçim gününün tespiti ve Genel Kurul üyelerine duyurulması, ilgili Yüksek Mahkeme Başkanınca sağlanır. Oylar, asıl

ve yedek üyeler aynı oy pusulasına yazılmak suretiyle kullanılır. Seçimlerin sonucu adayların aldıkları oylar belli edilmeksizin soyadı sırasına göre düzenlenecek liste halinde Adalet Bakanlığı aracılığı ile Devlet Başkanlığına sunulur. Cumhurbaşkanı, listenin sunuluşu tarihinden itibaren onbeş gün içerisinde yeni üyeleri seçer. Cumhurbaşkanınca seçilenlerin adları Resmi Gazete'de yayımlanır ve seçilenlere duyurulur (2461 sayılı Y. 6).

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kuruluna Adalet Bakanı başkanlık eder. Kurulu temsil ve Kurul adına beyanda bulunma yetkisi Başkana aittir (2461 sayılı Y. 9). Kurul, Adalet Bakanının bulunmadığı zamanlarda başkanlık etmek üzere seçimle gelen asıl üyeler arasından gizli oyla ve salt çoğunlukla bir Başkanvekili seçer. (2461 sayılı Y. 8/1). Adalet Bakanı ve Başkanvekilinin bulunmadığı hallerde Kurula, seçimle gelen asıl üyelere kıdemlisi başkanlık eder. Kıdem, yüksek mahkeme üyeliğine seçilme tarihi esas alınarak saptanır. Eşitlik halinde yaş esas alınır (2461 sayılı Y. 8/2).

Seçilen asıl ve yedek üyelerin Kurul'daki görev süreleri dört yıldır. Süresi bitenler yeniden seçilebilir. (2461 sayılı Y. 7/1). Seçilen asıl ve yedek üyelere görev süresi bitecek olanlar dört ay önce, bunun dışında herhangi bir nedenle boşalan üyelere, boşalma tarihinden itibaren en geç bir hafta içinde Adalet Bakanı tarafından Yargıtay veya Danıştay Başkanlığına ya da her iki Başkanlığa bildirilir. (2461 sayılı Y. 7/2). Görev süresi tamamlanmadan boşalan üyelere için bildirim tarihinden itibaren bir ay içinde aday gösterilir ve onbeş gün içinde seçim yapılır.

Ülkemizde Kurul'un oluşumu ve çalışma şekli ile ilgili uzun yıllardan bu yana çeşitli kesimlerce dile getirilen ve bilimsel çalışmalarda yer alan bazı eleştiriler bulunmaktadır. Bu eleştiriler son yıllarda özellikle 9. Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu, AB İlerleme Raporu, İstisari Ziyaret Raporları ve diğer belgelerde de dile getirilmektedir. Bu konudaki eleştiriler genel olarak aşağıda belirtilen noktalarda toplanmaktadır:¹⁴⁶

- Kurul'un yargının tümünü temsil edecek şekilde oluşturulmaması,

---

¹⁴⁶ Muharrem ÖZEN: **Hâkimin Cezai Sorumluluğu**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2004, s. 117 vd.; T.C. Adalet Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, Yargı Reformu Stratejisi Taslağı, Ankara, 2008.

- Kurul'un oluşumunda yurütmenin temsilcilerinin yer alması,
- Kurul kararlarına karşı etkili bir itiraz ve yargı yolunun bulunmaması,
- Kurul'un çalışma yöntem ve kararlarının Şeffaflık ilkesine uygun olmaması.

Kurul'un oluşumunda yalnızca Yargıtay ve Danıştay'dan seşilen üyeler yer almakta, ilk derece mahkemesi ve faaliyete gećecek olan bölge adliye mahkemelerinden üye seşilmesi öngörülmemektedir. Mevcut haliyle Kurul'un yapısı, hâkim ve savcılar üzerinde yüksek mahkemelerin vesayetinin olduğu izlenimi oluşurmaktadır. Özellikle mesleğe yeni başlayan hâkim ve savcılarda terfi kaygısı da olduğu için bu izlenimi ortadan kaldırmak da mümkün olmamaktadır. Oluřan bu yanlış izlenimi ve kaygıyı ortadan kaldırmak için Kurul'un yapısının yargının tümünü temsil edecek şekilde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Aksi takdirde adalet dağıtan bir organın kendi mensuplarından bunu esirgemesi gibi garip bir durum devam ede gelecektir.

Mevcut düzenlemeye göre, gerek Kurul üyelerinin, gerekse bir bütün olarak Kurulun yasama organına karşı herhangi bir sorumluluğu söz konusu değildir. Bununla birlikte, kurulun başkanı olan Adalet Bakanının, hâkim ve savcılarının özlük işlerinin görölmesi ve dolayısıyla yargı hizmetinin gereği gibi yapılması konusunda yasama organına karşı sorumluluğu vardır.

Kanımızca hâkimler ve savcılar için "Hâkimler Kurulu" ve "Savcılar Kurulu" olmak üzere iki ayrı kurul oluşturulmalı ve her kurul birinci sınıfa ayrılmış ilk derece ve bölge adliye mahkemeleri hâkim ve savcılarından seçilmelidir. Bu seçimi de görev yapan bütün hâkim ve savcılar yapmalıdır. Bu kurullar tarafından verilecek kararlara karşı ise Yargıtay ve Danıştay üyelerinden seçilecek bir "Üst Kurul"a itiraz edilebilmeli (zorunlu idari başvuru yolu), üst kurul kararlarına karşı Danıştay'da yargı yolu açılmalı ve bu kararlar herkesin ulaşabileceği şekilde yayınlanmalıdır.

Öğretide hâkimlik teminatı bakımından yaşamsal önem taşıyan Kurulun üyelerin doğrudan doğruya yargı organları tarafından seşilmesinin bir çeşit kast zihniyetine sahip "yargı teknokrasisi"nin oluşmasına yol açabileceği, yargı organının

toplumdaki değişimlere duyarsız kalabileceği endişeleri ileri sürülmektedir.¹⁴⁷ Kanımızca bu eleştiri yersizdir. Çünkü hâkim ve savcıların özlük hakları konusunda karar veren bir mercide siyasi kimliği olan kişilerin katılması, üyelerin çoğu yargı kökenli olsa bile hâkim ve savcılarda siyasi gücün etkin olduğu şeklindeki kanıyı kıramamaktadır. Dolayısıyla örneğin hâkimler kendisinin bağımsız olmadığını hissedince bundan dolayı oluşacak olumsuzluk, toplum açısından yargı teokrasinin oluşturacağı olumsuzluktan daha ağır olmaktadır. Adil bir yargılanma için hâkimlerin bağımsız olduklarına kendilerinin de inanması gerekmektedir. Kaldı ki seçimin yargı organları tarafından yapılması durumunda ,yargı organının toplumdaki değişimlere duyarsız kalabileceği endişelerine de katılmak mümkün değildir. Zira seçim usulüyle toplumdaki değişime direnme, duyarsız kalma arasında doğrudan ya da dolaylı bir ilişki yoktur.

Kuruluşunu düzenleyen 2461 sayılı Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Yasasıyla, Yüksek Kurul'a tüzel kişilik verilmemiştir. Kanımızca Kurula tüzel kişilik verilmesi gereklidir. Zira tüzel kişi olma, bir kuruluşu davada taraf olma, hak ve borç altına girebilme gibi bazı ayrıcalıklardan yararlandırmaktadır. Hâkim ve savcıların özlük hakları konusunda karar veren bir makamın tüzel kişiliğinin olması, ilerde yargı yolu açıldığında açılacak davalarda taraf sıfatını sağlayacağı gibi, Adalet Bakanlığı bütçesinin haricinde harcama yapabilme, ayrı bütçe yapabilme gibi kazanımları sağlayacaktır.

Kurul'un kendisine özgü bir sekreteryası bulunmamaktadır. HSYK'nın sekreteryaya hizmetleri 2992 sayılı Adalet Bakanlığı Teşkilat Kanunu'nun 18. maddesi ve 2461 sayılı Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Kanunu'nun 10 vd. maddeleri uyarınca Adalet Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğüne yürütülmektedir. Bu nedenle mevcut sistemde teklif makamı ile karar makamı birbirinden ayrıdır. Kanımızca teklif makamının yürütmenin bir parçası olması, yargı bağımsızlığı açısından sakıncalıdır. Zira yargı sonuçta yürütmeyi de denetlediği için yürütme organında yer alan kişilerin bu denetimim etkisinden kurtulmak ve onu etkisiz bırakmak istemesi olasıdır. Hâkim ve savcının yürütmenin bir parçası olan Adalet Bakanlığı aracılığıyla kendisine bir

---

¹⁴⁷ Ergun ÖZBUDUN: **Türk Anayasa Hukuku**, Gözden Geçirilmiş 8. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları, 2005, s. 361

müdahale yapılabileceğini bilmesi bile yargı bağımsızlığını zedeler.¹⁴⁸ Bu nedenle teklif makamı ile karar makamının tek elde birleşmesini engelleyecek şekilde sekretarya hizmeti yeniden düzenlenmelidir.

Kurul'un idari özerkliği bulunmasına karşın, mali özerkliği bulunmamaktadır.

Kurulun kendisine özgü bir teftiş kurulu bulunmamaktadır. 1961 Anayasası'nın ilk haline göre, hâkimlerin denetimi, belli konular için Yüksek Hâkimler Kurulunca görevlendirilecek üst derecedeki hâkimler eliyle yapılmaktaydı (1961 AY m. 144/5). 20.9.1971 tarih ve 1488 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle hâkimlerin denetimi ve haklarındaki soruşturmanın, Yüksek Hâkimler Kuruluna bağlı ve sürekli olarak görevli müfettiş hâkimler eliyle yapılması esası kabul edilmiştir. Müfettiş hâkimler, hâkim ve Cumhuriyet savcılarını ile bu mesleklerden sayılanlar arasında Yüksek Hâkimler Kurulunca atanıyordu.

1982 Anayasası'nın 144. maddesine göre, hâkim ve savcılarının görevlerini; yasa, tüzük, yönetmeliklere ve genelgelere (hâkimler için idari nitelikteki genelgelere) uygun olarak yapıp yapmadıklarını denetleme görevi, Adalet Bakanlığı Teftiş Kurulu'na aittir. Hâkim ve savcılardan oluşan Teftiş Kurulu, HSYK'nın da başkanı olan Adalet Bakanına bağlı olarak görev yapmaktadır. Adalet Bakanı, Teftiş Kurulu dışında soruşturma ve inceleme işlemlerini, ilgili kişiden daha kıdemli hâkim veya savcı eliyle de yaptırabilir. Bağımsız olarak görev yapan hâkimleri ve bağımsız olmasa bile onlarla aynı güvencelere sahip olan savcılarını denetleyen kişilerin, siyasal bir kimliği de olan

---

¹⁴⁸ "Yargıya müdahale var." .....Yargıtay Başsavcısı Nuri Ok, "*Adalet Bakanlığı, yakın geçmişte görülmediği kadar yargıya nüfuz ediyor*" dedi. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı Onur Günü'nde konuşan Ok, yargıda siyasallaşma konusunda hükümete ve Adalet Bakanlığı'na ağır eleştirilerde bulundu. Ok, Adalet Bakanlığı'nın savcılara talimatlar gönderdiğini belirterek "*Anayasa değişikliğinde Adalet Bakanlığı Teftiş Kurulu, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'na (HSYK) bağlanmalıdır. Adalet Bakanlığı'nın yakın geçmişte görülmediği kadar yargıya nüfuz ettiği ortadadır. HSYK bağımsız olmalıdır. HSYK'nın kendisini Adalet Bakanlığı'na sorumlu hissetmesi doğru değil.*" dedi. [07.04.2006 tarihli Sabah Gazetesi <http://www.sabah.com.tr/2006/04/07/siy100.html>]

"Yargı bağımsızlığı hazmedilemiyor." .....Yargıtay Başkanlar Kurulu dün sürpriz bir şekilde toplanarak, hem hükümete hem akademisyenlere hem de AB ve ABD gibi yurt dışından gelen açıklamalara yönelik manifesto niteliğinde bir bildiriye imza attı. Bildiride, son günlerde yaşanan gelişmelerin, '*ısrarlı bir biçimde ve sistemli olarak yargı erkinin bağımsızlığının hazmedilemediğinin, tarafsızlığı sağlama adı ve aldatmasıyla yürütmeye yandaş, onu koruyup kollayan ve onun tarafından denetlenen bir yargının oluşturulmasını amaçlandığını belgelemeye yettiği*' ifade edildi. 22.05.2008 tarihli Tercüman Gazetesi [<http://www.mansetoku.com/boyle-nereye/>].

Adalet Bakanına bağılı olması, yerinde bir düzenleme değıildir. Zira hâkim ve savcılarının düşünce bazında olsa bile adalet müfettişlerinin Bakanının bir ajanı olduğunu düşünmeleri, iktidar partisinin veya yandaşlarının taraf olduğu davalarda kararlarını verirken ürkek veya çekingen olmaya itebilir. Ancak hiç kuşku yok ki adalet müfettişleri de sonuçta hâkim ve savcılık mesleğinden geçtikleri ve hukuk nosyonu taşıdıkları için haksızlıkla boyun eğmeyecek kişilerdir. Burada sorun adalet müfettişlerinin görevlerini gereğı gibi yapmalarından ziyade, hâkim ve savcılarının adalet bakanı ve müfettişler arasındaki ilişkiden dolayı yaşayabilecekleri kaygı ve çekincedir.

2. Görevleri

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun görevleri şunlardır (2461 sayılı Y. 4).

- Yargıtay ve Danıştay üyeleri ile Uyuşmazlık Mahkemesinin askeri yargı dışından gelen üyelerini seçmek.
- Adalet Bakanlığının, bir mahkemenin veya bir hâkim veya savcının kadrosunun kaldırılması veya bir mahkemenin yargı çevresinin değıştirilmesi konusundaki tekliflerini karara bağlamak.
- Hâkim ve savcılarının; mesleğe kabul etme, atama ve nakletme, geçici yetki verme, her türlü yükselme ve birinci sınıfa ayırma, kadro dağıtma, meslekte kalmaları uygun görülmeyenler hakkında karar verme, disiplin cezası verme, görevden uzaklaştırma işlemlerini yapmak.
- Anayasa ve yasalarla verilen diğere görevleri yerine getirmek.

Hâkim ve savcılarının yukarıda belirtilenler dışında kalan özlük işleri Adalet Bakanlığınca yerine getirilir. (2461 sayılı Y. 4/son).

3. Üyelerin Tabi Olduğı Hukuksal Rejim

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun seçimle gelen asıl üyeleri bu görevleri süresince başka bir iş ve görev alamazlar. Bu üyelerin Yargıtay ve Danıştay'daki kadroları ile ilgileri kesilmez (2461 sayılı Y. 7/son).

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun Başkanvekili ile asıl ve yedek üyeleri haklarında, disiplin işlemleriyle görevlerinden doğan veya görevleri sırasında işlenen suçlarından dolayı, özel yasalarındaki hükümler uygulanır (2461 sayılı Y. 17). Bu konuyu Yargıtay ve Danıştay üyelerinin disiplin rejimini incelerken değinmiştik.

B. KARARIN VERİLİŞ USULÜ

1. Gündem Belirlenmesi ve Müzakere Yöntemi

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, kendisine gönderilen dosya için bir inceleme günü belirler.

Gündemi, Başkan, onun yokluğunda ise Başkanvekili belirler.

Kurulun görevlerini yerine getirmesi, seçim ve çalışma usulleriyle itirazların Kurul bünyesinde incelenmesi esasları 2461 sayılı Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Yasası ile düzenlenmiştir. Bu kanunun 16. maddesi uyarınca Kurul'da yapılan işlemler ve bunlarla ilgili görüşmeler **gizlidir** (2461 sayılı Y. 16). Başka bir deyişle, yasayla belirlenen disiplin suçlarını işleyen hâkim ve savcılar hakkında Kurul disiplin cezası kararları vermekte, ancak bu kararlar yalnızca ilgisine tebliğ edilmekte ve başkalarının ulaşılması mümkün olmamaktadır. Bu hüküm, Kurul tarafından alınan kararların gerekçelerinin de gizli tutulması şeklinde yorumlanmaktadır. Kararın gerekçesiz olarak yalnızca hüküm bölümünün ve yalnızca ilgisine açıklanması benimsenmiştir. Ancak Bilgi Edinme Hakkı Yasası gereğince hakkında disiplin cezası verilen hâkim veya savcıya kararın gerekçesinin verilmesi gerekmektedir (Bilgi Edinme K. m. 5/1).¹⁴⁹ Bilgi Edinme Kanunu'nun 15. maddesine göre, yargı denetimi dışında kalan idari işlemlerden kişinin çalışma hayatını ve mesleki onurunu etkileyecek nitelikte olanlar, bu Yasa kapsamına dâhildir. Bu şekilde sağlanan bilgi edinme hakkı işlemin yargı denetimine açılması sonucunu doğurmaz. Bilgi Edinme Kurulu, Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun 15. maddesine dayanarak, başvuru sahibinin çalışma hayatını ve mesleki onurunu etkileyecek nitelikte olmayan ve üçüncü kişiler hakkında verilen disiplin cezalarına ilişkin işlemlere yönelik istenilen belgelerin verilmesi mümkün olmadığı görüşündedir.

¹⁴⁹ İNCEOĞLU: Yargıca Yönelik Disiplin Süreçleri... (2007), s. 70.

Bu karara göre, Kurul tarafından verilen kararların gerekçelerinin, hakkında ceza verilen hâkim veya savcı tarafından öğrenilmesi mümkündür; fakat üçüncü kişiler tarafından öğrenilmesi mümkün değildir.¹⁵⁰

Disiplin cezalarına ilişkin Kurul kararlarının gizliliği üç açıdan sorun yaratmaktadır. Gizlilik en başta savunma hakkını zedelemektedir. Kurul kararından sonra İtirazları İnceleme Kuruluna başvurma olanağı vardır. İlgili hâkim veya savcı yalnızca kendi hakkındaki kararın gerekçesini bileceği için savunma olanağı daralmaktadır. Çünkü diğer dosyalarda lehte ve aleyhteki kanıtların nasıl tartışıldığı ve değerlendirildiği, hangi kanıtlar esas alınarak karara varıldığı disiplin cezası verilecek olan hâkim veya savcının bilgisi dâhilinde olmayacağı için ilgilinin neyi emsal göstererek itiraz edeceği belirsizdir. Örneğin ilgili neye göre hakkındaki cezasının meslekten çıkarma değil de yer değiştirme veya kınama olması gerektiğini veya hiç ceza verilmemesi gerektiğini savunacaktır, bu belirsizdir. Hüküm fıkraları da bu bakımdan yetersiz kalabilmektedir. Zira hüküm fıkrasında yalnızca sonuç gösterilmektedir; ilgiliye isnat edilen eyleme ve o sonuca nasıl varıldığına ilişkin bir kayıt yoktur.¹⁵¹

Kurul'un gerekçeli kararlarının aleni olmaması yalnızca kararın ilgilisi açısından değil, toplum açısından da yargıya güvensizlik yaratmaya elverişlidir. Çünkü gizlilik nedeniyle, toplum, bir hâkimin veya savcının yalnızca siyasal nedenlerden dolayı cezalandırıldığına inanabileceği gibi, meslek kurallarına uymayan bir hâkimin veya savcının da cezalandırılmadığına inanabilecektir.¹⁵²

Kanımızca ceza ve disiplin hukukunun temel ilkelerinden olan “suç ve cezada belirlilik” ilkesi uyarınca, hâkim ve savcıların hangi eylemleri işlemeleri halinde ne tür bir disiplin cezasına çarptırılacakları konusunda yetkili makamın uygulamasını bilme hakları olduğu gibi, kamu yönetiminde geçerli “gün ışığında yönetim” ya da “saydamlık” ilkeleri de hâkim ve savcılara verilen disiplin cezalarına ilişkin kararların yayınlanmasını gerektirmektedir. Böylece verilen disiplin cezalarının bütün yargı mensuplarına örnek oluşturmak suretiyle yargının tarafsızlığına ve bağımsızlığına katkı yapılmış, aynı zamanda Kurulun kararlarında şeffaflık sağlanmış olacaktır. Bu şekilde

¹⁵⁰ İNCEOĞLU: Yargıca Yönelik Disiplin Süreçleri... (2007), s. 73.

¹⁵¹ İNCEOĞLU: Yargıca Yönelik Disiplin Süreçleri... (2007), s. 70-72.

¹⁵² İNCEOĞLU: Yargıca Yönelik Disiplin Süreçleri... (2007), s. 72.

Kurul kararları kişisel verilerin korunması ilkesi gözetilerek kamuoyunun bilgisine açılmalıdır. Kaldı ki, yargı alanındaki temel ilkelerden birisi de aleniyettir. Bu ilkelerin Kurul çalışmalarına yansımaları gerekmektedir. Bu nedenle, Kurul'un disiplin cezalarına ilişkin kararlarının kişisel verilerin korunması ilkesi gözetilerek yayınlanması yönünde yasal düzenleme yapılması yerinde olacaktır.

2. Ret ve Yasaklılık Durumları

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu başkan ve üyelerinin de karar verirken tarafsız olmaları esası benimsendiği için **yasaklılık** ve *ret* nedenleri benimsenmiştir. Tarafsızlık, başkan ve üyelerin hâkim ve savcılara karşı eşit uzaklıkta bulunması, birini diğeri aleyhine kayırmaması demektir. Başkan ve üyelerin tarafsızlığını sağlamak için işe bakma yasağı (çekinme zorunluluğu) ve başkan ve üyelerin reddi kurumları kabul edilmiştir. Başkan ve üyelerin, tarafsız olamayacağı varsayılan veya öyle olacağına kesin gözüyle bakılan durumlarda işe bakması yasaklanmıştır. Başkan ve üyelerin, soruşturmada tarafsız olamayacağından kuşku duyulan durumlarda ise başkan ve üyelerin reddi düzenlenmiştir.

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu başkan ve üyeleri ile yedek üyeleri aşağıdaki durumlarda Kurula katılamazlar ve herhangi bir şekilde işe bakamazlar (2461 sayılı Y. 14/son):

- İş kendisi ile ilgili olması,
- İlgilinin, evlilik bağı kalmasa bile karı veya kocası, nesepten veya sebepten alt veya üstsoyu ya da onunla evlat edinme bağı veya ilgili ile aralarında ikinci dereceye kadar (bu derece dâhil) sebepten veya evlilik sona erse bile ikinci dereceye kadar (bu derece dâhil) sebepten civar hısımlığı olması,
- Aynı işte tanık olarak dinlenmiş, bilirkişilik, hâkimlik veya savcılık yapmış ya da daha önce işin soruşturulması ile görevlendirilmiş olması,
- İlgili ile aralarında bakılan işe esas olan olaydan önce açılmış bir dava olması.

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Başkanı, üyeleri ve yedek üyeleri işe bakamama durumlarında ve ilgili ile arasında bir husumet veya tarafsızlıklarını şüpheye

düşürecek önemli bir halin mevcut olması durumunda, kendiliklerinden işi görmekten çekilebilecekleri gibi ilgili tarafından da ret olunabilirler (2461 sayılı Y. 15/1). Reddin, inceleme başlamadan veya ret nedeni daha sonra ortaya çıkmış ise öğrenilmesinden başlayarak onbeş gün içinde ve her halde karar verilmeden önce yapılması gerekir (2461 sayılı Y. 15/2). Ret isteği, reddi istenen üye yerine yedeğinin kurula katılmasıyla incelenerek sonuçlandırılır. Kurulun toplanmasına engel olacak sayıda üye reddine ilişkin istekte bulunulamaz. Ret isteği üzerine Kurulun verdiği kararlara karşı esasla birlikte, İtirazları İnceleme Kuruluna itiraz olunabilir (2461 sayılı Y. 15/son).

3. Karar Verme Süresi

Hakimler ve Savcılar Yasası'nda Kurul'un belli bir sürede karar vermesinin öngören sınırlayıcı ya da düzenleyici bir hüküm yoktur. Oysa Devlet Memurları Kanunu'nda uyarma, kınama ve aylıktan kesme cezalarının soruşturmanın tamamlanmasından itibaren 15 gün; kademe ilerlemesinin durdurulması cezasının dosyanın ilgili disiplin kuruluna gelmesinden itibaren 30 gün; memurluktan çıkarma cezalarının ise soruşturma dosyasının yüksek disiplin kuruluna tevdiinden itibaren 6 ay içerisinde karara bağlanması gerekmektedir (m. 128/1). Bu hükmün getirilmesinin amacı, her türlü usul ve işlemleri tamamlanmış olan bir soruşturmada disiplin amiri veya kurulunun kararını belli süre içinde vermemesi durumunda, hakkında soruşturma açılanların tedirgin olmalarını ve uzun süre baskı altında tutulmalarını önlemektir. Bu süre düzenleyici niteliktedir; yani, bu süre geçirildikten sonra ceza verilmiş olmasında yasaya aykırılık yoktur. Zira süre idarenin iç işleyişi ve düzeni ile ilgili olduğundan disiplin amiri ve kurullarını kısa sürede karar vermeye zorlayıcı niteliktedir. Bu sürenin dışında karar verilmesinin disiplin cezasına bir etkisi olmaz; yalnızca ilgili amir veya kurulun görevini belli süre içinde yapmaması nedeniyle sorumluluğunu doğurur.¹⁵³

4. Müzakere

Kurul; Başkanın, onun yokluğunda Başkanvekilinin daveti üzerine, üye tamsayısı ile toplanır. Yargıtay ve Danıştaya mensup asıl üyelerin Başkanlık ettiği hallerde veya yokluğunda toplantı yeter sayısının sağlanması için asılları yerine, Kurula kıdem sırasına göre yedekleri katılır (2461 sayılı Y. 10/1). Bakanlık Müsteşarının

¹⁵³ D. 8. D., 17.9.1991, E. 1991/1370, K. 1991/1358 (www.kazanci.com.tr).

Kurul'daki üyeliği asli görevi süresince devam eder. *Müsteşar bulunmadığı zaman kendisine vekâlet etmekte olan Kurula katılır.* Kurul kararlarını salt çoğunlukla alır. Üyeler kabul veya ret şeklinde oy kullanırlar. Çekimser oy ret sayılır. Kurul Adalet Bakanlığında toplanır. Kurulun işleri Adalet Bakanlığınca yürütülür (2461 sayılı Y. 10/son).

Kurul, belirlene gün ve saatte yapacağı inceleme sonucunda disiplin cezası verilmesine veya ceza verilmesine yer olmadığına karar verir.

Kurul, incelemesini kural olarak, **dosya** üzerinde yapmaktadır. Dolayısıyla bir sözlü savunma aşaması söz konusu değildir. Kanıtlar dosya üzerinden incelenmekte, müfettiş veya soruşturmayı yapmakla görevlendirilen hâkim ya da savcı önünde verilmiş tanıkların yazılı ifadelerine ve soruşturma raporundaki diğer belgelere göre karar verilmektedir. Kurul önünde gerçekleşen disiplin süreci, adil yargılanma hakkı bakımından birçok eksiklik taşımaktadır. Şöyle ki, disiplin süreçlerinde kanıtlar müfettişler veya soruşturmayı yapan hâkim ya da savcılar tarafından toplanmakta, diğer bir deyişle ilgili belgelerin toplanmasının yanı sıra, tanık ifadeleri alınmakta, bir raporla sonuca varılmaktadır ve Kurul önünde bu raporlar çok etkin bir yer edinmektedir.¹⁵⁴

Disiplin soruşturmasıyla ilgili soruşturma raporunda ve ona dayalı olarak alınan kararda hangi hususların yer alacağı konusunda Yasa'da açık bir hüküm yoktur. **Danıştay**'a göre, disiplin suçu işlediği usulüne uygun yapılan soruşturma ile belirlenen kamu görevlisinin işlediği disiplin suçunun ilgili disiplin mevzuatının hangi disiplin kuralını ihlal ettiği açık bir şekilde ortaya konulmalı ve karşılığında yetkili makamlarca o suç için öngörülen disiplin cezası ile cezalandırılmaları gerekir. Kamu görevlisinin "hak arama özgürlüğünü" kullanarak disiplin cezasının iptali istemiyle dava açması durumunda yapılacak yargılamanın "adil yargılanma" ilkesine uygun bir şekilde yürütülebilmesi için eylemin ağırlığına göre cezalandırma ilkesinin disiplin cezası verilmesi aşamasında gözetilmesi zorunludur.¹⁵⁵

---

¹⁵⁴ İNCEOĞLU: Yargıca Yönelik Disiplin Süreçleri... (2007), s. 69.

¹⁵⁵ D. 12., 26.12.2006, E. 2003/3174, K. 2006/6690 (www.kazanci.com.tr)

Öğretide de benimsendiği üzere, soruşturma raporunda ve ona dayalı olarak alınan kararda aşağıdaki hususların bulunması gerekir:¹⁵⁶

1- Soruşturulanın kimlik bilgileri

Hakkında soruşturma yapılan hâkim veya savcının kimliği, görevi ve adresini belirleyen bilgiler kararda yer almalıdır.

2- İsnat edilen eylemin işlendiği tarih ile yetkili merciin olayı öğrendiği tarih ve soruşturmaya başlama tarihi

Tarihler kararda açıkça belirtilmelidir. Özellikle karar verilirken zamanaşımı surelerinin dolup dolmadığının araştırılması ve olayda gerekçelendirilmesi gerekir.

3- Olayın özeti

Soruşturmaya konu olan olayın başlangıcı ve gelişimi özetlenmelidir.

4- Savunma belgeleri ve özeti

Disiplin soruşturmasında hâkim veya savcıya usulüne uygun savunma hakkının tanınıp tanınmadığı ve tanınmakla birlikte bu hakkın kullanılıp kullanılmadığı kararda belirtilmelidir.

5- Soruşturma çerçevesinde toplanan kanıtlar ve bu kanıtların özeti

Tanık beyanları ve diğer maddi belgeler ile diğer asıl belgeler soruşturma evrakına eklenecek ve oraya yollama yapılacak, kararda yalnızca özete yer verilecektir.

6- Sanığın sicil dosyası inceleme özeti

Burada hâkim veya savcının daha önce aldığı siciller, varsa disiplin yaptırımları ya da ödüller belirtilir. Zira bunlar disiplin yaptırımına karar verilmesinde ağırlaştırıcı ya da hafifletici neden olarak dikkate alınacaktır.

7- Kanıtların tartışılması

---

¹⁵⁶ SANCAKTAR: Memur Hukuku (2007), s. 215-216.

Kararda uygun nedensellik bağının olay ve toplanan kanıtlar çerçevesinde gerçekleşip gerçekleşmediği, hakkında soruşturma yapılan hâkim veya savcının üzerine atılı eylemi işlediği sonucuna varılıp varılmadığı, kanıtlar tartışılarak ortaya konur. Şayet kanıtların tartışmasına girmeden önce zamanaşımı gibi nedenlerle soruşturmanın düşmesine karar verilmesi söz konusu ise bu husus öncelikle belirtilmelidir.

8- Uygulanan yaptırım

Failin işlediği eylem ve uygulanacak yaptırım, kanıtların tartışılması sonucunda söz konusu eylemin doğru olduğu, toplanan kanıtlara göre bunun soruşturulan hâkim veya savcı tarafından işlendiği kanısına ulaşılmışsa söz konusu eylem ve bunun için öngörülen yaptırım belirtilir. Şayet soruşturulan hâkim veya savcının eylemi öngörülen disiplinler nedenlerden hiçbirisine girmemekle birlikte niteliği gereği “benzer bir eylem” olduğu kanısına varılırsa mevzuatta öngörülen ve kıyasen uygulanması mümkün olan eylem gösterilir ve buna göre yaptırım belirtilir.

9- Ağırlaştırıcı ve hafifletici nedenlerin uygulanabilirliği

Soruşturulan hâkim veya savcının isnat edilen eylemi işlediği ve hangi yaptırımın uygulanması gerektiği gerekçelendirildikten sonra ağırlaştırıcı ve hafifletici nedenlerin uygulanabilirliği irdelenir.

10- Varılan nihai sonuç.

Kararda Kurul tarafından ceza verilmesinin uygun bulunup bulunmadığı açıkça belirtmek zorundadır.

Kurul tarafından verilen karar ilgili hâkim veya savcıya tebliğe çıkarılır.

VI. YENİDEN İNCELEME VE İTİRAZ YOLU

Türk hukuk sisteminde hâkim ve savcılara verilen disiplin cezalarına ilişkin işlemlere karşı idari bir başvuru yolu olarak “yeniden inceleme” ve itiraz” yolu öngörülmüştür (2461 sayılı Y. 11).

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından verilen kararlara karşı ilk olarak yine aynı merciide yeniden inceleme istemek mümkündür.

Yeniden inceleme istemi süreye tabidir. Süre, on gündür. Kurul kararının tebliğinden işlemeye başlar (2461 sayılı Y. 11).

Yeniden inceleme yoluna Adalet Bakanı veya ilgililer başvurabilir ve kararın bir defa daha incelenmesini Kurul’da isteyebilir. Bu halde Kurul, gerekli incelemeyi yaparak kararını verir (2461 sayılı Y. 11). Burada dikkat edilmesi gereken husus, başvuruyu inceleyecek makamla kararı veren makamın aynı olduğudur. Bu şekliyle başvuru ilk yeniden inceleme yolu, hukuk yargılamasındaki karar düzeltme yoluna benzemektedir.

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından yeniden inceleme üzerine verilen kararlara karşı **İtirazları İnceleme Kurulu** adı verilen bir merciide (ikinci kez) itiraz etmek mümkündür. Şöyle ki Kurulca yeniden incelenerek verilen karara karşı ilgililer tebliğ tarihinden itibaren on gün içinde itirazda bulunabilirler (2461 sayılı Y. 12/1). İtirazı Adalet Bakanı yapabileceği gibi, diğer ilgililer de yapabilir. Hemen belirtelim ki, İtirazları İnceleme Kurulu Adalet Bakanının, kendisinin yokluğunda başkan vekilinin başkanlığında seçimle gelen asıl ve yedek üyelerle birlikte toplam 12 kişiden oluşan bir kuruldur. Bu Kurulun toplantılarına Başkan hariç en az sekiz üyenin katılması ve kararın, katılan üyelerin oy çokluğu ile alınması gerekir. Böylece ilk kararı veren asıl üyeler, itirazı karara bağlayan kurulda da bulunmaktadırlar, dolayısıyla tarafsızlık sorunu bu Kurul için de geçerlidir.¹⁵⁷ Kanımızca olması gereken hukuk bakımından, hâkim ve savcılar hakkında verilen disiplin cezalarına karşı, kararı veren makamın dışında, başka bir merciide zorunlu idari başvuru yolu öngörülmesi ve bu mercii tarafından verilen kararlara karşı da yargı yolu açılmalıdır. Daha önce de değindiğimiz gibi, disiplin ihlalleri hakkında ilk derece ve bölge adliye mahkemesi

¹⁵⁷ İNCEOĞLU: Yargıca Yönelik Disiplin Süreçleri... (2007), s. 68.

hâkim ve savcılarında seçilecek bir kurul (Hâkimler Disiplin Kurulu ve Savcılar Disiplin Kurulu) karar verdikten sonra Yargıtay ve Danıştay üyelerinden seçilecek bir üst kurulda (Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu) itirazları incelemekle görevlendirilmelidir. Böylelikle etkin ve tarafsız bir itiraz yolu sağlanmış olur.

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu ile İtirazları İnceleme Kurulu; disiplin cezalarının uygulanmasında ve itirazların incelenmesine ilişkin kararlarında; hâkimlik ve savcılığın şeref ve itibarını korumak ve kamu yararını her düşüncenin üstünde tutmak ilkelerini ve ilgili hâkim ve savcının leh ve aleyhindeki kanıtların serbestçe takdirinden edinilen vicdani kanısını esas alır (2461 sayılı Y. 13).

İtiraz üzerine verilen karar **kesindir**. Bu karar hakkında başka bir idari ya da yargısal mercie başvurulamaz (2461 sayılı Y. 12/son). Hukuk devletinde etkili bir itiraz yolunun bulunması, hak arama özgürlüğü yönünden büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle “İtirazları İnceleme Kurulu’nun kararlarına karşı yargı yolunun açılması gerekmektedir.

VII. YARGI YOLU

Hukuk devleti, en genel anlamıyla, herkese etkili, evrensel ve erişilebilir bir yargısal koruma sağlayan devlettir.

Türkiye Cumhuriyeti bir hukuk devletidir. Hukuk devleti, Devletin bütün organlarının, özellikle yasama ve yürütme organlarının işlemlerinde hukuka bağlı kalma ilkesinin benimsendiği bir devlettir.¹⁵⁸ Hukuk devletinin en önemli varlık koşullarından birisi “İdarenin işlem ve eylemlerine karşı yargı yolunun açık olması”dır. Zira hukuk devletini “polis devlet”ten ayıran en büyük özellik, koyduğu hukuk kuralları ile kendisini bağlı görmesidir.¹⁵⁹ Burada asıl olan idarenin her işlemine karşı değil, yalnızca ilgilisi üzerinde hukuksal sonuç doğuran icrai (= etkili) işlemlerine karşı yargı yolunun açık tutulmasıdır.

---

¹⁵⁸ AYM, 31.12.1992, E. 1992/40, K. 1992/55 (RG. 24.04.1993, 21561)

¹⁵⁹ Zehra ODYAKMAZ, Ümit KAYMAK ve İsmail ERCAN: **İdari Yargı**, 3. Bası, İstanbul: İkinci Sayfa Yayınları, 2008, s. 1

Anayasa Mahkemesi'ne göre, Anayasa, Türkiye Cumhuriyeti'nin demokratik bir hukuk devleti olduğunu vurgularken, Devlet içinde tüm kamusal yaşam ve yönetimin yargı denetimine bağlı olmasını amaçlamıştır. Çünkü yargı denetimi demokrasinin “olmazsa olmaz” koşuludur. Anayasa'nın “idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır” kuralıyla benimsediği husus da etkili bir yargısal denetimdir. Anayasa'nın 125. maddesinin birinci fıkrasında yer alan bu kural, yönetimin kamu hukuku ya da özel hukuk alanına giren tüm eylem ve işlemlerini kapsamaktadır.¹⁶⁰

Disiplin cezası, hukuksal niteliği bakımından, icrai bir işlemdir. Zira ilgisinin üzerinde başkaca bir işleme ve eyleme gerek olmaksızın hukuksal sonuçlar doğurmaktadır. Bu yönüyle ceza alan kişi üzerinde ağır sonuçlar doğuran böyle bir işleme karşı yargı yolunun açık tutulması hukuk devleti ilkesinin zorunlu bir sonucudur.¹⁶¹ Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan “**Yargı Bağımsızlığının Temel İlkeleri**”ne göre, disiplin işlemleri veya geçici olarak görevden alma veya göreve son vermeye ilişkin kararlar hakkında, bağımsız yargı organlarında yasa yoluna başvurulmalıdır. Bu ilke, yüksek mahkemelerin kararları, yasama organının yüce divana sevk ve benzeri kararları hakkında uygulanmaz.

Anayasa'nın 159/4. maddesine göre, “**Kurul kararlarına karşı yargı mercilerine başvurulamaz.**” Anayasa'nın sözü edilen hükmü ile Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu kararlarına karşı yargı yolu kapatılmış olduğundan Kurul'un kendi görev alanı içinde ve yasalarla verilmiş yetkisini kullanarak almış olduğu kararlara karşı açılan davaların yargı mercilerince incelenme olanağı bulunmamaktadır.

Hemen belirtelim ki, yargı bağımsızlığı (= muafiyeti) Kurul'un görev ve yetkisi dâhilinde aldığı kararlar için söz konusudur. Kurul görev ve yetkisinde olmayan bir konuda karar almış ise bu halde söz konusu davanın esasının idari yargıda incelenmesi mümkündür. Danıştay'a göre, hâkim ve savcı hakkındaki bir işlem dava konusu yapıldığında, öncelikle davaya konu edilen işlemin Kurul'un görev ve yetkisi dâhilinde alınıp alınmadığına bakmak gerekir. Zira Kurul görev ve yetkisinde olmayan bir konuda karar almış ise ancak bu halde söz konusu davanın esasının idari yargıda incelenmesi

---

¹⁶⁰ AYM., 15.05.1997, E. 1996/72, K.1997/51 (R.G. 01.02 2001, S. 24305)

¹⁶¹ ERCAN: Disiplin Cezaları (2004), s. 23; ODYAKMAZ/KAYMAK/ERCAN: İdare (2008), s. 597.

mümkün bulunmakta aksi halde, Kurul'un yetkili ve görevli olduğu konularda aldığı kararlara karşı Anayasa hükmü ile yargı yolu kapatılmış olduğundan, bu kararlara karşı açılan davalarda idari yargı yerince davanın esasının incelenmesi olanağı bulunmamaktadır.¹⁶²

Kurul'un görevi dâhilinde yaptığı gerek düzenleyici (ilke kararı gibi) gerekse birel nitelikteki işlemlere karşı yargı yolu kapatılmıştır. Dolayısıyla hâkim ve savcılar hakkında verilen disiplin cezalarına karşı Türk hukukunda yargı yolu kapalıdır.

357 sayılı Askeri Hâkimler Yasası'na göre, askeri hâkim subaylar hakkında verilen uyarma ve kınama cezaları kesindir (357 sayılı K. m. 29/son).

Anayasa'nın 129. maddesinin 3. fıkrasına göre: "***Uyarma ve kınama cezalarıyla ilgili olanlar hariç, disiplin kararları yargı denetimi dışında bırakılamaz***". Anayasa'da, memurlara verilen uyarma ve kınama cezaları cezalarının yargısal denetimi konusunda doğrudan bir yasaklama hükmü yoktur. Çünkü Anayasa, uyarma ve kınama cezaları dışında kalan cezaların yargı denetimi dışında bırakılamayacağını düzenlerken, uyarma ve kınama cezaları yönünden, "kesin olarak denetim dışında kalmalıdır" biçiminde bir yasak öngörmemektedir. Yani Anayasa'nın getirdiği düzenlemeye göre disiplin cezalarında asıl olan, yargısal denetimdir. Yargısal denetim yasağı ise istisnadır.¹⁶³ Uyarma ve kınama cezalarının yargısal denetim kapsamından çıkartılabilmesi konusunda yetki, yasama erkindedir. Ancak burada dikkat edilecek konu, yasama erki, denetim dışı bırakma konusunda yetkisini kullanmadığı sürece uyarma ve kınama cezalarına karşı yargısal denetim yolu açıktır. Zira (1) hak arama özgürlüğü, kişi hak ve ödevleri arasında yer aldığı için (AY m.36) yalnızca "yasayla"

---

¹⁶² Birinci sınıf hâkim olma da bir terfi ve yükselme işlemi olduğundan birinci sınıf olma için gerekli şartların bulunup bulunmadığının incelenip sonucuna göre birinci sınıf olma konusunda karar alınmasında, bu konuda karar verecek bir mercie ihtiyaç duyulacağı açıktır. Aksi halde yasada öngörülen şartları taşıyan kişinin kendiliğinden birinci sınıf olması durumu ortaya çıkar ki bu sonuç, daha önceki yükselmelerde şartları inceleyen ve buna göre karar veren bir makam varken birinci sınıf olma için böyle bir makamın kabul edilmemesi halini doğuracağından bunun Kanunun sistematiğine ve işin niteliğine ters düşeceği ortadadır. Bu nedenle, birinci sınıf olmanın bir yükselme çeşidi olduğu ve bu konuda değerlendirme ve karar alma görev ve yetkisinin Kurula ait olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Anayasa'nın 159/4 maddesinde, kurulun görev ve yetkisi içerisinde aldığı ""kurul kararlarına karşı yargı mercilerine başvurulamaz"" hükmüne yer verildiğinden bu hükümle Kurulca alınan gerek düzenleyici nitelikte gerekse bireysel nitelikteki görevi dâhilindeki işlemlere karşı dava yolu kapatılmış bulunduğundan anılan Yasa hükmü uyarınca Kurulca alınan ilke kararının iptali istemiyle açılan davanın esasının incelenme imkânı bulunmamaktadır. D. 11. D., 17.02.2004, E. 2003/916, K. 2004/728 (www.kazanci.com.tr)

¹⁶³ ERCAN: Disiplin Cezaları (2004), s. 24-25.

sınırlandırılabilir (AY m. 91/1). (2) İdari işlemlerin denetiminde asıl olan, yargısal denetim yolunun açık olmasıdır (AY m.125/1).

Devlet Memurları Kanunu'nun 135. maddesine göre, disiplin hükümleri yönünden Devlet Memurları Yasası'na bağlı olan memurlar için uyarma ve kınama cezaları için yargısal denetim yoluna başvurulmaz. Bu cezalara karşı itiraz yoluna başvurulabilir.¹⁶⁴ Disiplin üstleri tarafından verilen uyarma ve kınama cezalarına karşı itiraz, varsa bir üst disiplin üstüne; yoksa disiplin kurullarına yapılabilir. Ancak disiplin hükümleri yönünden öncelikle Devlet Memurları Yasası dışındaki yasalara tabi olan memurlar için eğer kendi yasalarına açıkça yasaklayıcı bir hüküm yoksa yargısal denetim yolu açıktır.¹⁶⁵ Sözelimi 1702 sayılı Yasaya tabi öğretmenler haklarında verilen kusurlu sayılama, tevbih, ihtar cezalarına karşı yargısal denetim yoluna başvurabilme konusunda bir yasak yoktur. Yasakoyucu bu memurlar (öğretmenler) için anayasa tarafından kendisine tanınan denetim dışı bırakma yetkisini kullanmamıştır.

Anayasa'nın 90. maddesinde 2004 yılında 5170 sayılı Kanunla yapılan değişikliğe göre, usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda uluslararası andlaşma hükümleri esas alınacaktır (AY m. 90/5). Dolayısıyla başta AIHS (m. 13) olmak üzere etkili başvuru yolunu öngören diğer uluslararası andlaşmalara dayanılarak uyarma ve kınama cezaları için yargı yoluna başvurmak mümkündür.

VIII. DİSİPLİN CEZALARININ UYGULANMASI

Disiplin cezaları kesinleştiği tarihte hüküm ifade eder ve Adalet Bakanlığı tarafından derhal uygulanır (2802 sayılı K. m. 74). Ancak meslekten çıkarma cezası verilenler hakkında, cezanın kesinleşmesine kadar görevden uzaklaştırma tedbiri uygulanır. Burada kesinleşmemiş bir cezaya dayalı olarak hâkim veya savcı meslekten

---

¹⁶⁴ Kanun hükümlerine göre, uyarma ve kınama cezaları dışında kalan disiplin cezalarına karşı itiraz yolu düzenlenmemiştir. Davacının, Devlet memurluğundan çıkarma cezasıyla cezalandırılmasına ilişkin işlemin tebliğ edildiği tarihten itibaren 60 gün içinde dava açması gerekir. Devlet memurluğundan çıkarma cezasına karşı itiraz yolu öngörülmediğinden bu cezaya karşı yapılan itirazın reddi üzerine açılan dava, süresinde değildir. D. 12. D., 26.4.2005, E. 2004/2625, K. 2005/1603 (www.kazanci.com.tr).

¹⁶⁵ ERCAN: Disiplin Cezaları (2004), s. 25.

el çektirilmektedir. Görevden uzaklaştırılan hâkim ve savcılara bu süre içinde aylık ve ödeneklerinin yarısı ödenir. Görevden uzaklaştırma tedbiri kaldırılan hâkim ve savcılar hakkında 78. maddenin ikinci fıkrasındaki hükümler uygulanır.

Kınama, kademe ilerlemesinin durdurulması veya derece yükselmesinin durdurulması cezalarını aynı türden olmasa bile birden fazla alınması ya da yer değiştirme cezası alınması veya mesleğin vakar ve onuruna dokunan veya kişisel saygınlık ve itibarını kıran veya görevle ilgili herhangi bir suçtan affa uğramış olsa bile hüküm giymek birinci sınıfa ayrılabilmeyle engel oluşturur (2802 sayılı K. m. 32).¹⁶⁶

357 sayılı Askeri Hâkimler Yasası'na göre, askeri hâkim subaylar hakkında uyarma ve kınama cezaları ilgilinin kuvvet komutanlığındaki dosyası ile kıta kişisel dosyasına konur, siciline işlenir (357 sayılı K. m. 29/son).

IX. CEZA MUHALEMESİNİN DİSİPLİN SORUŞTURMASINA ETKİSİ

Yerleşik bir idare hukuku ilkesi olarak disiplin soruşturması, ceza muhakemesinden bağımsızdır. Dolayısıyla bir eylemden dolayı ceza muhakemesi faaliyetine başlanmış olması, aynı eylemle ilgili olarak disiplin soruşturması yapılmasına engel değildir.¹⁶⁷

Hâkim ve savcılar hakkında ceza soruşturması veya kovuşturmasında ilgilinin mahkûm olması veya olmaması ayrıca disiplin cezası verilmesine engel oluşturmaz (2802 sayılı K. m. 72/1). Bu nedenle hâkim veya savcının eylemi, aynı zamanda adli suç niteliği taşıyorsa ilgili hakkında kamu davası açılabilir. Sözelimi rüşvet alan bir hâkim hakkında disiplin soruşturması yürütülmesi, eylem aynı zamanda adli suç niteliği taşıdığı için ceza kovuşturması yürütülmesine; bu arada eğer gerekiyorsa, yargılama önlemlerine başvurulmasına, bu anlamda olmak üzere tutuklanmasına, suç konusunun zoraltımına (müsaderesine) engel değildir. Benzer bir düzenleme devlet memurları için

---

¹⁶⁶ Hâkimlik ve savcılık mesleği; üçüncü sınıf, ikinci sınıf, birinci sınıfa ayrılmış ve birinci sınıf olmak üzere dört sınıfa ayrılır. Birinci sınıfa ayrıldığı tarihten itibaren üç yıl süre ile başarılı görev yapmış ve birinci sınıfa ayrılma niteliklerini yitirmemiş hâkim ve savcılar birinci sınıf olurlar (2802 sayılı K. m. 15/1, 2).

¹⁶⁷ ASLAN: Disiplin Suçları (2002), s. 29; GÜNDAY: İdare (2006), s. 243.

de öngörülmüştür. 657 sayılı Yasanın 125/son maddesine göre: “..disiplin kovuşturmasının yapılmış olması, eylemin genel hükümler kapsamına girmesi durumunda, sanık hakkında ayrıca ceza kovuşturması açılmasına engel teşkil etmez”. 131/1 maddesine göre: “Aynı olaydan dolayı memur hakkında ceza mahkemesinde kovuşturmaya başlanmış olması, disiplin kovuşturmasını geciktirmez”. Bu nedenle, disiplin ihlali olduğu savını alan disiplin üstleri, memur hakkında yürütülen ceza kovuşturmasının sona ermesini beklemek zorunda değildir.

Hâkim veya savcının eyleminden dolayı adli ceza alması, ayrıca disiplin cezası almasına engel değildir. Zira tek eylemden dolayı çift yaptırım uygulanması yasağı, disiplin suçları ile adli suçlar arasında uygulanmaz. Sözgelimi rüşvet aldığı için ağır ceza mahkemesinden hapis cezası alan savcı, eylem aynı zamanda disiplin suçu niteliği taşıdığı için ayrıca disiplin cezası da alacaktır.

Hâkim ve savcılar hakkında ceza soruşturma veya kovuşturmasına başlanmış olması, aynı olaydan dolayı disiplin soruşturmasını gerektirmez (2802 sayılı K. m. 72/1). Başka bir deyişle, her adli suç beraberinde disiplin suçunu da getirmez. Adli suç niteliğindeki eylem ancak Hâkimler ve Savcılar Kanunu’nda sayılan durumlardan birini oluşturuyorsa disiplin cezasına konu olabilir. Sözgelimi evine giren hırsızın haksız saldırısından korunmak için kendini koruyan hâkim, haklı savunmada (meşru müdafaada) sınırı aşarsa, adli ceza olsa bile salt bu nedenle disiplin cezası almaz.

Hâkim veya savcının ceza yargılamasında kanıt (= delil) yetersizliği nedeniyle beraat etmesi, disiplin cezası almasına engel oluşturmaz. Zira kanıt yetersizliği nedeniyle verilen beraat kararlarında sanığın suçu işlediği sabit olmadığı gibi, işlemediği de sabit değildir. Danıştay kararlarında da belirtildiği gibi, bu nitelikteki kararlar “**tam bir aklama niteliğinde olmadıkları**” için sanık hâkim veya savcıya disiplin cezası verilmesine engel olmaz.¹⁶⁸

---

¹⁶⁸ Dosya içeriğinden davacının Türkiye Komünist Partisine (TKP) üye olmak, bu amaç doğrultusunda çalışmalarda bulunmak, mesleki bilgileri ve aranılan kişilerin listesini parti yetkililerine vermek suçlarını işlediği gerekçesiyle hakkında yapılan soruşturma sonucu, dava konusu ceza ile cezalandırıldığı bu işlemin iptali istemiyle açtığı davada, idare mahkemesince davacının üzerine atılı disiplin suçlarını işlediğinin tanık anlatımları ve başkaca hiçbir bilgi ve belge ile kanıtlanmadığı gerekçesiyle dava konusu işlemin iptal edildiği anlaşılmaktadır. Polisler, toplumsal huzur ve güvenliği sağlamakla yükümlü olan kamu görevlileridir. Görevlerini sürdürürken tam, bir yansızlıkla hareket etmeleri, her türlü siyasi ve ideolojik etkinin dışında kalmaları zorunludur. Olayda davacı, disiplin cezası verilmesine neden olan suçlardan ceza yargılaması sonucu kanıt yetersizliğinden aklanmış ve Emniyet Örgütü Disiplin

Ceza yargılaması sonucunda disiplin soruşturmasına konu olan eylem ile ilgili hâkim veya savcı arasında hiçbir bağ olmadığı, ilgilinin eylemi işlemediği (suçsuz olduğu) kesin olarak saptanmışsa, ceza mahkemesinin kararı disiplin soruşturmasında karar makamını bağlar; yani, ilgili hâkim veya savcıya söz konusu eylem nedeniyle disiplin cezası verilemez.¹⁶⁹

Ceza mahkemesinden, suçun öğelerinin oluşmadığı gerekçesiyle beraat kararı verilmesi durumunda bu karar, disiplin cezası verilmesine engel olur.¹⁷⁰ Örneğin kendisine öldürmek için ateş açan kimseyi öldüren hâkimin eylemi haklı savunma (= meşru müdafaa) sınırları içinde kaldığı için hukuka aykırılık öğesi ve dolayısıyla suç oluşmamıştır. Dolayısıyla bu eylem nedeniyle ilgiliye disiplin cezası uygulanamaz.

Ceza mahkemesinden, suçun söz konusu hâkim veya savcı tarafından işlenmediği gerekçesiyle beraat kararı verilmesi durumunda bu karar da disiplin cezası verilmesine engel olur.¹⁷¹ Örneğin rüşvet alma suçu işlendiği sabit olmakla birlikte, bu suçun başka bir hâkim veya savcı tarafından işlendiğinin kesin olarak saptanmasında olduğu gibi.

Tüzüğünün ilgili maddelerinde öngörülen eylemleri kanıtlanmamış ise de, tamamen kusursuz ve suçsuz olduğu söylenemez. Kendisine duyulan güven duygusunu sarsacak ve çevresinde kuşku uyandıracak tutum ve davranışlarda bulunduğu bellidir. Polislik mesleğinin hassasiyeti ve özelliği nedeniyle bu tutum ve davranışlarının cezasız bırakılamayacağı açıktır. Ancak suç ile ceza arasında, adil bir denklik bulunması gerektiği yönündeki disiplin hukuku ilkesi göz önüne alınarak, eylemine uyan daha hafif bir ceza ile cezalandırılması hakkaniyete uygun düşmektedir. Bu durumda, idare mahkemesince davacının tamamen suçsuz olduğu kabul edilerek, dava konusu işlemin iptal edilmesinde hukuka uyarlık görülmemiştir. 8. D., 13.11.1996, E. 1994/7095, K. 1996/3113; Dava ve soruşturma dosyasının incelenmesinden, davacının alınan ilk ifadesinde para karşılığı sahte pasaport ve sahte vize ile yurtdışına çıkmak isteyenlerin pasaportlarına çıkış kaşesi vurduğunu, bu amaçla en son ... adlı şahısla para karşılığı üç kişinin sahte pasaportla yurt dışına çıkışını sağlama konusunda anlaştığını beyan ettiği ...'nın da soruşturmacıya verdiği ifadede bu hususu doğruladığı ancak davacının aynı olay ve eylem nedeniyle yargılandığı ceza davasında delil yetersizliği gerekçesiyle aklandığı anlaşılmaktadır. Bu durumda gerek olayın oluş biçimi, gerekse davacının adli yargıda beraat etmiş olması ve davacının geçmiş hizmetleri ve sicilleri ile ilgili olarak davalı idarece olumsuz ve kötü olduğu yolunda bir iddiada bulunulmamış olması göz önünde bulundurularak bir alt ceza ile cezalandırılması gerekmektedir. İdare mahkemesince dava konusu işlemin bu gerekçe ile iptal edilmesi gerekirken, davacının eyleminin sübuta ermediği gerekçesiyle iptalinde hukuka uyarlık yoktur. 8. D., 26.12.1995, E. 1995/3666, K. 1995/4612 (www.kazanci.com.tr)

¹⁶⁹ KARAHANOGULLARI: Memur Disiplin Hukuku (1999), s. 65.

¹⁷⁰ GÜNDAY: İdare (2006), s. 243.

¹⁷¹ GÜNDAY: İdare (2006), s. 243; KARAHANOGULLARI: Memur Disiplin Hukuku (1999), s. 65.

X. AFFİN DİSİPLİN SUÇLARINA ETKİSİ

A. GENEL OLARAK

Yerleşik bir ilke olarak, affin disiplin suç ve cezalarına etkisi yoktur.¹⁷² Zira af yasaları, mahkemelerce verilmiş bulunan mahkûmiyet kararlarını ortadan kaldırmakla birlikte, işlenmiş eylemin işlenmediği sonucunu doğurmaz.¹⁷³ Bu nedenle, genel affin disiplin cezalarına etkisi yoktur. Çünkü disiplin cezaları kural olarak ceza mahkûmiyetinin bir sonucu değildir. Ancak disiplin cezaları doğrudan bir ceza mahkûmiyetinin sonucu ise genel affla birlikte ceza mahkûmiyeti bütün sonuçları ortadan kalkacağı için disiplin cezaları da ortadan kalkar. Zira bu tür durumlarda ceza mahkûmiyeti, disiplin cezasının neden (= sebep) ögesini oluşturmaktadır.¹⁷⁴ Ancak Devlet Memurları Kanunu'nda ceza mahkûmiyetinin sonucu olarak bir disiplin cezası düzenlenmemiştir.¹⁷⁵

Salt disiplin cezalarına yönelik bir af yasası çıkarılabileceği gibi, adli cezalar için çıkarılmış af yasaları da disiplin cezalarını kapsamına alabilir. Uygulamada genellikle ilk yol tercih edilerek disiplin cezaları için özel af yasaları çıkarılmaktadır. Bir af yasası, disiplin cezalarını da kapsamına almışsa bu cezalar affla ortadan kalkar; aynı eylemden dolayı yeniden disiplin cezası verilemez. Af yasası çıkarıldıktan sonra devam eden disiplin soruşturmaları af kapsamında ise sona erdirilir. Soruşturmalar sona erdirilmişse disiplin cezası uygulanmaz; disiplin cezası uygulanmışsa sicilden silinir.

B. TÜRKİYE'DEKİ AF YASALARI

Türkiye'de çıkarılan af yasaları, diğer kamu görevlilerinin aksine genellikle hâkim ve savcılar yönünden dar kapsamlı olmaktadır.

---

¹⁷² KARAHANOĞULLARI: Memur Disiplin Hukuku (1999), s. 70.

¹⁷³ İbrahim PINAR: **Memur Suçlarında İdari ve Adli Soruşturma Usulleri**, Seçkin Yayınları, 2003, Ankara: s. 713.

¹⁷⁴ KARAHANOĞULLARI: Memur Disiplin Hukuku (1999), s. 71.

¹⁷⁵ ASLAN: Disiplin Suçları (2002), s. 39; KARAHANOĞULLARI: Memur Disiplin Hukuku (1999), s. 71.

3817 sayılı Memurlar ile Diğer Kamu Görevlilerinin Disiplin Cezalarının Affi Hakkında 18.06.1992 tarihli Mülga Kanunun birinci maddesinde “*Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce işlenmiş Devletin şahsiyetine karşı işlenen suçlarla, zimmet, ihtilas, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı ve şeref ve haysiyet kırıcı suçlar sebebiyle kurumla sürekli olarak ilişik kesilmesi sonucunu doğuran disiplin cezaları ile 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanununun 68 inci maddesinin (e) ve (f) bentleri ve 69 uncu maddesi gereğince verilmiş yer değiştirme ve meslekten çıkarma cezaları hariç olmak üzere kanun, tüzük ve yönetmelikler gereğince memurlar ve diğer kamu görevlileri ile bu görevlerde bulunmuş olanlar hakkında verilmiş disiplin cezaları bütün sonuçları ile affedilmiştir.*” hükmünü içermektedir. 3817 sayılı Kanunun 3. maddesine göre, bu Kanunun hükümleri, 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Yasası ile 357 sayılı Askeri Hâkimler Yasası’na tabi personel hakkında uygulanmayacaktır.

4455 sayılı Memurlar ile Diğer Kamu Görevlilerinin Disiplin Cezalarının Affi Hakkında Mülga Kanunun 1. maddesi “*23 Nisan 1999 tarihinden önce işlenmiş, devletin şahsiyetine karşı işlenen suçlarla basit veya nitelikli zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolaylı iflas gibi yüz kızartıcı veya şeref ve haysiyet kırıcı suçlar veya istimal ve istihlak kaçakçılığı dışında kalan kaçakçılık, resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, devlet sırlarını açığa vurma suçları sebebiyle kurumla sürekli olarak ilişik kesilmesi sonucunu doğuran disiplin cezaları ile 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanununun 68 inci maddesinin (e) ve (f) bentlerine ve 69 uncu maddesinin bir ila dördüncü fıkralarına göre verilmiş yer değiştirme veya meslekten çıkarma, mülga 2556 sayılı Hâkimler Kanununun 92 nci maddesinin bir, iki, dört ve altıncı fıkralarına göre verilmiş meslekten çıkarma cezaları hariç olmak üzere, kanun, tüzük ve yönetmelikler gereğince memurlar ve diğer kamu görevlileri ile bu görevlerde bulunmuş olanlar hakkında verilmiş disiplin cezaları bütün sonuçları ile affedilmiştir.*” hükmünü içermektedir. Kanunun 3. maddesi 3817 sayılı Yasa’ya göre, kapsamı daha dar tutmuş ve bu Yasa hükümlerinin, 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Yasası, 3466 sayılı Uzman Jandarma Yasası, 3269 sayılı Uzman Erbaş Yasası ile 357 sayılı Askeri Hâkimler Yasası’na tabi personel hakkında uygulanmayacağını öngörmüştür. Sözü edilen yasa hükmü ile maddede istisna tutulanlar dışında, memurlar ve diğer kamu görevlilerinden 23 Nisan 1999 tarihinden

önce mevzuata aykırı tutum veya davranışları nedeniyle verilen disiplin cezaları sonucu kurumla sürekli olarak ilişkileri kesilenlerin bu cezaları bütün sonuçlarıyla affedilmiş bulunmaktadır. Kurumla sürekli ilişki kesilmesi sonucunu doğuran disiplin cezaları, mevzuatımızda memurlar için “devlet memurluğundan çıkarma” veya hâkim ve savcılar için “meslekten çıkarma” biçiminde yer almaktadır.

Danıştay'a göre, 4455 sayılı Yasa, kamudaki görevine son verilenlerin yeniden kamu hizmetine dönmek için yapacakları başvuruları kabul etmek konusunda idareye bir yükümlülük getirmemekte, aksine kadro, ihtiyaç ve nitelik yönünden değerlendirilerek sonucuna göre işlem yapmak hususunda idareye takdir yetkisi tanımaktadır. Bu nedenle, disiplin cezaları sonucunda kurumla ilişkisi kesilenlerden bu cezalan 4455 sayılı Yasa kapsamına girenlerin göreve dönme istemlerinin idarelerce kabul zorunluluğu bulunmadığı, bu yoldaki başvuruların açıktan atanma istemi olarak değerlendirilmesi gerekir.¹⁷⁶

Disiplin cezalarının affında bazı cezaların kapsam dışında bırakılması, af yetkisine eşitlik açısından da bakmayı gerektirmektedir.¹⁷⁷ 4455 sayılı Yasa, birinci maddede belirtilen istisnalar dışında bir daha memurluğa atanmama ya da kurum hizmetlerinde bir daha çalıştırılmamaya ilişkin disiplin cezalarını bütün sonuçları ile affetmek suretiyle ilgililerin yeniden kamu hizmetlerine dönmelerine olanak sağlamakta; ancak bu olanağı hâkim ve savcılara tanımamaktadır. Dolayısıyla yasa koyucu söz gelimi “rüşvet aldığı veya irtikâpta bulunduğu kanısını uyandırma” eylemini hâkim ve savcılar yönünden affedilmez bulurken örneğin bir doktor için affedilir bulmaktadır. Oysa rüşvet suçunun hukuksal konusunu, devlet faaliyetlerinin satın alınmaz olduğu yönündeki toplumda yerleşmiş güven ve kamu görevlisinin kurumuna duyması gereken bağlılık (sadakat) borcu oluşturmaktadır.¹⁷⁸ Bu açıdan bakıldığında söz konusu ayırımın hukuken kabul edilebilir bir yanının olmadığı anlaşılmaktadır. Kaldı ki, askeri hâkimler ile adli ve idari yargıdaki hâkimler arasında ayırım yapılması ve askeri hâkim ve savcılarının tümüyle kapsam dışı bırakılması da isabetsizdir.

---

¹⁷⁶ 1. D., 28.3.2000, E. 2000/33, K. 2000/42 (www.kazanci.com.tr).

¹⁷⁷ YILDIRIM: Kamu Yararı ve Disiplin Cezalarının Affı (2001), s. 443

¹⁷⁸ ARTUK/GÖKÇEN/YENİDÜNYA: Özel Hükümler (2007), s. 716.

XI. ERTELENMİŞ CEZALARIN DİSİPLİN SORUŞTURMASINA ETKİSİ

Erteleme (tecil), işlediği bir suçtan dolayı hüküm giymiş olan kimsenin aldığı cezanın yerine getirilmesinin belli bir süre geri bırakılmasıdır.

Yeni Türk Ceza Yasası'na göre, denetim süresi içerisinde yeni bir suç işlenmezse verilen ceza infaz edilmiş sayılacaktır (TCK m. 51/8). Böylece yeni Yasayla hapis cezasının ertelenmesi, koşullu af olmaktan çıkarılıp bir infaz kurumu biçimine getirilmiştir. Oysa eski (765 sayılı) Türk Ceza Kanunu'nda, deneme süresi içerisinde fail suç işlemezs ertelenen mahkûmiyet esasen vaki olmamış (hiç olmamış) sayılıyordu. Yeni Türk Ceza Kanunu'nda, cezanın ertelenmesi durumunda, denetim süresini hükümlü yükümlülüklerle uyarak ve iyi halli olarak geçirdiği zaman “cezanın infaz edilmiş” sayılacağı kabul edilmiştir (TCK. m. 51/8). Kanımızca, bu değişiklik yerinde değildir. Çünkü mahkûmiyetin varlığını koruyor olması, faile toplumda birçok engelin çıkması anlamına gelir. (Örneğin belli kamu görevlerine gelememek gibi.) Bu ise onu, topluma kazandırmaya engel olur.

Ertelenmiş ceza, mahkûmiyeti disiplin soruşturmasını etkilemez. Zira ceza mahkûmiyetinin ertelenmiş olması (verilen mahkûmiyeti ortadan kaldırmaması bir yana) adli suçun işlendiğinin ceza mahkemesi kararıyla sabit olduğu anlamına gelir. Dolayısıyla hâkim ve savcı adli mahkemelerde cezası ertelense bile aynı eylem dolayısıyla disiplin cezası alabilir.

XII. DİSİPLİN CEZALARINDA ÖZEL DURUMLAR

A. MESLEKTEN AYRILANLARA DİSİPLİN CEZASI VERİLMESİ

Kamu görevinden çekilme veya emeklilik gibi nedenlerle ayrılmış olanlara disiplin cezası verilip verilemeyeceği konusunda yasal düzenlemelerde bir açıklık bulunmamaktadır.¹⁷⁹ Uygulamada ise iki ayrı görüş savunulmaktadır.¹⁸⁰ Birinci görüş; ilgili görevli iken işlediği bir disiplin suçu dolayısıyla kendisine bir ceza verilmeden

¹⁷⁹ ERCAN: Disiplin Cezaları (2004), s. 27; ODYAKMAZ/KAYMAK/ERCAN: İdare (2008), s. 601.

¹⁸⁰ GİRİTLİ/ BİLGEN/AKGÜNER: İdare (2008), s. 732-733.

önce görevden ayrıldığına göre hakkında herhangi bir işlem yapma olanağı kalmadığı için işlemin mevcut şekliyle dosyasında saklanması, ileride aynı kişinin tekrar memuriyete başlaması halinde işlemin tamamlanarak gerekli disiplin cezasının verilmesini savunurken, diğer bir görüş ise görevde iken bir disiplin suçu işleyen, ancak bu soruşturma bilmeden görevden ayrılmış bir kişi hakkındaki soruşturmanın sonuçlandırılması gerektiğini savunmaktadır.¹⁸¹

Danıştay'a göre, emeklilik veya çekilme gibi nedenlerle memuriyetten ayrılanlar hakkında gerekli işlemler yapılmalı, uygulama olanağı olan cezalar uygulanmalı, olmayanlar ise sicil dosyasında saklanmalıdır.¹⁸²

Avrupa Birliği Personel Tüzüğünde, görevden ayrılmış olan personele de disiplin cezası verilebileceği düzenlenmiştir. Görevden ayrılmış personele verilecek disiplin cezası, emeklilik aylığının tamamen veya kısmen, sürekli veya süreli olarak kesilmesidir. Bu cezanın verilebilmesi için verilecek cezanın diğer personeli etkilememesi gerekir.¹⁸³

Kanımızca Danıştay'ın yerleşik uygulaması da göz önüne alınarak hâkim ve savcıların görevden ayrılması durumunda, bir gün yine kamu görevlerine dönebilecekleri göz önünde bulundurularak uygulama olanağı olan disiplin cezaları uygulanmalı, olmayanlar ise sicil dosyasında saklanmalıdır. Böylece mevcut bir soruşturmanın etkisinden kurtulmak amacıyla meslekten ayrılıp sonradan tekrar mesleğe geri dönmeyi düşünen kişiler açısından bu yol kapatılmış olur.

B. DİSİPLİN CEZALARININ GERİ ALINMASI

Geri alma, bir idari işlemin doğurduğu hukuksal sonuçların geçmişe etkili olarak ortadan kaldırılmasıdır. Başka bir deyişle, sakat bir idari işlemin, İdarenin alacağı başka bir kararla, alındığı tarihten itibaren hukuk düzeninden silinmesidir.¹⁸⁴ Geri

---

¹⁸¹ İbrahim PINAR: **Devlet Memurları Kanunu Şerhi ve İlgili Mevzuat**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 1997, s., 1079; ASLAN: **Disiplin Suçları** (2002), s. 56.

¹⁸² D. 3.D., 27.01.1977, E.1977/47, K.1977/42.

¹⁸³ KARAHANOĞULLARI: **Memur Disiplin Hukuku** (1999), s. 59.

¹⁸⁴ GÜNDAY: **İdare** (2006), s. 85.

almada, kaldırmadan farklı olarak geri alma tarihinden itibaren değil, işlemin yapıldığı tarihten itibaren doğan bütün hukuksal sonuçların ortadan kaldırılması esastır.¹⁸⁵ Oysa kaldırmada sonraki tarihli bir idari işlemle, var olan bir idari işlemin doğurduğu sonuçlar geleceğe etkili olacak şekilde sona erdirilmektedir.¹⁸⁶ Yani, bir idari işlem, İdarenin başka bir işlemle geleceğe yönelik olarak yürürlükten kaldırılmaktadır.¹⁸⁷

Hukuka aykırılıkları saptanan birel idari işlemler, iptal davası açma süresi içerisinde veya açılan iptal davası içinde veya dava sonuçlanıncaya kadar değiştirilebilir, kaldırılabilir veya geri alınabilir.¹⁸⁸ Ancak hukuka uygun işlemler geri alınmaz.¹⁸⁹

Kural olarak, bütün idari işlemler hukuka aykırı oldukları zaman geri alınabilir. Ancak bu kuralın bir istisnasını disiplin cezaları oluşturmaktadır. **Danıştay**'a göre, kamu hizmetinin belli bir düzen içerisinde yürütülmesi için gerekli önlemlerden olan disiplin cezası, niteliği gereği öteki idari işlemlerden farklıdır. Disiplin cezası vermeye yetkili organlar, bu organların oluşumu, çalışma usulü, karar oluşturulması, bu kararlara itiraz ve bütün bu sürecin her aşaması için öngörülen süre koşulları ile disiplin cezası işlemi sıkı şekil koşullarına bağlı olarak uygulanabilmektedir. Bu özellik, disiplin cezasının yeni bir idari işlemle ortadan kaldırılmasına engeldir.¹⁹⁰ Disiplin üstleri veya atamaya yetkili makamlar tarafından verilen ve kesinleşen disiplin cezalarının idare tarafından değiştirilmesi ve geri alınması mümkün değildir.¹⁹¹ Ceza ancak bir yargı

---

¹⁸⁵ GİRİTLİ/ BİLGEN/AKGÜNER: İdare (2008), s. 1009.

¹⁸⁶ ATAY: İdare (2006), s. 414.

¹⁸⁷ GÜNDAY: İdare (2006), s. 85.

¹⁸⁸ ATAY: İdare (2006), s. 414.

¹⁸⁹ GÜNDAY: İdare (2006), s. 86.

¹⁹⁰ D. 8. D., 12.10.1998, E. 1998/4988, K. 1998/3015 (www.kazanci.com.tr).

¹⁹¹ Dava dosyasının incelenmesinden; davacı hakkında yapılan soruşturma sonucunda "kademe ilerlemesinin durdurulması" cezasıyla cezalandırılması gerektiği sonucuna varılmakla birlikte disiplin kurulu kararının atamaya yetkili amir olan Bakan tarafından yeniden değerlendirilerek ilgilinin sicil ve disiplin durumu dikkate alınıp bir alt ceza olan aylıktan kesme cezası ile cezalandırıldığı anlaşılmıştır. ...657 sayılı Yasanın 126. maddesinde; önerilen ve disiplin kurulunca aynen kabul edilen cezanın atamaya yetkili amir tarafından değiştirilemeyeceği açıkça hükme bağlanmış olup, İdare Mahkemesince olayın değerlendirilmesi sonucunda davacının eyleminin aylıktan kesme cezasını gerektirdiği sonucuna varılmasında isabetsizlik bulunmamakla birlikte, disiplin kurulu kararının ilgili Bakan tarafından değiştirilmesinin uygun görülmesine dair gerekçesinde hukuka uyarlık görülmediği gibi, kararın yukarıda belirtilen gerekçesine uygun olarak davacıya aylıktan kesme cezası önerilmesi durumunda, bu cezayı vermeye yetkili amirin takdir yetkisini ortadan kaldıracak biçimde bir alt ceza verilmesi gerektiği yolundaki gerekçesinde isabet görülmemiştir. 12. D., 20.3.2003, E. 2003/497, K. 2003/672 (www.kazanci.com.tr).

kararı ya da Kanunun tasarrufu ile iptal edilebilir veya ancak disiplin cezasının ağırlığına göre belli süreler geçtikten sonra sicil dosyasından silinmesi istenebilir.¹⁹²

İdari makamların vermiş oldukları disiplin cezalarını geri almaları, verdikleri disiplin cezası yerine başka bir disiplin cezası verme yoluna gitmeleri kural olarak olanaksızdır. Ancak dava konusu edilen disiplin cezasından önceki hukuksal durumun yürürlüğünü sağlar nitelikte, idari yargıca verilmiş bir kararın varlığı halinde, artık disiplin cezasının geri alınamayacağından söz etmeye olanak bulunmamaktadır. İdari mercilerin, yargı kararlarını uygulamaları, yargı kararları doğrultusunda işlem tesis etmeleri Anayasal zorunluluktur. Bu zorunluluğun doğal sonucu olarak, yargı kararıyla saptanan hukuksal durumun olanak vermesi halinde, idari mercilerin aynı konuda yeniden disiplin cezası verme yoluna gidebileceklerinin de kabulü gerekir.¹⁹³

Kanımızca disiplin cezaları hukuka aykırı olarak tesis edilmişse geri alınabilmesi gerekir. Zira bir işlemin sıkı şekil koşullarına bağlı olması, onun hukuka aykırı olduğu zaman geri alınmasına bir engel oluşturmaz. Bir idari işlem, hangi usul ve şekil kurallarına uyularak tesis edilmişse aynı usul ve şekil kullanılarak geri alınabilir.

C. DİSİPLİN CEZALARININ ERTELENMESİ

Erteleme (tecil), bir kimsenin aldığı cezanın yerine getirilmesinin belli bir süre geri bırakılmasıdır. Erteleme özünde bir ceza hukuku kurumudur. Türk Ceza

---

¹⁹² D. 8. D., 12.10.1998, E. 1998/4988, K. 1998/3015 (www.kazanci.com.tr).

¹⁹³ “Olayda Konya İdare Mahkemesince, davacıya kamu görevinden çıkarma cezası verilmesi ve bu cezanın bir alt cezaya dönüştürülmesi konusunda davalı Rektörlüğün değil, Yüksek disiplin kurulunun yetkili olduğu gerekçesiyle dava konusu işlemin yürütülmesi durdurularak, dava konusu işlemde önceki hukuki durumun yürürlüğü sağlanmış, davalı idarece dava konusu işlemin geri alınmasına ve yetkili idari merci tarafından aynı konuda işlem, tesisine olanak tanınmıştır. Dolayısıyla, davalı idarenin, anılan yürütmenin durdurulması kararı üzerine, davacıya kamu görevinden çıkarma cezası veya bir alt ceza verilip verilmeyeceği konusu, gerekli kararın verilmesi için idare mahkemesi tarafından yetkili olduğu saptanan yüksek disiplin kuruluna intikal ettirerek dava konusu işlemi geri almış olduğunun kabulü gerekir. Dava konusu işlemin belirtilen şekilde geri alınması karşısında, dava konusu ortadan kalkmış bulunmaktadır. Yüksek disiplin kurulunun, üzerine atılı suç nedeniyle davacıya kamu görevinden çıkarma cezası verilemeyeceğine ilişkin kararını bildirmesinden sonra davalı Rektörlüğün, üzerine atılı suç nedeniyle davacıya aylık kesim cezası verilmesine ilişkin işlemin hukuka uygun olup olmadığının ise bu davada tartışılmayacağı açıktır. Dava konusunun, iptali istenilen işlemin geri alınması nedeniyle ortadan kalkması nedeniyle karar verilmesine yer olmadığı şeklinde karar verilmesi gerekirken, Konya İdare Mahkemesince, idarece geri alınmış bulunan işlemin, iptali şeklinde verilen temyiz konusu kararda isabet görülmemektedir.” D. 10. D., 15.02.1990, E. 1989/2490, 1990/270 (www.kazanci.com.tr).

Hukukunda erteleme (tecil), “*cezanın ertelenmesi*” biçimindedir. Ertelenen, hapis cezasının infazıdır. Ancak 2006 yılında 5560 sayılı Yasayla yapılan değişikliklerle hukukumuzda “kamu davasının ertelenmesi” kurumu da girmiştir. Benzer bir düzenleme daha önce çocuklarla ilgili olarak Çocuk Koruma Kanunu’nda da düzenlenmişti. 2006 değişiklikleriyle Çocuk Koruma Kanunu’ndaki erteleme koşulları kaldırılarak Ceza Muhakemesi Yasası’na yollama yapılmıştır.

Cezanın ertelenmesi, yalnızca hapis cezası için kabul edilmiştir. Adli para cezalarının ertelenmesi mümkün değildir. Oysa 647 sayılı Kanunun uygulamasında her iki cezanın da ertelenmesi mümkündür. Eski Türk Ceza Kanunu’nda, askeri yargıdan verilen mahkûmiyet kararları ertelemeye engel değildi. Çünkü erteleme için adliye mahkemeleri tarafından mahkûm olmamak yeterliydi. Oysa yeni Türk Ceza Yasası böyle bir ayırım yapmamıştır.

Ceza hukukunda geçerli olan erteleme, disiplin hukukunda geçerli değildir. Disiplin cezalarının ertelenmesi söz konusu olamaz. Zira erteleme ayrıksı (istisnai) bir yetkidir ve ancak yasada açıkça düzenlenmişse uygulanabilir. Bu yönde, Hâkimler ve Savcılar Kanunu’nda bir düzenleme bulunmamaktadır.

D. DİSİPLİN CEZALARINDA FİKRİ İÇTİMA

Fikri içtima (= düşünsel birleşme), bir ceza hukuku kurumudur ve failin işlediği tek bir eylem ile birden fazla farklı suçun oluşmasına neden olması anlamına gelir (TCK m. 44/1). Örneğin ruhsatsız olduğu bilinen bir silahın çalınmasında olduğu gibi. Burada eylem tektir (silah çalma); ancak bu tek eylemle hem ruhsatsız silah bulundurma (6136 s. K. m. 13) hem de hırsızlık (TCK m.141) suçları işlenmiştir.

Eski (765 sayılı) Türk Ceza Kanunu’nda fikri içtima, tek bir eylem ile yasanın çeşitli hükümlerinin (muhtelif ahkâmının) ihlal edilmesi olarak ifade edilmişti (ETCK m. 79).

Fikri içtimadan söz edebilmek için tek eylemle ihlal edilen hükümler arasında genellik - özellik veya eskilik - yenilik ilişkisinin bulunmaması ve suçların hukuksal

konularının (korunan hukuksal yararların) birbirinden farklı olması gerekir.¹⁹⁴ Örneğin Cumhurbaşkanına hakaret suçu (TCK m. 299) ile hakaret suçu (TCK m. 125) arasında genellik - özellik ilişkisi vardır. Bu nedenle Cumhurbaşkanına hakaret edilmesi durumunda fikri içtima söz konusu olmaz. Yine, rüşvet, zimmet veya irtikâp suçları ile görevi kötüye kullanma suçu arasında genellik - özellik ilişkisi vardır. Bu nedenle rüşvet alınması, zimmet veya irtikâp suçunun işlenmesi durumunda aynı zamanda görevi kötüye kullanma suçu oluşmayacağı için fikri içtima söz konusu olmaz.

Fikri içtimadan söz edebilmek için öncelikle, failin tek bir eylem işlemesi gerekir. Yani, birden fazla ve farklı suçun tek bir eylemden doğması gerekir. Eylemin tekliğinden ne anlaşılması gerektiği *tartışmalıdır*. Öğretide eylemin tekliğinden, bir görüş hareketin tek olmasını; başka bir görüş ise sonucun tek olmasını anlamaktadır.

Fikri içtimadan söz edebilmek için birden fazla suçun oluşması gereklidir; ancak bu yeterli değildir. Ayrıca, bu suçların birbirinden farklı olması gerekir.¹⁹⁵ Bir suçun temel ve nitelikli biçimlerinin dışındaki suçlar, fikri içtima uygulamasında farklı suç olarak kabul edilir.

Yasanın aynı hükmünü birden fazla ihlal, yani aynı suçun birden fazla işlenmesi durumunda, fikri içtima oluşmaz. Aslında aynı eylemin aynı yasanın aynı hükmünü birden fazla ihlal etmesi mümkün değildir.¹⁹⁶ Örneğin bir kurşunla iki kişi öldürülecek olursa kasten öldürme suçuna ilişkin hüküm iki kez ihlal edilmiş olur; ancak eylem tek değildir. Çünkü dış dünyadaki değişiklik, yani sonuç iki tanedir. İki ölüm sonucu vardır. Yine, bir bomba ile beş kişinin öldürülmesinde ya da bir trafik

---

¹⁹⁴ Sulhi DÖNMEZER/Sahir ERMAN: **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku - Genel Kısım - Cilt II**, Yeniden Gözden Geçirilmiş Onikinci Bası, İstanbul: Beta Yayınları, 1999, s. 384.

¹⁹⁵ Yeni Türk Ceza Yasası'nın fikri içtimaı düzenleyen 44. maddesinin komisyon gerekçesine göre, hedefte sapma durumunda fikri içtima hükümlerinin uygulanması gerekecektir. Örneğin bir kişiyi yaralamak için fırlatılan sopa, mağduru yaraladıktan sonra veya mağdura isabet etmeden vitrin camına çarparak kırılmasına neden olabilir. Bu durumda, sopa fırlatma eylemiyle hem tamamlanmış veya teşebbüs aşamasında kalmış kasten yaralama suçu hem de başkasının malına zarar verme suçu işlenmiş olmaktadır. Yine bir kişiyi öldürmek için ateşlenen silahtan çıkan kurşun, mağdura isabet etmeden duvara çarpması nedeniyle sekerek bir başkasının ölümüne veya yaralanmasına neden olabilir. Bu durumda, hedeflenen kişi açısından kasten öldürme suçu teşebbüs aşamasında kalmıştır; ancak sekme sonucunda ölümüne veya yaralanmasına neden olunan kişi açısından ise taksirle öldürme veya taksirle yaralama suçu işlenmiş olmaktadır. Gerekçeye göre, bu gibi durumlarda kişi işlediği bir eylemle birden fazla farklı suçun oluşumuna neden olmaktadır ve bu suçlardan en ağır cezayı gerektireni ile cezalandırılmasıyla yetinilmelidir. Yani, fikri içtima hükümleri uygulanmalıdır. Bu iki örnek, Yeni Yasa'yı hazırlayanların eylemin tekliğinden hareketin tekliğini anladıklarını göstermektedir.

¹⁹⁶ DÖNMEZER/ERMAN: Cilt II (1999), s. 384.

kazasında bazı kişilerin ölüp, bazılarının yaralanmasında fikri içtima kuralları uygulanmaz. Çünkü dış dünyadaki değişiklik, yani sonuç tek değildir.¹⁹⁷

Fikri içtimada, fail en ağır cezayı gerektiren suçtan dolayı cezalandırılır (TCK m. 44/1). En ağır cezayı gerektiren suç belirlenirken tartışmalı olmakla birlikte gene kabul gören görüş somut cezanın esas alınması gerektiği yönündedir.¹⁹⁸ Tek bir eylemle işlenen suçlardan biri re'sen kovuşturulan, öteki ise kovuşturulması şikâyete bağlı bir suç ise ve şikâyet yoksa şikâyet dikkate alınmaksızın re'sen kovuşturulan suçtan dolayı ceza verilir. Suçların işlenme zamanı, işlenme yeri, ceza zamanaşımı ağır cezayı gerektiren suça göre belirlenir. Fikri içtimaa dâhil olan suçlardan birinin genel af ile ortadan kalkması ya da herhangi bir nedenle suç olmaktan çıkarılması durumunda, fail diğer suçtan dolayı cezalandırılmalıdır. Yasa, fikri içtima kapsamına giren suçları yalnızca cezanın belirlenmesi yönünden tek suç saydığından her suçun bağımsızlığını kabul etmek gerekir. Bu nedenle ceza muhakemesi koşulları, zamanaşımı ve af yasalarının kapsamı yönünden her bir suçun ayrı ayrı değerlendirilmesi zorunlu olduğu gibi, mahkûmiyete ilişkin hüküm fıkrasında da fikri içtima kapsamına giren suçların gösterilmesi gerekir.¹⁹⁹

Disiplin hukuku açısından ise bir eylemle disiplin mevzuatının birden fazla hükmünün ihlali durumunda, cezalandırmanın nasıl yapılacağı konusunda pozitif hukukumuzda açık bir hüküm bulunmamaktadır.

Avrupa Birliği Personel Tüzüğü'ne göre, bir ihlale birden fazla disiplin cezası verilemez (Tüz. m. 86/3).²⁰⁰

Öğretide, fikri içtima kurumunun disiplin cezalarına da uygulanabileceği kabul edilmektedir. Bu bakımdan işlediği bir eylem ile birden fazla disiplin kuralını çiğneyen kimseye en ağır cezayı öngören hükmün uygulanması gerektiği kabul edilmektedir.²⁰¹

---

¹⁹⁷ DÖNMEZER/ERMAN: Cilt II (1999), s. 384.

¹⁹⁸ Çetin ARSLAN/ Bahattin AZİZAĞAOĞLU: **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, Ankara: Asil Yayıncılık, 2004, s. 184.

¹⁹⁹ Timur DEMİRBAŞ: **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, İkinci Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2005, s. 449.

²⁰⁰ KARAHANOĞULLARI: Memur Disiplin Hukuku (1999), s. 63.

²⁰¹ ASLAN: Disiplin Suçları (2002), s. 49-50; KARAHANOĞULLARI: Memur Disiplin Hukuku (1999), s. 63.

Danıştay da fikri içtimanın disiplin cezaları bakımından uygulanabileceğini kabul etmektedir.²⁰²

E. DİSİPLİN CEZALARINDA TEKERRÜR

Tekerrür, bir disiplin suçu işleyen kamu görevlisinin, o suça verilen cezanın sicilden silinmesine ilişkin süre içerisinde yeniden disiplin suçu işlemesidir.

Disiplin cezası verilmeden önce eylemin birkaç kez tekrarlanmış olması tekerrür kapsamına girmez. Zira tekerrürün oluşabilmesi için ilk eylemden sonra disiplin soruşturması yapılmış ve ceza verilmiş olması gerekir.²⁰³ Cezanın verilmiş olması da tek başına yeterli değildir; ayrıca kesinleşmiş olması gerekir. Örneğin bir kamu görevlisini Ağustos ayının ilk, Eylül ayının ikinci ve Aralık son haftalarında birer gün göreve gelmemiş olduğunu varsayalım. Bu durumda disiplin soruşturması Aralık ayının son haftasındaki eylem için açılacak olursa önceki eylemler için tekerrür hükümlerini uygulamak mümkün değildir. Zira önceden verilmiş ve kesinleşmiş bir ceza yoktur.

Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nda tekerrür konusunda özel bir hüküm vardır. Buna göre, sicilden silinmesi mümkün olan disiplin cezası uygulanmasına neden olmuş bir eylem veya davranışın, cezaların sicilden silinmesini düzenleyen süreler içinde tekrarlanması veya aynı tür disiplin cezasını gerektiren birden çok eylem veya davranışın bir arada bulunması hallerinde bir derece ağır disiplin cezası verilir (2802 sayılı Y. 70/1). Bu yönüyle hâkim ve savcılar hakkındaki düzenleme, devlet memurlarıyla ilgili düzenlemeyle paralellik göstermektedir. Devlet Memurları Yasası'na göre, disiplin cezası verilmesine neden olmuş bir eylem ve durumun, cezaların sicilden silinmesine ilişkin süre içinde yinelemesinde bir derece ağır ceza uygulanır (DMY m 125). Aynı derecede cezayı gerektiren fakat ayrı eylem ve durumlar

---

²⁰² "...Gerek uygulamada gerekse öğretilerde, işlediği bir eylem ile yasanın çeşitli kurallarını çiğneyen kimseye o kurallardan en ağır cezayı kapsayan cezanın verilmesi gerektiği kabul edilmektedir. Bu durumda, davacıya birden fazla disiplin kuralını ihlal eden eylemi nedeniyle hem 4 ay kısa süreli durdurma, hem de 12 ay uzun süreli durdurma cezası verilmesine ilişkin işlemin 4 ay kısa süreli durdurma cezasına yönelik kısmında hukuki isabet bulunmamaktadır." D. 10. D. 18.2 1985, E. 1984/399, K. 1985/244.

²⁰³ KARAHANOĞULLARI: Memur Disiplin Hukuku (1999), s. 73.

nedeniyle verilen disiplin cezalarının üçüncü uygulamasında bir derece ağır ceza verilir. Danıştay, 657 sayılı Yasa'da cezaların tekerrüründen değil, disiplin cezalarının verilmesine neden olunmuş eylem veya hallerin tekerrüründen söz edildiğinden, söz konusu eylem ve haller nedeniyle verilen disiplin cezaları affedilmiş olsa bile, ilgiliye tekerrür hükümlerinin uygulanması gerekeceği görüşündedir.²⁰⁴

F. DİSİPLİN CEZALARINDA ZAMANAŞIMI

Zamanaşımı, yasada öngörülen sürenin geçmesi nedeniyle soruşturma ve ceza verme yetkisinin sona ermesidir.

Mevzuatımıza "zamanaşımı" kavramı" ilk kez Devlet Memurları Kanunu'nun 127. maddesinde 12.5.1982 gün ve 2670 sayılı Yasa ile yapılan değişiklikten sonra girmiş bulunmaktadır. Aynı tarihli bir değişiklikle de kararların verilmesi için süre getirilmiştir. Devlet Memurları Kanunu'nun 127. maddesinde disiplin soruşturması ve kovuşturması için "zamanaşımından" söz edilirken, 128. Maddesinde "karar süresinden" söz edilmiştir.²⁰⁵

Zamanaşımı "soruşturma" ve "karar" zamanaşımı olmak üzere ikiye ayrılır.

Soruşturma zamanaşımı: Ceza verme yetkisinin kullanılabilmesi için ne kadar bir süre içinde soruşturmaya başlanması gerektiğini düzenleyen sürelerdir.

Meslekten çıkarma ve yer değiştirme cezalarını gerektiren eylemler hariç olmak üzere, Hâkimler ve Savcılar Yasası'na göre disiplin soruşturmasını gerektiren eylemlerin işlenmesinden itibaren üç yıl geçmiş ise disiplin soruşturması açılmaz (2802 sayılı K. m. 72/2). Yani bu süreler içerisinde yetkili kişiler soruşturma açmazlarsa artık disiplin ihlali hakkında başkaca bir araştırma yapılamaz ve ceza verilemez.

Disiplin cezasını gerektiren eylem, aynı zamanda bir suç oluştur ve bu suç için yasada daha uzun bir zamanaşımı süresi öngörülmüş olur ve ceza soruşturması veya

---

²⁰⁴ 12. D., 08.11.2000, E. 2000/3109, K. 2000/3834 (www.kazanci.com.tr)

²⁰⁵ Bkz. Muzaffer DİLEK: **Memur Disiplin Hukukunun Temel Esasları**, http://www.icisleri.gov.tr/ya_vinlar/inceleme_arastirma/memur_disipilin_hukukunun_temel_esaslari.htm (Erişim Tarihi: 25.06.2007).

kovuşturması da açılır ise üç yıllık süre yerine bu süreler uygulanır (2802 sayılı K. m. 72/3).

Devlet Memurları Yasası'na göre, disiplin ihlali yapan memurlar hakkında, bu ihlalin işlendiğinin öğrenildiği tarihten başlayarak uyarma, kınama, aylıktan kesme ve kademe ilerlemesinin durdurulması cezalarında bir ay içinde disiplin soruşturmasına; memurluktan çıkarma cezasında altı ay içinde disiplin kovuşturmasına başlanmadığı takdirde disiplin cezası verme yetkisi zamanaşımına uğramaktadır.

Ceza zamanaşımı: Soruşturmanın ne kadar süre içerisinde bitirilemezse, disiplin cezası verme yetkisinin sona ereceğini düzenleyen süredir.

Meslekten çıkarma ve yer değiştirme cezalarını gerektiren eylemler hariç olmak üzere, Hâkimler ve Savcılar Yasası'na göre disiplin cezasını gerektiren eylemin işlendiği tarihten itibaren beş yıl geçmiş ise disiplin cezası verilemez (2802 sayılı K. m. 72/2).

Disiplin cezasını gerektiren eylem, aynı zamanda bir suç oluştur ve bu suç için yasada daha uzun bir zamanaşımı süresi öngörülmüş olur ve ceza soruşturması veya kovuşturması da açılır ise beş yıllık süre yerine bu süreler uygulanır. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca kovuşturma sonucunun beklenmesine karar verilenler hakkında ise mahkeme kararının kesinleşmesinden itibaren iki yıl geçmekle ceza verme yetkisi zamanaşımına uğrar (2802 sayılı K. m. 72/3).

657 sayılı Yasaya göre, disiplin cezasını gerektiren eylemlerin işlendiği tarihten başlayarak nihayet iki yıl içinde disiplin cezası verilmediği takdirde ceza verme yetkisi zamanaşımına uğrar. Disiplin cezasını gerektiren eylem ve durumların öğrenildiği tarihin, soruşturma açmayı gerektiren durumu yetkili üstün öğrendiği tarih olarak anlaşılması gerekir.

Türk disiplin hukukunda geçerli olan disiplin muhakemesi ile ceza muhakemesinin bağımsızlığı ilkesi, zamanaşımı konusunda da geçerlidir. Zamanaşımı süresinin dolması nedeniyle kovuşturmaya yer olmadığı (= takipsizlik) kararı verilmesi veya kamu davasının düşmesi durumunda disiplin soruşturmasını bundan etkilemez. Başka bir deyişle, ceza yasaları bakımından zamanaşımı süresinin dolması disiplin

cezası uygulanmasına engel değildir. Ancak disiplin cezasının verilebilmesi, ceza mahkûmiyetine bağlı ise zamanaşımı nedeniyle kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmesi ya da kamu davasının düşmesi disiplin cezası verilmesine engel olur. Zira kovuşturma yapılmadığı için mahkûmiyet kararı da verilememiştir.²⁰⁶

G. DİSİPLİN CEZALARINDA İYİ HAL VE İNDİRİM

Disiplin yaptırımları hâkim ve savcının geçmiş mesleki yaşamları dikkate alınarak verilir. Geçmiş mesleki yaşamları olumlu olan hâkim ve savcılarının ilk defa disiplin suçu işlemleri durumunda Yasa, bir alt disiplin cezasının uygulanabileceğini hükme bağlamıştır (2802 sayılı K. m. 70/2). Benzer bir hükme Devlet Memurları Kanunu'nda da yer verilmiştir. Yasa'ya göre, geçmiş hizmetleri sırasında çalışmalarını olumlu olan ve iyi veya çok iyi derecede sicil alan memurlar için verilecek cezalarda bir derece hafif olanı uygulanabilir (DMK. m. 125/3).²⁰⁷

Hâkim ve savcılar hakkında bir derece hafif disiplin cezasını uygulayabilmek için üç koşulun bir arada olması gerekir (2802 sayılı K. m. 70/2):

(1) İlk defa disiplin suçu işlenmiş olmalıdır. Dolayısıyla tekerrür durumunda bir alt derece disiplin cezası uygulanamaz.

(2) Geçmiş hizmetleri sırasında çalışmalarını olumlu olmak ve tercihlili veya mûmtazen yükselmeye layık bulunmak ve iyi veya çok iyi derecede sicil almak gerekir.

(3) Eylem, meslekten çıkarma cezasını gerektirmemelidir.

Bir alt derece disiplin cezasının uygulanması zorunluluk olmayıp, Kurul'un takdirindedir. Zira Yasa, "...uygulanabilir." demektedir. Ancak verilecek kararlarda bir

²⁰⁶ KARAHANOGULLARI: Memur Disiplin Hukuku (1999), s.72-73.

²⁰⁷ 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun değişik 125. maddesinin 3. fıkrasında, geçmiş hizmetleri sırasındaki çalışmalarını olumlu olan ve iyi veya çok iyi derecede sicil alan memurlar için verilecek cezalarda bir derece hafif olanın uygulanabileceği kuralı yer almaktadır. Olayda davacının kusurlu eylemi nedeniyle disiplin cezası ile cezalandırılmasında hukuka aykırılık yok ise de, eylem ile verilen ceza arasında adil bir denge bulunması disiplin hukukunun gereğidir. Davacıya verilen disiplin cezasının ceza verilmesine neden olan eylemin oluş biçimi samimi ikrar ve ifadeleri geçmiş hizmetleri sırasındaki çalışmalarının olumlu olup, olmadığı ve sicilleri değerlendirilerek daha alt bir cezanın verilip verilemeyeceği hususu dikkate alınmaksızın davanın reddine ilişkin idare mahkemesi kararında hukuka aykırılık bulunmamaktadır. 8. D., 25.11.1996, E. 1994/7699, K. 1996/3386 (www.kazanci.com.tr).

alt ceza uygulamasının neden yapılmadığının gerekçesi gösterilmelidir. Danıştay da memurlarla ilgili verdiği kararlarında cezanın hafifletilip hafifletilmemesine ilişkin gerekçenin belirtilmesi gerektiğini kabul etmektedir.²⁰⁸

Hâkimler ve Savcılar Yasası ile Devlet Memurları Kanunu'nda yer almamasına rağmen, Danıştay "**haksız tahrik**"i bir hafifletici neden saymıştır. Bu kararda üstün ağır tahriki, hakareti ve dövme girişimi üzerine, üstle memur arasında meydana gelen karşılıklı hakaret ve dövme olayından memurun meslekten çıkarılmayacağına yer verilmiştir.²⁰⁹

H. ŞİKÂYETTEN VAZGEÇME

Disiplin suçlarında şikâyet, ceza kovuşturmasına başlama istemi olarak değil, "ihbar" olarak kabul edilir. Bu nedenle şikâyetin geri alınması mümkün değildir. Dolayısıyla "şikâyetten vazgeçme" kurumu, disiplin soruşturmalarında ve kararlarında uygulanmaz.

Hâkimler ve Savcılar Yasası'na göre, bir kişinin şikâyeti üzerine başlanan disiplin soruşturması, şikâyetten vazgeçilse bile durdurulmaz (2802 sayılı K. m. 76).

---

²⁰⁸ D. 8.D., 18.10.1991, E. 1991/1991, K. 1991/1677

²⁰⁹ D. 10.D., 14.11.1990, E.1990/1103, K. 1990/2547

SONUÇ

Hâkim ve savcılarının memur statüsünde olmamalarına, özellikle hâkimlerin görevlerini yürütürken bağımsız olmalarına karşın, her nedense yürürlükteki hukuk düzenimizde disiplin rejimi bakımından oldukça güvencesiz bir sistem öngörülmüştür.

Hâkim ve savcılarının disiplin yaptırımına karar veren Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun oluşum biçimi, tarafsızlık ve bağımsızlığı, bu makam önünde hâkimin sahip olduğu savunma hakları, bu makamın kararlarının aleniliği, yargısal denetime tabi olup olmaması, disiplin sürecindeki alenilik, hâkimin keyfi yaptırımlara uğraması karşısında güvenceleri, soyut ve içeriği belirsiz suç tanımlamaları Türk Disiplin Hukuku bakımından işaret edilmesi ve altı çizilmesi gereken hususlardır.

Yürürlükteki düzenlemelere göre, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu; Adalet Bakanının başkanlığında, Yargıtay'dan üç asıl ve üç yedek, Danıştay'dan iki asıl ve iki yedek üye ile Adalet Bakanlığı Müsteşarından kurulur (2461 sayılı Y. 2). Adalet Bakanı ve müsteşar Kurulun doğal (tabii) üyesidir. Kurul, seçimle gelen asıl üyeleri arasından bir başkanvekili seçmektedir. Kurul'un oluşumunda yalnızca Yargıtay ve Danıştay'dan seçilen üyeler yer almakta, ilk derece mahkemesi ve faaliyete geçecek olan bölge adliye mahkemelerinden üye seçilmesi öngörülmemektedir. Mevcut haliyle Kurul'un yapısı, hâkim ve savcılar üzerinde yüksek mahkemelerin vesayetinin olduğu izlenimi oluşturmaktadır. Özellikle mesleğe yeni başlayan hâkim ve savcılarda terfi kaygısı da olduğu için bu izlenimi ortadan kaldırmak da mümkün olmamaktadır. Oluşan bu yanlış izlenimi ve kaygıyı ortadan kaldırmak için Kurul'un yapısının yargının tümünü temsil edecek şekilde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Kanımızca hâkimler ve savcılar için "Hâkimler Kurulu" ve "Savcılar Kurulu" olmak üzere iki ayrı kurul oluşturulmalı ve her kurul birinci sınıfa ayrılmış ilk derece ve bölge adliye mahkemeleri hâkim ve savcılarında seçilmelidir. Bu seçimi de görev yapan bütün hâkim ve savcılar yapmalıdır. Bu kurullar tarafından verilecek kararlara karşı ise Yargıtay ve Danıştay üyelerinden kendi Genel Kurulları tarafından seçilecek bir "Üst Kurul"a itiraz edilebilmeli (zorunlu idari başvuru yolu), üst kurul kararlarına karşı Danıştay'da yargı yolu açılmalı ve bu kararlar herkesin ulaşabileceği şekilde yayımlanmalıdır.

Hâkimler ve Savcılar Yasası'na göre, hâkim ve savcılara savunma yapması için en az üç günlük bir süre tanınması gerekir. Bu süre en az (asgari) süreyi belirtmektedir. Bu demektir ki, ihlalin büyüklüğü, savunma yapmanın güçlülüğü gözetilerek daha uzun bir savunma süresi tanınabilir. Kanımızca Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nda savunma yapmak için tanınan asgari süre çok yetersizdir. Verdiği bir kararın gerekçesini yazmak için bile hâkimlere on beş günlük süre tanıyan bir hukuk düzeninde, işlendiği iddia edilen bir disiplin suçundan dolayı (soruşturmayı yapana ya da Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'na) savunma yapma yetkisini üç günle sınırlandırabilme yetkisi tanınması yerinde bir düzenleme değildir.

Savunma için ek süre verilip verilemeyeceği yönünde Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nda açık bir hüküm yoktur. Kanımızca da ek süre istemlerini değerlendirilirken bunun haklı bir nedene dayanıp dayanmadığı araştırılmalı, eğer istem haklı bir nedene dayanıyorsa öngörülen süre içerisinde savunmasını hazırlayamayan hâkim ve savcıya ek süre tanınmalıdır. Zira disiplin soruşturmasında da ceza muhakemesinde olduğu gibi esas olan, maddi gerçeği ortaya çıkarmaktır.

Kurul, ilgili hâkim ve savcı savunmasını verdikten sonra incelemesini kural olarak, dosya üzerinde yapmaktadır. Dolayısıyla bir sözlü savunma aşaması söz konusu değildir. Kanıtlar dosya üzerinden incelenmekte, müfettiş veya soruşturmayı yapmakla görevlendirilen hâkim ya da savcı önünde verilmiş tanıkların yazılı ifadelerine ve soruşturma raporundaki diğer belgelere göre karar verilmektedir. Kurul önünde gerçekleşen disiplin muhakemesi, adil yargılanma hakkı bakımından birçok eksiklik taşımaktadır. Şöyle ki, disiplin süreçlerinde kanıtlar müfettişler veya soruşturmayı yapan hâkim ya da savcılar tarafından toplanmakta, diğer bir deyişle ilgili belgelerin toplanmasının yanı sıra, tanık ifadeleri alınmakta, bir raporla sonuca varılmaktadır ve Kurul önünde bu raporlar çok etkin bir yer edinmektedir. Olması gereken hukuk bakımından, Kurul önündeki sürecin sözlü savunma ve tanık dinletmeye elverişli şekilde yapılması gerekmektedir.

Yasa'da Kurul'un belli bir sürede karar vermesini öngören sınırlayıcı ya da düzenleyici bir hüküm yoktur. Oysa Devlet Memurları Kanunu'nda uyarma, kınama ve aylıktan kesme cezalarının soruşturmanın tamamlanmasından itibaren 15 gün; kademe ilerlemesinin durdurulması cezasının dosyanın ilgili disiplin kuruluna gelmesinden

itibaren 30 gün; memurluktan çıkarma cezalarının ise soruşturma dosyasının yüksek disiplin kuruluna tevdiinden itibaren 6 ay içerisinde karara bağlanması gerekmektedir (m. 128/1). Bu hükmün getirilmesinin amacı, her türlü usul ve işlemleri tamamlanmış olan bir soruşturmada disiplin amiri veya kurulunun kararını belli süre içinde vermemesi durumunda, hakkında soruşturma açılanların tedirgin olmalarını ve uzun süre baskı altında tutulmalarını önlemektir. Bu süre düzenleyici niteliktedir; yani, bu süre geçirildikten sonra ceza verilmiş olmasında yasaya aykırılık yoktur. Kanımızca hâkimler ve savcılar için işleyen disiplin süreci açısından da benzer bir düzenleme yapılmalıdır.

Kurulun görevlerini yerine getirmesi, seçim ve çalışma usulleriyle itirazların Kurul bünyesinde incelenmesi esasları düzenleyen 2461 sayılı Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Kanunu'nun 16. maddesi uyarınca Kurul'da yapılan işlemler ve bunlarla ilgili görüşmeler *gizlidir* (2461 sayılı Y. 16). Başka bir deyişle, yasayla belirlenen disiplin suçlarını işleyen hâkim ve savcılar hakkında Kurul disiplin cezası kararları vermekte, ancak bu kararları yalnızca ilgilisi öğrenmekte ve başkalarının ulaşılması mümkün olmamaktadır. Öğretide de kabul edildiği üzere, disiplin cezalarına ilişkin Kurul kararlarının gizliliği üç açıdan sorun yaratmaktadır. Birincisi, aleyhine disiplin cezası verilen kişinin savunma hakları açısından karşılaştığı sorun, ikincisi yargı bağımsızlığı açısından beliren risk ve üçüncüsü ise toplumun denetimini ve yargıya güvenini sağlama bakımından ortaya çıkan sorundur. Gizlilik en başta savunma hakkını zedelemektedir. Kurul kararından sonra İtirazları İnceleme Kuruluna başvurma olanağı vardır. Ancak ilgili hâkim veya savcı yalnızca kendi hakkındaki kararın gerekçesini bileceği için savunma olanağı daralmaktadır. Çünkü ilgilinin başka karar gerekçelerine ulaşması mümkün olmadığı için neyi emsal göstererek itiraz edeceği bellisizdir. Diğer dosyalarda lehte ve aleyhteki kanıtların nasıl tartışıldığı ve değerlendirildiği, hangi kanıtlar esas alınarak karara varıldığı disiplin cezası verilecek olan hâkim veya savcının bilgisi dâhilinde olmayacaktır; dolayısıyla emsal gösterilecek bir karar olmayacaktır. Kurul'un gerekçeli kararlarının aleni olmaması yalnızca kararın ilgilisi açısından değil, toplum açısından da yargıya güvensizlik yaratmaya elverişlidir. Çünkü gizlilik nedeniyle, toplum, bir hâkimin veya savcının yalnızca siyasal nedenlerden dolayı cezalandırıldığına inanabileceği gibi, meslek kurallarına uymayan bir hâkimin veya savcının da cezalandırılmadığına inanabilecektir. Kanımızca ceza ve disiplin hukukunun

temel ilkelerinden olan “suç ve cezada belirlilik” ilkesi uyarınca, hâkim ve savcıların hangi eylemleri işlemeleri halinde ne tür bir disiplin cezasına çarptırılacakları konusunda yetkili makamın uygulamasını bilme hakları olduğu gibi, kamu yönetiminde geçerli “gün ışığında yönetim” ya da “saydamlık” ilkeleri de hâkim ve savcılara verilen disiplin cezalarına ilişkin kararların yayınlanmasını gerektirmektedir. Böylece verilen disiplin cezalarının bütün yargı mensuplarına örnek oluşturmak suretiyle yargının tarafsızlığına ve bağımsızlığına katkı yapılmış, aynı zamanda Kurulun kararlarında şeffaflık sağlanmış olacaktır. Kaldı ki, yargı alanındaki temel ilkelere birisi de aleniyettir. Bu ilkelerin Kurul çalışmalarına yansımaları gerekmektedir. Bu nedenle, Kurul’un disiplin cezalarına ilişkin kararlarının kişisel verilerin korunması ilkesi gözetilerek yayınlanması yönünde yasal düzenleme yapılması yerinde olacaktır.

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından verilen kararlara karşı İtirazları İnceleme Kurulu adı verilen bir merciide yeniden (ikinci kez) itiraz etmek mümkündür. Şöyle ki Kurulca yeniden incelenerek verilen karara karşı ilgililer tebliğ tarihinden itibaren on gün içinde itirazda bulunabilirler (2461 sayılı Y. 12/1). İtirazı Adalet Bakanı yapabileceği gibi, diğer ilgililer de yapabilir. Hemen belirtelim ki, hakkında disiplin cezası verilmesi istenen hâkim veya savcının itiraz etme hakkı vardır, fakat İtirazları İnceleme Kurulu da ilk kararı veren kuruldan tamamen farklı bir oluşuma sahip değildir. İtirazları İnceleme Kurulu Adalet Bakanının, kendisinin yokluğunda başkan vekilinin başkanlığında seçimle gelen asıl ve yedek üyelerle birlikte toplam 12 kişiden oluşan bir kuruldur. Bu Kurulun toplantılarına Başkan hariç en az sekiz üyenin katılması ve kararın, katılan üyelerin oy çokluğu ile alınması gerekir. Böylece ilk kararı veren asıl üyeler, itirazı karara bağlayan kurulda da bulunmaktadır, dolayısıyla tarafsızlık sorunu bu kurul için de geçerlidir. Kanımızca olması gereken hukuk bakımından, hâkim ve savcılar hakkında verilen disiplin cezalarına karşı, kararı veren makamın dışında, başka bir merciide zorunlu idari başvuru yolu öngörülmesi ve bu merci tarafından verilen kararlara karşı da yargı yolu açılmalıdır. Daha önce de değindiğimiz gibi, disiplin ihlalleri hakkında ilk derece ve bölge adliye mahkemesi hâkim ve savcılarında seçilecek bir kurul (Hâkimler Disiplin Kurulu ve Savcılar Disiplin Kurulu) karar verdikten sonra Yargıtay ve Danıştay üyelerinden seçilecek bir üst kurulda (Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu) itirazları incelemekle görevlendirilmelidir. Böylelikle etkin ve tarafsız bir itiraz yolu sağlanmış olur.

Hukuk devleti, en genel anlamıyla, herkese etkili, evrensel ve erişilebilir bir yargısal koruma sağlayan devlettir. Hukuk devletinin en önemli varlık koşullarından birisi “İdarenin işlem ve eylemlerine karşı yargı yolunun açık olması”dır. Zira hukuk devletini “polis devlet”ten ayıran en büyük özellik, koyduğu hukuk kuralları ile kendisini bağlı görmesidir. Burada asıl olan idarenin her işlemine karşı değil, yalnızca ilgilisi üzerinde hukuksal sonuç doğuran icrai işlemlerine karşı yargı yolunun açık tutulmasıdır. Disiplin cezası, hukuksal niteliği bakımından, icrai bir idari işlemdir. Zira ilgisinin üzerinde başkaca bir işleme ve eyleme gerek olmaksızın hukuksal sonuçlar doğurmaktadır. Bu yönüyle ceza alan kişi üzerinde ağır sonuçlar doğuran böyle bir işleme karşı yargı yolunun açık tutulması hukuk devleti ilkesinin zorunlu bir sonucudur. Anayasa’nın 159/4. maddesine göre, “*Kurul kararlarına karşı yargı mercilerine başvurulamaz.*” Anayasa’nın sözü edilen hükmü ile Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu kararlarına karşı yargı yolu kapatılmış olduğundan Kurul’un kendi görev alanı içinde ve yasalarla verilmiş yetkisini kullanarak almış olduğu kararlara karşı açılan davaların yargı mercilerince incelenme olanağı bulunmamaktadır. Hemen belirtelim ki, yargı bağışıklığı (= muafiyeti) Kurul’un görev ve yetkisi dâhilinde aldığı kararlar için söz konusudur. Kurul görev ve yetkisinde olmayan bir konuda karar almış ise bu halde söz konusu davanın esasının idari yargıda incelenmesi mümkündür. Kurul’un görevi dâhilinde yaptığı gerek düzenleyici (ilke kararı gibi) gerekse birel nitelikteki işlemlere karşı yargı yolu kapatılmıştır. Dolayısıyla hâkim ve savcılar hakkında verilen disiplin cezalarına karşı Türk hukukunda yargı yolu kapalıdır. Kanımızca genelde yargı alanında, özelde ise hâkim ve savcılar hakkında yapılacak bir reform çalışmasında, ilk olarak düzeltilecek şey, Kurul kararlarına karşı yargı yolu açılmasıdır. Zira adaleti dağıtan kişilerin kendilerine yapılabilecek bir adaletsizliğe karşı yargısal güvenceden yoksun olması hukuk devleti ile bağdaşmaz. Burada düşünülebilecek en yerinde çözüm Kurul kararlarına karşı Danıştay’ın ilk derece mahkemesi olarak görevlendirilmesidir. Mevcut iş yükü içerisinde olağan bir davayı bile yaklaşık üç yılda karara bağlayan Danıştay’ın bir de her yıl ortalama dört hâkimden birinin yerinin değiştiği veya disiplin soruşturması geçirdiği bir meslek grubu açısından hızlı karar verebilmesi ve adil sonuçlara ulaşabilmesi açısından yeni bir daire ile desteklenmesi gerekmektedir.

Anayasa’da hâkim ve savcılar için öngörülecek disiplin suç ve cezaları için yasallık ilkesi benimsemiştir. Oysa Hâkimler ve Savcılar Kanunu’nda disiplin suçları

açısından yasallık ilkesi geçerli değildir. Örneğin Kanunun 66. maddesinin “e” bendine göre kademe ilerlemesini durdurma cezası “.....*Nitelik ve ağırlıkları bakımından yukarıda belirtilen benzeri eylemlerde bulunmak*” hallerinde de uygulanır. Uyarma ve kınama cezaları bakımından da aynı esas geçerlidir. Kanımızca Hâkimler ve Savcılar Kanunu’nun bu içerikteki hükümleri Anayasa’ya aykırıdır. Zira Anayasa’ya göre, “*Hâkim ve savcılarının nitelikleri, ... haklarında disiplin kovuşturması açılması ve disiplin cezası verilmesi... ile diğer özlük işleri*”nin mutlaka yasayla düzenlenmesi gerekir. Yani istisna söz konusu değildir. Kaldı ki, bu düzenlemelerin yasayla yapılması da yeterli değildir. Anayasa’nın ifadesiyle “*mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre...*” düzenlenmesi gerekmektedir.

Disiplin suçları ve cezalarının mümkün olduğunca somut bir biçimde düzenlenmiş olması da yargı bağımsızlığı açısından önemli bir güvencedir. Hâkimler ve Savcılar Kanunu’nda soyut ve kıyasa olanak veren birçok disiplin suçuna yer verilmiştir. Örneğin somut bir isnat (madde tayin) olmasa ve kanıtlar elde edilmemiş olsa bile, rüşvet aldığı veya irtikâpta bulunduğu kanısını uyandırmak yer değiştirme cezası gerektirmektedir. Yine, disiplin cezasının uygulanmasını gerektiren eylem, suç oluşturmaya ve hükümlülüğü gerektirmese bile mesleğin onur ve saygınlığı ile memuriyet nüfuz ve itibarını bozacak nitelikte görüldüğü takdirde meslekten çıkarma cezası verilmektedir. Kanımızca hâkim veya savcının neyin yapmaması gereken bir davranış olduğunu önceden bilebilmesi açısından, disiplin cezası veren kuruma geniş bir yorum alanı bırakılmamalı, keyfilik yaratabilecek ve bağımsızlık bakımından bir tehdit oluşturabilecek bu tür suç tanımlamalarından sakınılmalıdır.

Sonuç olarak, Türkiye’de genelde yargının, özelde ise hâkim ve savcılarının çözüm bekleyen birçok sorunu vardır. Bunlar içerisinde en önemlilerinden biri hâkim ve savcılarının tabi olduğu disiplin rejiminde, hukuk devleti ile bağdaşmayacak düzenlemelerin yer almasıdır. Bu çalışmada özellikle hâkim ve savcılarının disiplin yaptırımına karar veren Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu’nun oluşum biçimi, tarafsızlık ve bağımsızlığı, bu makam önünde hâkimin sahip olduğu savunma hakları, bu makamın kararlarının aleniliği, yargısal denetime tabi olup olmaması, disiplin sürecindeki alenilik, hâkimin keyfi yaptırımlara uğraması karşısında güvenceleri, soyut ve içeriği belirsiz suç tipleri irdelenmiş ve bazı çözüm önerileri getirilmiştir.

KAYNAKÇA

- AKGÜNER Tayfun: **Kamu Personel Yönetimi**, İstanbul: Der Yayınları 2001
- AKYILMAZ Bahtiyar: **İdare Hukuku**, Konya: Sayram Yayıncılık, 2004
- ALİKAŞİFOĞLU Kemalettin, **Devlet Memurları Kanunu**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2002
- ALTAY Evren: **Görevden Uzaklaştırma**, Devlet Memurlarının ve Sözleşmeli Personelin Görevden Uzaklaştırılması. Güncelleştirilmiş 2. Bası, Ankara: Turhan Kitabevi, 2007 (Kısaltma: ALTAY: Görevden Uzaklaştırma...)
- ARICA, Mehmet Nadir: **Kamu Görevlileri Soruşturma Rehberi**, Cilt I, Ankara: 2006
- ARSLAN Çetin ve Bahattin AZİZAĞAOĞLU: **Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi**, Asil Yayın ve Dağıtım, Ankara, 2004
- ARSLAN Saadettin: **Tatbikatta Hazırlık Soruşturması ve Şahsi Dava**, 2. Baskı, Ankara: Adil Yayınevi, s. 12;
- ARTUÇ Mustafa ve Tahir HIRLI: **Hüküm Kurma Esasları, Adli Sicil ve Sabıka Kayıtlarının Silinmesi, Lehe Olan Kanunun Uygulanması-Tekerrür-Zamanaşımı**, Kartal Yayınevi, Ankara, 2005
- ARTUK Emin, Ahmet GÖKCEN ve A. Caner YENİDÜNYA: **5237 Sayılı Kanuna Göre Hazırlanmış Ceza Hukuku Özel Hükümler**, Yeniden Gözden Geçirilmiş 7. Bası, Ankara: Turhan Kitabevi, 2007
- ASLAN Onur Ender: **Kamu Personel Rejimi**, TODAİE Yayınları, 2005
- ASLAN Zehrettin: **657 Sayılı Kanuna Göre Disiplin Suç ve Cezaları**, İstanbul: Alfa Kitabevi, 2002 (Kısaltma: ASLAN: Disiplin Suçları...)
- ATAY Ender Ethem: **İdare Hukuku**, Ankara: Turhan Kitabevi, 2006 (Kısaltma: ATAY: İdare...)
- AVCI Mustafa: **Türk Hukukunda Hâkimin Görevi İhmal Suçu**, <http://www.dicle.edu.tr/dictur/suryayin/khuka/thhg.htm> (Erşim Tarihi: 22.06.2008)
- BİNGÖL İrfan: **Yargı Bağımsızlığı ve Yargı İle İlgili Söyleşiler**, Ankara: 2006
- CENTEL Nur ve Hamide ZAFER: **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Beta Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 2005 (Kısaltma: CENTEL/ZAFER: Muhakeme....)

- CENTEL Nur: **Ceza Muhakemesi Hukukunda Hâkimin Tarafsızlığı**, İstanbul, Kazancı Yayınları, 1996 (Kısaltma: CENTEL: Hâkimin Tarafsızlığı...)
- ÇELİK Kemal: **Devlet Memurları Kanunu**, Ankara: T.C. Maliye Bakanlığı Bütçe ve Malı Kontrol Genel Müdürlüğü, S: 2003/1
- DEMİRBAŞ Timur: **Ceza Hukuku – Genel Hükümler**, Seçkin Yayıncılık, 3. Baskı, Ankara, 2005
- DERDİMAN Cengiz: Türkiye'nin İdari Yapısı, İkinci Cilt, **Kamu Malları ve Görevlileri, İdari Faaliyetler**, Aktüel Yayınları, Bursa 2004
- DİLEK Muzaffer: **Memur Disiplin Hukukunun Temel Esasları**, http://www.icisleri.gov.tr/yayinlar/inceleme_arastirma/memur_disipilin_hukukunun_temel_esaslar_i.htm
- DONAY Süheyl/ Mahmut KAŞIKÇI: **Açıklamalı, Karşılaştırılmalı, Gerekeçeli 5237 Sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu ve Yürürlük Kanunu**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2004
- DÖNMEZER Sulhi ve Sahir ERMAN: **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku - Genel Kısım - Cilt II**", Yeniden Gözden Geçirilmiş Onikinci Bası, İstanbul: Beta Yayınları, 1999 (Kısaltma: DÖNMEZER/ERMAN: Cilt II ...)
- DÖNMEZER Sulhi: Suçsuzluk Karinesi Üzerine Düşünceler, **Nurullah Kunter'e Armağan**, İstanbul: 1999 (Kısaltma: ...)
- DURMUŞ Alper: **Memur Disiplin Hukuku**, Ankara: Adalet Yayınevi, 2008
- DURSUN Suat: **Hâkimlerin Tarafsızlığı ve Bağımsızlığına İlişkin İlkeler ve Kurallar**, Ankara: Yaklaşım Yayıncılık, 2007 (Kısaltma: DURSUN: Hâkimlerin Tarafsızlığı ve Bağımsızlığı...)
- ERCAN İsmail: **Ceza Hukuku**, Üçüncü Bası, İstanbul: İkinci Sayfa Yayınevi, 2007 (Kısaltma: ERCAN: Ceza ...)
- ERCAN İsmail: **Ceza Muhakemesi Hukuku**, İstanbul: İkinci Sayfa Yayınları, 2007 (Kısaltma: ERCAN: Muhakeme ...)
- ERCAN İsmail: **Hâkimler ve Savcılar Kanunu & İlgili Mevzuat**, Ankara: Adalet Yayınevi, 2007
- ERCAN İsmail: **Medeni Usul Hukuku**, İstanbul: İkinci Sayfa Yayınevi, 2006 (Kısaltma: ERCAN: Usul ...)
- ERCAN İsmail: Memur Kimdir? (Hakemli Makale), **Güncel Hukuk**, Aylık Hukuk Dergisi, Sayı 16, Nisan 2005
- ERCAN İsmail: **Memurlara Verilen Disiplin Cezaları, Yargı Yolu ve Anayasa'nın 129/3. Maddesindeki Düzenleme**, İstanbul: Barosu Staj Eğitim Merkezi,

- Yayınlanmamış Avukatlık Tezi, İstanbul: 2004 (Kısaltma: ERCAN: Disiplin Cezaları ...)
- ERCAN İsmail: **Türk Hukukunda Hâkim ve Savcıların Aranması**, Ankara: 2007 [(İçinde) Hâkimler ve Savcılar Kanunu & İlgili Mevzuat, Ankara: Adalet Yayınevi, 2007]
- EROĞLU Özel: **Yargıda Dört Mevsim**, İstanbul: Arya Yayıncılık, 2008
- FEYZİOĞLU Metin: **Ceza Muhakemesinde Vicdani Kanaat**, Ankara: Yetkin Yayınları, 2002
- GEDİK Doğan: **Şüpheden Sanık Yararlanır İlkesi Üzerine Bir İnceleme**, Yargıtay Dergisi, Temmuz 2004, Sayı: 3
- GENÇ Turan: **Ceza ve Disiplin Soruşturmaları**, Ankara: 1999
- GİRİTLİ İsmet, Pertev BİLGİN ve Tayfun AKGÜNER: **İdare Hukuku**, Üçüncü Bası, İstanbul: Der yayınları, 2008 (Kısaltma: GİRİTLİ/ BİLGİN/ AKGÜNER: İdare....)
- GÖZLER Kemal: **İdare Hukuku**, Cilt 2, Bursa: Ekin Kitabevi, 2003 (Kısaltma: GÖZLER: İdare - Cilt 2...)
- GÖZÜBÜYÜK Şeref ve Turgut TAN, **İdare Hukuku**, Cilt 1, Ankara: Turhan Kitabevi, 2001
- GÜNDAY Metin: **İdare Hukuku**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir: 2006 (Kısaltma: GÜNDAY: İdare...)
- GÜRAN Sait: **Memur Hukukunda Kayırma ve Liyakat İlkesi**, İstanbul: İÜHF Yayınları, 1980
- HAKERİ Hakan: **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 6. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2007
- IŞIKLAR Celal: **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Disiplin Hukukuna İlişkin Kararları**, http://www.msb.gov.tr/ayim/Ayim_makale_detay.asp?IDNO =69 (Erişim Tarihi: 14.05.2008) (Kısaltma: IŞIKLAR: AİHM'in Disiplin Hukukuna İlişkin Kararları...)
- İNAL Mustafa: **Sorularla Kamu Görevlileri Soruşturma El Kitabı**, Ankara, Muhasebat Kontrolörleri Derneği, 2006
- İNCEOĞLU Sibel: **Karşılaştırmalı Hukuk Bağlamında Yargıca Yönelik Disiplin Süreçlerinin Yargı Bağımsızlığına Etkisi**, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı 72, Eylül-Ekim 2007 (Kısaltma: İNCEOĞLU: Yargıca Yönelik Disiplin Süreçleri...)
- İNCEOĞLU Sibel: **Adil Yargılanma Hakkı ve Yargı Etiği**, Ankara: Council of Europe European Commission, 2007

- İNCEOĞLU Sibel: **İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma Hakkı**, İkinci Bası, İstanbul: Beta Yayınevi, 2005 (Kısaltma: İNCEOĞLU: Adil Yargılanma ...)
- KAHRAMANOĞLU Salim, Mehmet ÜNVER ve Nezir KARDOĞAN, **Devlet Memurları Kanunu**, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2002
- KARAHANOGULLARI Onur: **Memur Disiplin Hukukunun Niteliği ve İlkeleri**, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, Cilt 8, Sayı 3, Temmuz 1999 (Kısaltma: KARAHANOGULLARI: Memur Disiplin Hukuku...)
- KARAKAŞ Fatma: **Memur Yargılama Hukuku Ve Uygulaması**, İstanbul, Legal Kitabevi, 2002
- KARAN Nur: **Devlet Memurluğunun Sona Ermesi**, Ankara: Seçkin Yayınları, 2003
- KARDAŞ Ümit: **Hukuk Devlete Sızabilir mi?** İstanbul: Timaş Yayınları, 2006
- KAYA Nurullah ve Cevdet DOĞAN, **Soruşturma Rehberi**, Ankara: Yayınevi Yok, 2002
- KAYASU Sacit: **Günaydın Savcı Bey**, İstanbul, Çiviyazıları, 2007
- KEYMAN Selahattin: **Ceza Muhakemesinde Savcılık**, Ankara: 1970
- KINALITAŞ Vahit ve Fethi ASLAN: **Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hukuku**, Ankara: Türk Kamu-Sen Yayınları, 2003
- KIRMIZIGÜL Hüsamettin: **Disiplin Suç ve Cezaları ve Denetim Yolları**, İstanbul, Kazancı Yayınları, 1998
- KUNTER Nurullah, Feridun YENİSEY ve Ayşe NUHOĞLU: **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, İstanbul: Beta Yayınevi, 2008
- LİVANELİOĞLU Ömer Asım: **Memur Disiplin Hukuku**, İkinci Baskı, Ankara, 2003
- LUBET Steven: **Judicial Discipline and Judicial Independence**, **Law and Contemporary Problems**, Vol. 61, No. 3, Summer 1998
- MALKOÇ İsmail ve Mert YÜKSEKTEPE: **Açıklamalar ve Yorumlarla 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu**, Malkoç Kitabevi, Ankara, 2005
- MISİR Haşim: **Avukatlık Disiplin Hukuku**, Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2008
- ODYAKMAZ Zehra, Ümit KAYMAK ve İsmail ERCAN: **Anayasa Hukuku – İdare Hukuku**, 8. Bası, İstanbul: İkinci Sayfa Yayınları, 2008 (Kısaltma: ODYAKMAZ/KAYMAK/ERCAN: İdare ...)

- ODYAKMAZ Zehra, Ümit KAYMAK ve İsmail ERCAN: **İdari Yargı**, 3. Bası, İstanbul: İkinci Sayfa Yayınları, 2008 (Kısaltma: ODYAKMAZ/KAYMAK/ERCAN: İdari Yargı...)
- ONAR Sıddık Sami: **İdare Hukukunun Umumi Esasları**, Cilt II, 3. Baskı, İstanbul: Hak Kitabevi, 1966
- ORTAÇ Kamil Ersin: **İdeal Hâkim Portresi**, Ankara, 2005, <http://www.taa.gov.tr/serbestkursu/IdealHâkimPortresi.doc> (Erişim tarihi: 22.06.2008)
- ÖZBEK Veli Özer: **Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu'nun Anlamı**, İzmir Şerhi, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2005
- ÖZBUDUN Ergun: **Türk Anayasa Hukuku**, Gözden Geçirilmiş 8. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları, 2005
- ÖZEN Muharrem: **Hâkimin Cezai Sorumluluğu**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2004
- ÖZGENÇ İzzet: **Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2005
- ÖZYÖRÜK Mukbil: **Devlet Memurlarının Hürriyetleri**, Ankara: Güzel Sanatlar Matbaası, 1956
- PINAR İbrahim: **Devlet Memurları Kanunu Şerhi ve İlgili Mevzuat**, 9. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2006
- PINAR İbrahim: **Memur Suçlarında İdari ve Adli Soruşturma Usulleri**, Seçkin Yayınları, 2003
- SAĞLAM Mehmet: **Devlet Memurlarının Naklen Atanmamaları ve Nakil İşlemlerinin Yargısal Denetimi**, Ankara: Mahalli İdareler Derneği Yayını, 1999 (Kısaltma: (SAĞLAM: Naklen Atanma...)
- SAĞLAM Mehmet: **Türk Personel Hukukunda Disiplin Suç ve Cezalarına İlişkin Esaslar ve Uygulaması**, Ankara: Mahalli İdareler Derneği Yayınları, 2003
- SALİHOĞLU Enver ve Selami DEMİRKOL: **4483 Sayılı Kanun İle Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Öncesi Aşamaya İlişkin Usul ve İşlemler (5237 Sayılı TCK ve CMK ile Uyumlu) - Teori ve Uygulamada**, İstanbul, Beta Yayınevi, 2005
- SANCAKTAR Oğuz: **Memur Hukuku**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir: 2007 (Kısaltma: SANCAKTAR: Memur Hukuku ...)
- SANCAKTAR Oğuz: **Disiplin Yaptırımı Olarak Devlet Memuriyetinden Çıkarma ve Yargısal Denetimi**, Yetkin Yayınları, Ankara: 2001 (Kısaltma: SANCAKTAR: Devlet Memuriyetinden Çıkarma ...)
- SARAÇ Tahsin: **Büyük Fransızca Türkçe Sözlük**, İstanbul: 1985

- SHETREET Shimon: **The Limits of Judicial Accountability**, A Hard Look at the Judicial Officers Act 1986, 10 UNSW Law journal, 1987
- ŞAHİN Cumhur: **Ceza Muhakemesi Kanunu Gazi Şerhi**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2005
- T.C. Adalet Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, Yargı Reformu Stratejisi Taslağı, Ankara, 2008
- TAŞKIN Ahmet ve İbrahim ZENGİN: **Ceza Hukuku El Kitabı**, Ankara: Yayınevi Yok, 2004
- TAŞKIN Ahmet: **Kamu Görevlileri Disiplin Hukuku**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2006; (Kısaltma: TAŞKIN: Disiplin Hukuku...)
- TEZCAN Durmuş, M. Ruhan ERDEM ve R. Murat ÖNOK: **5237 Sayılı Kanuna Göre Ceza Özel Hukuku**, Üçüncü Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2006
- TUTUM Cahit: **Memur Güvenliği**, TODAİE Yayınları, Ankara: 1972
- ÜNAL Şeref: **Anayasa Açısından Mahkemelerin Bağımsızlığı ve Hâkimlik Teminatı**, TBMM Yayınları. Ankara, 1994
- YENİSEY Feridun: **Uygulanan ve Olması Gereken Ceza Muhakemesi Hukuku, Duruşma ve Yasayolları**, 2. Bası, İstanbul: 1990
- YETKİN Çetin: **Bir Savcının Not Defterinden**, İstanbul: Salyangoz Yayınları, 2008
- YILDIRIM Turan: Kamu Yararı ve Disiplin Cezalarının Affı, **Anayasa Yargısı**, Cilt No 18, 2001 (Kısaltma: YILDIRIM: Kamu Yararı ve Disiplin Cezalarının Affı...)
- YURTCAN Erdener: **Ceza Yargılaması Hukuku**, 12. Bası, İstanbul, 2007
- YÜCE Turhan Tufan: In Dubio Pro Reo Kaidesi, **Adalet Dergisi**, Sayı 12, 1962
- ZAFER Hamide: Özel Yetkili Ağır Ceza Mahkemelerinin Hukuki Statüsü, **Hukuk ve Adalet Eleştirel Hukuk Dergisi**, Yıl: 2, Sayı: 6-7, Ekim 2005